HİLMİ YÜCEBAŞ

Bütün Cepheleriyle :

Amalyadır

HİLMİ YÜCEBAŞ

Bütün Cepheleriyle:

(1902 — 1947)

Anadır

Selma Emiroğlu'nun kitabımız için yaptığı bir karikatür :

ÇÖMEZLİK

آق بابانك روسه‌لی رسامی : جمال نادر بك

Onun Mucizesi:

1919 da onun zuhuruna ağlıyan düşman...

1938 de onun üfulüne ağlıyan dost...

(Y Ü C E L : 1938)

ÖN SÖZ

Cemal Nadir'i Anarken

Hilmi YÜCEBAŞ

1902 yılında Bursada doğan büyük Türk karikatüristi Cemal Nadir GÜLER, ne olduğu anlaşılamıyan bir hastalığı müteakip en olgun çağında, 27 Şubat 1947 de Perşembe sabahı saat 10'u 10 geçe, 45 yaşında olarak ebediyen aramızdan ayrıldı.

İtiraf ederim ki, hayatımda beni en çok ağlatan hâdise, çocukluğumdanberi hayranı bulunduğum CEMAL NADİR'in ölümü olmuştur.

Otuz yıldanberi onbinlerce eseri ve dâhiyane nükteleriyle bizi ne kadar çok güldürdüyse, öldüğü gün de hayranlarını o kadar çok ağlatmış ve milletçe duyulan teessür yarattığı neşeyi gölgede bırakmıştı.

Muhetşem cenaze merasimine katıldığım gün, eller üstünde taşınan tâbutu arkasından onbinlerce hayranı ve muazzam bir kalabalık sel gibi akıyor, yolları tıkayarak caddelerden taşıyordu. O gün Babıâlî kitapçıları da büyük sanatkârın hâtırasına saygı göstererek dükânlarını kapatmışlardı.

Fakat her nedense Şarkta ilmin de, âlimin de, san'atın da, sanatkârın da kıymeti pek bilinemiyor. Değerli bir kıymet sönüverdi mi, ilk günleri, para ile tutulmuş mâtemciler gibi, vaveylâlar koparıyoruz, günler geçtikçe bu büyükler hâtıramızdan silinip gidiyor. CEMAL NADİR bunun en taze misalidir; Asrî mezarlıkta, yattığı yerde halâ bir mezar taşı bile yok..

Hassas ve heyecanlı muharrir rahmetli SÜLEYMAN NAZİF, metrûk şehitler için yazdığı minik bir eserinde «Âbidei Şüheda» adlı kitabında :

«Hayır! Vatan nankör değildir; bu toprak sinesine gömülenleri bağrına basıp büsbütün kendine kalbeder. Asıl nankör biziz...» diye inlemişti.

Süleyman Nazif, öleli yıllar ve yıllar oldu. Bu feryad halâ devam ediyor.

Ne yazıktır ki, medenî memleketlerde, büyük sanatkârlar için ciltlerle eserler yayınlanır, daimi sergi ve müzeler kurulur, heykeller dikilirken, biz sadece Türk milletine değil, bütün insanlığa ve gelecek nesillere ibret dersi verecek mahiyette olan renkli ve renksiz karikatürleri, yağlıboya tabloları, gravürleri, yazı levhaları, yayınladığı albüm ve mecmuaları, yazı, fıkra ve hkâyeleri bir müzeyi rahatca dolduracak kadar bol olan büyük ve milliyetci Türk sanatkârı Cemal Nadir GÜLER'e bir mezar taşı bile dikemedik...

Arkasından bütün bir milletin yürekten acı duyduğu Cemal Nadirin ölüm yıldönümlerinde mezarı başında toplananların parmakla sayılacak kadar az oluşu da çok hazindir.

Yegâne karikatür üstadımız Cemal Nadir, ince zekâsının keskin ışıklarıyla matbuat ve san'at dünyamızı bir meşale gibi yıllarca aydınlattı.

Milletimiz, mizah âlemimizin güneşini ve «çizgi ile mevzuu birleştiren» büyük Türk karikatüristini toprağa vermekle nadir'i değil, ender'i kaybetmiştir.

«.....Bu ölüm
Bir teselli bırakmıyor bizde...»

Çünkü klâsikleşmiş bir sanatkâr olan Cemal Nadir GÜLER, mizah edebiyatımızda başlıbaşına bir âlem ve «dünyaya ender tesadüflerle görünen bir deha parıltısı» idi.

Şöhreti millî hudutlarımızı aşarak, milletlerarası alana ulaşan Cemal Nadir gibi dehalar, ancak yüzyıllarda bir çıkar.

Yabancı bir muharri der ki : «*Devirler geçer.. İnsanlar doğar, yaşar, ölürler. Hayat değiştikçe devam eder, Dünyada insanların bir karınca yuvası gibi kaynaştığı bölgelere bakınız. Milyonlarca meçhul insan kırları, sokakları, tarlaları doldurur. Ama zekâların toprağı o kadar münbit değildir. Yıllar geçer, bazan tek mahsul vermez. Fakat milyonlar içinde tek mahsul de verdi mi, hayatın çehresini değiştirmeğe kifayet eder.*»

İşte bu söze bizde en iyi misal, eşsiz karikatürleriyle Türk milletinin ince ruhlu, zeki buluşlu karakterini beynelmilel bir

kıymet olarak dünyaya aksettiren Cemal Nadir'dir.

Ondan kalan tatlı ve sıcak hâtıralar, Türk milletinin kalbinde unutulmaz bir sevgi halinde yaşayacaktır.

Onun, kıymet ve kudretini milletimize izah ve tafsil etmeğe kalkışmayı kendim için bir küsathlık sayarım.

Ben bu kitabımla, sadece eşsiz ve aziz Cemal Nadir'in hâtırasına şükran borcumu ödemeye çalıştım. Muvaffak olabildimse ne mutlu...

Onun eserleriyle Avrupa ve Amerikanın büyük kültür merkezlerinde sergiler açmak, Bursada veya İstanbulda heykelini dikmek, bütün eserlerini bir müzede toplamak gönlümüzün biricik dileğidir.

Tanrının rahmeti üzerine olsun!..

İstanbul : 10 Kasım 1950

Hilmi YÜCEBAŞ

Onların ağzıyle : I

Abdülhak Hâmit Gibi..

Bay Amcayı Amcabey eden yâr
Koydu şu Cemali de «Güler»siz;
Takrize bu olmasın sezavâr
Tenkidi fakat olur mu yersiz?.

Şimdi geçiyor önümde tabût
Nakletmede maderi mizahı ;
Nükte nazarımda oldu nabût
Gûşeyle Felekte ahü vahı.

Erbabı kalem ki olmamıştır
İhyasına gün gelip te kadir
Sinemde ümid solmamıştır
Meydan çıkıp Cemal Nadir.

NADİR o ise güler biz olsak,
Neş'e o ise keder biz olsak
Can verse o maderi mizaha
Bari ona da peder biz olsak..

Velehu Eyzan

Okuyuculara mektup:

Yerinde Bir Takdir

Fikir hareketlerine, edebî zevklere toplu ve kıymetli eserler hazırlıyarak geniş bir okuyucu kütlesine kendini ve eserlerini pek iyi tanıtan genç ve faal dostum Hilmi Yücebaş, matbuatımıza değerli bir hediye daha veriyor: **(Bütün Cepheleriyle : CEMAL NADİR)..**

Cemal Nadir'i bu memlekette hemen tanımıyan yok gibidir. O, öyle bir mizah muharriri ve bir üstad karikatürist idi ki, bir kalem darbesiyle çizdiği tasvir ve altına bir kalem ucuyle yazıverdiği iki cümle ile, bakanlarla okuyanları derhal cezbeder ve yüksek san'atına hayran bırakırdı.

Millî zevkimizi, ırkî mizacımızı iyi kavrayan bu san'atkâr ilhamlarını meşhurlardan, ferdlerden ziyade cemiyetten alırdı ve onun için her eseri hepimizin hoşuna gider, zevkle bakar ve zekle okurduk..

Umumi hayattan aldığı bu eserleri perdelemeden ve süslemeden, aldığı gibi verirdi. Cemal Nadir'in asıl yüksek san'atı burada idi..

Ufak iki çizgiden ibaret küçük bir karikatürü, zaman olurdu ki bize kahkahalar attırır, vakit olurdu ki bizi uzun uzun düşündürürdü. Onun sade imzasını görmek bile gülmek ve neş'elenmek için kâfi gelirdi. Şimdi onu hazin hazin yad ediyoruz, vakitsiz ölümüne kalplerimiz halâ sızlıyor...

Zavallı Cemal Nadir! Bu cihetten bedbahtlık yalnız sana münhasır kalmıyor, üzülme. Ruhun müsterih olsun. Vaktiyle senin en küçük bir karikatürüne ve altına yazdığın bir iki cümleye uzun uzun gülenlerin içinde, ebedî gaybubetine halâ üzülenler de var. Zarif şahsiyetini, ince san'atını unutmayanlar, unutanlardan az değildir. Ruhun bize incinmesin.... İşte ruhu mezarına, garip mezarına konacak bir hürmet nişanesi yerine aziz namına bir edebî âbide dikiliyor, pek takdir ettiğim ve beğendiğim bu kitap neşrolunuyor. Kâğıt yapraklarından ibaret bu eserler, süslenmiş taş âbidelerden daha çok ömürlüdür. Mezar taşından ziyade seni bu kitap yaşatacak ve andıracaktır.

Bazı büyük hizmetler vardır ki ferdler yapar, şerefi millete mal olur. Hilmi Yücebaş'ın vücude getirdiği **Bütün Cepheleriyle CEMAL NADİR** *kitabı da millet namına yapılmış bir vazife, kadirbilirliğe bir nişanedir. Bunun için bu yazım sudan bir takriz değil, tam yerinde ve hakîkane bir takdirdir. Bu kitap, memleketin mâruf kalemleri tarafından yazılmış hisli ve tetkikli yazılardan toplanmış, rahmetli üstadın zarif karikatürlerinden seçilmiş, millî mizaha geçecek bir koleksiyon mahiyetindedir.*

Kıymetli bir muharririmizin dediği gibi : «Cemal Nadir, Güler; bir Cemal nadir gülerdi.»

Zavallı Cemal, nadir güler!.

Evet! insana talihi ve ömrü yar olmadıktan sonra, neye yarar bu hayat!..

12 - Kasım - 1950 **Ahmet Hamdi TANYELİ**

NEYMİŞ!..

— Cemal Nadir'e —

Her gün gülüşürdük, neye her kes durgun?.
Son perdesidir geçen oyun ayni oyun..
Bir doğrulabilsen de, çizüp göstersen,
Neymiş gülecek yerleri son yolculuğun.

«RUBAİLER» den. (1950)

Cemal YEŞİL

Kendi Kalemiyle:

Hayatım ve San'atım

Yazan : **Cemal Nadir GÜLER**

Bursada doğdum. Babam ruhan sanatkâr; basit bir memurdu. İlk tahsilimi Bursada ve idadî tahsilimi de Bilecikte yaptım. Neticede, ailevî vaziyetimin fevkalâde iyi olması (!) yüzünden Hayat Üniversitesine girmek mecburiyetini duydum. Hâlâ da bu büyük mektebden bir türlü mezun olamadık, gitti. Bu yüzden elimizde esaslı bir diplomamız yok.

Fakir olan ailemin yükünü biraz olsun hafifletmek için, beni kasnakçının yanına çırak verdiler. Haftada üç tane yeşil yirmilik alıyordum. Fakat içinde bulunduğum iş, güçlü kuvvetli insanların yapabileceği tamamen tâli bir işti. Yaratılıştan zayıf nahif olan ben, bu çalışmaya dayanamıyordum ve nihayet hasta oldum. Hastalığımın şüphesiz başka sebepleri de vardı. Resim yapmağa karşı olan ve içimden taşan büyük arzuyu ve istidadı geceleri evde kör zeytinyağı kandili altında tatmine uğraşıyordum.

Uykusuzluk, beden yorgunluğu, çıraklığa karşı olan nefretim, kötü kandilin altında çalışmamdan ötürü gözlerimin kuvvetini kaybetmesi, gıdasızlık ve en nihayet hastalık. Bu suretle çalıştığımız yere isyan ettik ve mekânı yatağa naklederek isyan bayrağını başucumuza diktik.

Her türlü sıkıntımıza rağmen bir gün dahi memur olmayı düşünmüş değildim. Babamın neticesiz memuriyeti ve banliyö trenine benziyen hayatı, beni memuriyete karşı düşman etmişti. Bütün emelim klasik bir ressam olmaktı. Benim bu halimi gören ailem bana kızıyor, böyle dine aykırı şeylerle uğraşmamı hoş görmüyordu. Biraz iyileşince gene çalışma mecburiyeti başgösterdi. Bu sefer terfi ederek, daha ağır bir işe yerleştirildim. Makinecinin yanına çırak olmuştum. Bu sıralarda memleketimizi Yunanlılar işgal ettiler ve bizim pederi işten çıkardılar. Ailemizin düştüğü feci şartlar, benim üç beş kuruşluk haftalığımla hiç bir şey anlamıyordu. Bütün aile devasi para olan hastalığa tutulmuştuk.

Bu boşluktan istifade ile, ataklık yaptım ve bir tabelâ atölyesi açtım. Bu arada suluboya pasajlar da yapıyordum. Yeni işim hiç şüphesiz makine çıraklığından iyi idi. Fakat bu iş karnımızı tamamen doyurmuyordu. Yunanlıların şehirden çıkmasını müteakip Maariften bir muallimlik istedim. Bana yedi tane ilkmektebin seyyar resim hocalığını verdiler. Bedenen gene çok fazla yoruluyordum. Lâkin arzuladığım mesleğin adamı olmaktan sonsuz bir haz duyuyordum.

İlk karikatürüm Diken mecmuasında çıktı. Her amatör gibi ismimi matbu görmek hevesile yanıyordum. Fakat bu, karın doyurmuyordu. Derken İstanbula gelmeği tasarladım. Ve bu fikrimi tatbik mevkiine koyarak buraya geldim. Yazdığım tabelâlar bana, fazla olarak, bir tramvay parası bile bırakmıyordu. geçinemiyeceğimi anlayınca tekrar Bursaya döndüm. Bu dönüş ilkönce, tanıyanların arasında beni muvaffak olamamış mevkiine düşürmüş ise de, netice itibarile hayırlı oldu. Birbir gürültü ile adeta altüst olan kafamı dinlendirmek imkânını buldum.

Bir gün Akbaba mecmuasına çizgi halinde, altında esprisi bulunan bir iki resim yolladım, Bastılar ve çok beğendikleri için bir takdir ve tebrik mektubu yolladılar. Bu arada «Akşam» gazetesine de bir kaç resim gönderdim. İstanbula ilk seyahatimde Akşamcılarla tanışmıştım. Çizgilerim orada da hem beğeniliyor ve hem de himaye ediliyordu. Günlerden bir gün Akşamdan mektub aldım. Hergün bir karikatür çizmem ve İstanbula gelmem isteniliyordu. Hayatımın gidişini de tanzim edeceklerini yazıyorlardı.

Bundan sonra yıllarca süren uzun çalışma hayatına başladım. Bu çalışmalarımla bağlı olarak karikatür sanatı hakkındaki düşüncelerim de yavaş yavaş tebellür etmeğe başladı.

Karikatür hakkında konuşmak icab ettiği zaman daima şairlerle müzisyenleri hatırlarım. Onlara bu heceleri, bu sesleri nereden ve nasıl buluyorsunuz? dendiği zaman ne cevab verirler? diye düşünürüm.

Verdikleri cevabların, meraklıları yettiği kadar tatmin ettiğini hiç zannetmiyorum. Nasıl tatmin edebilirler ki, mısralarını süsliyen kelimeler, bestelerini dolduran sesler, yaradılışın yalnız onlara verdiği ruh ve his hazinelerinden süzülüp kalemlerinin uclarından dökülen cevherlerdir. Onları bu tariften mahrum eden sır, alelâde bir sanat sırrı olmaktan ziyade bir hilkat sırrıdır.

(30) Yıl Evvelki Karikatürleri

1920 de neşredilen ilk karikatürü..

— Aman oğlum hangisi uyku getiriyorsa ondan ver!.. (DİKEN)

Herşeyde inkilâp

20 nci asırda ramazan davulcuları (Akbaba : 1924)

Yeni Edebiyat

— Yazacağım eser istiyorum ki... 20 nci asır sevdalarının bütün çirkinlik ve riyakârlığı ile sırıttığı.. bir komedi olsun!..

— O halde mevzu aramana ihtiyaç yok!

Sağırla konuşmanın çaresi!

Hanım — Sağır olduğunu biliyorum kızım!.. Seslendiğim zaman duymazsan söyle; bir daha sesleneyim!?

1924 de yaptığı bir bilmece resmi

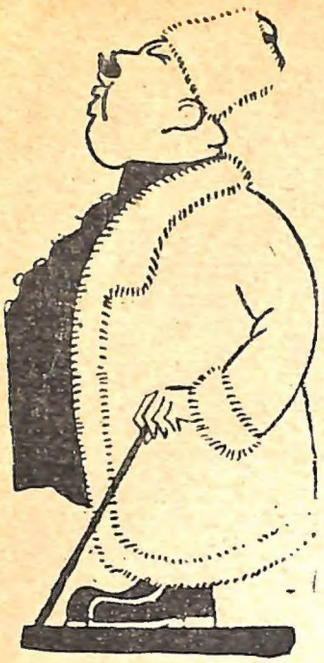

1924 de (Zümrüdanka) mecmuasında yayınlanan ilk (Amcabey)'i

— Bu çocuğun bacakları nerededir?
— Arayımız!.. —

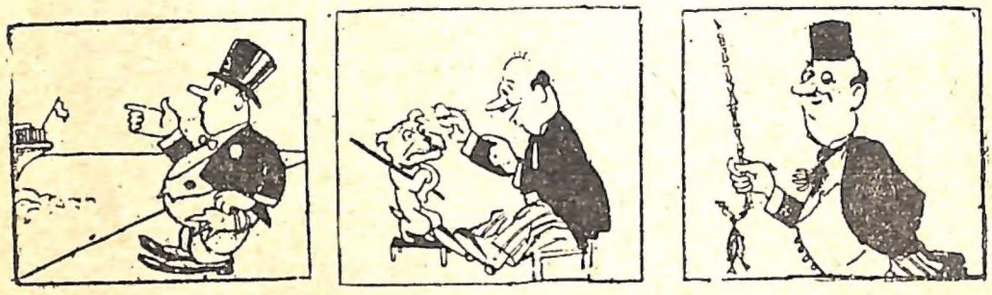

1924 de Efruz bey adıyla yarattığı bir tip..
Efruz beyde Amca beye hazırlanış çizgileri kolaylıkla görülebilir.

En çok sevilen karikatürlerinden :

HİCRET (Akşam : 1928)

Hiç bir şair ve bestekâr bu sırrı çözemeden; neden herkesten başka bir yaratık olduklarını anlayıp anlatamadan, fakat yalnız ve bol terennüm etmekle bu dünyadan göçüp giderler.

Kendimi değil, fakat 25 yıldır çömezi bulunduğum sanatımı işte böyle bir kıyaslama ile gözönüne alınca, bu sanat hakkında söyliyebileceklerimin az ve kısa olması pek tabiidir.

Hele bu sanatın henüz bir ilmi ve bir öğretim sistemi mevcud olmadığı da düşünülürse geriye bazı teknik bahislerden başka kaleme gelir bir şey kalmaz.

25 yıllık çalışma hayatı içinde bilhassa şunu öğrenmiş oldum ki, kalabalık önünde hüner göstermek zorunda bulunanları en çok yoran, hattâ ürküten şey «dikkat» dediğimiz ve insanda şuur ve muhakeme ile denkleşerek en yüksek seviyesini bulan o korkunç vasıftır.

Meselâ şimdi bile hepiniz, baştan aşağı bu korkunç «dikkat» le cihazlanmış bulunuyor sunuz!...

Eserlerimize hergün not vermek lûtfunda bulunan okuyucular arasında, benim sezişime göre, üç çeşid dikkatlı insan var:

1 — Bir bakışta eserin manasını kavrayıp güler, geçer!..

Bu tip dikkatlilere iş adamları, yolcular ve bilhassa kadınlar arasında rastlanır!

2 — Eserin mana ve nüktesini gereğince anladıktan sonra onu kaldırıp bir kenara atmaz. Dakikalarca üstünde durur... düşünür .. adeta esere ameliyat yapar!... Eser sahibinin aklından bile geçmiyen mana ve imaları o, çizgi ve kelimeler arasında arar!. Fakat garibdir bazan bulur da!...

Bu tiplere de koleksiyon meraklıları, sanat amatörleri işsiz, hazır yiyiciler arasında rastlanır!...

3 — Bunlar hepsinden yamandır. Hem birinciler gibi bir bakışta eseri kavrarlar; hem ikinciler gibi eserin üstünde durup olmadık manalar çıkarırlar: hem de, fazla olarak, ellerine kalemi kâğıdı alıp ve üstüne on bir kuruşluk da posta parası verip eser sahibini sual yağmuruna tutarlar!...

Meselâ «aziz üstad, diye yazarlar, falanca karikatürünüzdeki ağacın üstünde bir kuş var onu falanca zata benzetmekle ne kadar isabet buyurmuşsunuz!»

Oysa ki, siz eserin manasını tamamlamak için karikatürde masum bir ağaç ve bir de masum kuş çizmekten başka bir şey yapmamışsınızdır!.

Dikkatini daha ileri götüren bir okuyucu da «işittiğime göre siz gülmeği çok seven ve çok gülen bir kimse imişsiniz. Böyle olduğu halde adınız neden Nadir Güler?» diye sorar.

Gene bu üçüncü kategoriden bir okuyucum dikkat ve merakımı tatmin etmek için mektub yazmayı da az görmüş olacak ki bir gün karşıma çıktı:

«Sen, dedi, çalıştığın gazeteden ne alıyorsun? «Aylık» dedim. «Ne kadar?...» (Şu kadar!) (Peki gazete hergün ne kadar basılıyor?...) (Bu kadar!...) Sayın okuyucumun tüyleri diken diken oldu: (Yahu, dedi, aldatıyorlar seni bu Babıâli caddesinde!...) (Neden?) diye bu sefer ben merakla sordum: (Ta biî aldatıyorlar, dedi, hesablasana bir kere: Hergün oturup şu kadar bin gazeteye karikatür çizdiğin halde bu kadar aylık alıyorsun. Tanesi kaça geliyor, biliyormusun Tam 17 paraya!.)

Dikkati çok fakat gazete baskısı ve klişe tekniği hakkında bilgisi hiç yok olan bu iyi yürekli vatandaşa durumun bu kadar korkunç olmadığını anlatıp yatıştırmak için tabiî epeyce nefes tüketmek icab etti!

İşe bu üçüncü tip okuyucuların ekseriya birleştikleri soru şudur:

«Üstad, nereden buluyorsun bu mevzuları Allahaşkına?»

(Üstad lâfını kullandığım için özür dilerim. Zira bizim Ankara caddesinde «üstad» «bay» yerine geçer. O kadar da çok ve kolay kullanılır!)

Okuyucuların ekseriyetle birleştikleri bu soru gerçekten önemli, gerçekten dikkat ve merakı çekici bir meseledir. Fakat bu meseleyi, çok kere gene okuyucular, kendi aralarında çözmeğe kalkarlar:

«Zahir çok geziyor da çok görüyor!» Yahud 'besbelli çok okuyor!) yahud da (belki çok konuşuyor!) ve nihayet çok yemeğe, çok içmeğe, çok uyumağa, hattâ çok rüya görmeğe kadar çeşidli tahmin ve hükümler yürütürler!.

Gerçi çok okumanın, çok gezip görmenin bir zekâ ekzersizi olduğu muhakkaktır. Fakat dünya ve cemiyet olaylarında zekâyı kamçılıyan bir kudretin, bir münebbihin bulunduğunu da unutmamak lâzımdır. Ve böyle olduğu içindir ki bizler, elde kalem, gözler ufukta, kafiye düşünen şair taslakları gibi mevzu düşünmekten ziyade (kendinden komik) hâdiseleri kâğıtlara çizivermekten başka bir şey, yapamayız!...

(Burada sözümü karikatür amatörlerine yöneltmek isterim. Onlar, karikatür çizmekten ziyade mevzu bulmaktan yılarlar. Bunun için de önce resimlerini çizerler, sonra o resimlere uygun düşecek bir yazı aramağa koyulur-

lar!... Oysa ki bu, külfetli ve tadsız bir iştir. Hem buna ne lüzum var, şöyle bir olaylara bakıp kendiliğinden komikleşen sahneleri çizivermek varken!...)

Bu işin tek zahmeti görüş adesesini buna göre ayarlamaktadır, ki bu da çok kere bir Allah vergisidir. Ne bir ustanın irşadile ne de bir kitabın öğretmesile elde edilir!. Bu çeşid yaradılışa bıkıp usanmadan çalışmayı eklemek yerinde bir tavsiye olur sanırım. Bilhassa başka kalemlerin tesirine kapılmadan, kendini arayarak çalışmak!...

Sözlerimin bu kısmı, sanatın yalnız hâdiseler üzerinde dolaşan elidir. Sanatın bir de his ve ilhamla eser veren tarafı vardır ki büyük musiki eserlerinin, bilhassa aşk edebiyatının köklerini orada aramak gerektir.

Bu bakımdan eserlerimiz arasında bir ayırma yapmak ve onları «hâdiselerin karikatürü, tenkid karikatürü, fikir karikatürleri, ilham karikatürleri» olarak dört kısma ayırmak zoru vardır.

Bu dört kısımdan birincisini, kendi kendine komikleşen hâdiseleri tesbit eden karikatürler: ikincisi, söz ve fikir hürriyetine dayanarak olayların bozuk ve çarpık taraflarını belirten karikatürler: üçüncüsünü, sanatkârın kendi kültür seviyesi nisbetinde belirtmek istediği fikirleri yayan karikatürler: dördüncüsünü de, politik ve sosyal olayların sanatkârın kafasında bıraktığı akislerle meydana gelen his ve ilham eserleri teşkil etmektedir.

Bunların dışında kelime ve çizgi oyunlarından meydana gelen ve daha ziyade fantazi sayılan karikatürler; millî ve hamasî duyguları tahrik eden karikatürler; bilhassa son yıllarda savaşçı milletlerin basınında pek çok görülen propaganda ve hücum kariktürleri insanları gülünç kılıklara sokan portre karikatürleri de vardır ki, hepsi de ayrı ve başlı başına birer sanat koludur.

Cemal Nadir GÜLER

(Muhtelif tarihlerde muhtelif mecmualara yazdığı yazılardan)
Cumhuriyet: 28-2-947

Cemal Nadir'in hususiyeti

Bizim Cemal Nadir'in bir büyük hususiyeti, hâdiselere daima sevimli bir tarafını bulup, oradan bakmak ve öyle görmekti. Onun içindir ki, büyük sanatkâr, bir çok memleket meselelerini, en öldürücü çizgilerle tenkit ettiği halde, kendisine, zannederim sinirlenen, kızan, kin bağlayan tek adam yoktur.

«Yapmak güç, tenkit etmek kolaydır» diye bir lâf vardır. Tenkit belki kolay olabilir. Fakat bedbaht Cemal Nadir'inki gibisi, hiç şüphe yok ki, dünyanın en zor başarılır işlerindendir. Düşünün bir kere : Tenkit ettiğiniz şeyde haklı olacaksınız. Tenkit edilen kızmıyacak. Tenkit eden sevilecek. Ve büyük halk kütleleri, istisnasız, bundan memnun kalacak. Cemal Nadirin, benim bildiğim, yüksek dehası bu, imkânsız gibi görünen, büyüklüğe erişmiş olmasındadır.

«Yerini dolduramıyacağımız, onun yeri boş kalacak» gibi hemen her ölen'n arkasından söylenen sözler de belki yalnız Cemal Nadir için doğrudur ve yerindedir. Çünkü Cemal Nadir'in bu güzel tarafı, okuyarak yazarak elde edilir bir şey değildir. Bütün dehalar gibi onda da fıtr'ydi, yaradılışındandı. Doktor olsaydı, avukat olsaydı, onun gibi okuyup yetişecek adam, az çok, kolay bulunurdu. Heyhat ki.. daha elif be'nin, mektep ve medresenin, satırları çizili defter kâğıdının dışında bir şey. Cemal Nadir'de işte o vardı.

Ankarada olduğum için hakikaten candan sevd'ğim Cemal Nadir'ciğin cenazesinde de bulunamadım. Bazı yazılar okudum. Üstat için, en kötü niyetli bir adamın dahi fena bir şey söylemesi mümkün değildi. Binaenaleyh hakkındaki bütün yazılar iyiydi. Fakat arkadaşlar bir şeye dikkat etmediler: Cemal Nad'r ruhunda ve hususî hayatında bin bir türlü facialar saklıyan bir sanatkârdı. Dünyanın bütün büyük mizah sanatkârları böyledir. 17 nci asrın güzel Fransız müellifi Molier'den bu devrin en büyük mizahçısı Şarlo ile devam eden bu muazzam facia neslinin içinde bizim Cemal Nadir de vardır. Belki de akşamları ağlayıp gündüzleri güldürmek bu hazin insan serisinin mukadderatıdır. Dünyaya gelip

Çocukluğundan ölümüne kadar

Yazan : **Rıza Ruşen YÜCER**

Cemal Nadir'in (27) yıllık en yakın arkadaşı ve aile dostu kıymetli muharrir Rıza Ruşen YÜCER'in bu yazısında, büyük sanatkârın bütün cepheleriyle tahlilini ve ona dair hâtıralarını okuyacaksınız..

Kalem elimde dakikalardır bekliyorum. başlasam, karalama yazar gibi hep: «Cemal Nadir öldü, Cemal Nadir öldü, Cemal Nadir öldü..» kelimelerini tekrarlıyacağım geliyor bana. Gazetelere bakıyorum, büyük başlıklarla: Cemal Nadirin gülümseyen gözlü, zarif tebessümlü, tatlı çizgili resminin üstünde hep, ayni cümleyi söyleyen sözler dizili : Cemal Nadiri kaybettik; Cemal Nadir vefat etti; Cemal Nadir öldü!»

Okumağa devam ediyorum: «Cemal Nadir Türkiye çapında bir sanatkârdı» Doğru ; «Dünya çapında bir karikatüristti.,» Doğru : «Harikulâde zeki idi.» Doğru ; «Fevkalâde zarif bir insandı.» Doğru.Hepsi doğru... Bütün bunlar doğru ise, Cemal Nadirin öldüğü de doğrudur öyleyse.

Bu satırlar, Cemal Nadir için ilk defa karaladığım satırlar değildir. Onun için zaman zaman yazılar yazdım. genç yaşta, olgun yaşta, sırasız ve vakitsiz ölümünü yazmak bana düşmemeliydi. Benden üç yaş küçüktü; hayatı benimkinden hem daha çok rahat hem daha sakin, hem daha intizamlıydı. Fakat sıra dinliyen kim?

Onu 18 yaşında iken tanıdığım vakit, ben 21 yaşında idim. Dostluğumuzun şeridi, zaman zaman onu Bursa dışına çıkaran hâdise ve zaruretlerle koptu: fakat arkadaşlık ve kardeşliğimiz, hemen hemen hiç arasız, hiç kopuksuz devam etti. Bu bakımdan diyebilirim ki, Cemal Nadirin sayısız dostları ve tanıdıkları arasında — çünkü hiç düşmanı yoktu — en eski, yakın ve sürekli dostu, ben olsam gerektir.

Onun yüksek sanat derecesini tayin etmek bana düşmez. Benden çok ehil, çok yetkili, çok bilgili insanlar, bu gerçeği çoktan kabul ve tasdik ettiler. Halkımız, genç ve yaşlı aydınlarımız ise, gerçekten büyük ve sevimli bir sanatkâra gösterilmesi gereken geniş ve yetinin yeni yeşerip filizlendiği günden itibaözlü bir sevgi ve takdir ile onu, daha kabiliren ,bir kucak gibi sardılar; bol ve taze çiçek lerle bezendiği vakit, bu zarif Türk zekâsını en büyük mazhariyeti, en büyük saadeti, en millî bir gururla övdüler. Bu, Cemal Nadırın büyük kıvancı oldu.

Narin yapılı, ufak tefek insan yavrusu, bir gün Türk sanat ufkunun alnında parlayan bir yıldız gibi doğduğu zaman, onu birçok istidatlar gibi hemen solup gidecek sananlar, bu canlı ışığın her gün biraz daha parladığını gördüler. Cemal Nadir büyüdü, büyüdü ve Nizamettin Nazifin, sanatkâra hediye ettiği bir fotoğrafına yazdığı ithaftaki kelime gibi «Büyüüüük!» bir sanatkâr oldu.

Bu kadar işlek bir sanat kabiliyeti ona nereden geldi? Liseyi bitirmemişti; hususî bir tahsil görmemişti; dolgun bir sanat muhitinden yetişmemişti; aile durumu da, cemiyet hayatı da, resmi günah sayan bir sisle bulutluydu. Fakat Cemal Nadir, bu sisi, bu bulutu, tıpkı bir kozanın kabuğunu sessizce delen bir ipekböceği insiyakile, yırttı, dışarı çıktı.

Bununla beraber, onun ailesinde, bir sanat has damarı vardı. Genç yaşta ölen amcası yaşasaydı, Cemal Nadir, zarafetinde kudretli bir edip olabilirdi. Babasına gelince, önce kızının iki çocukla dul kalmasının acısını tatan, on buçuk ay evvel de karısını kaybeden, ve şimdi acıların en yıkıcısı içinde perişan olan zavallı bay Şevket Güler; o sanat has damarının cevherini taşıyordu.

Bay Şevket Güleri tanıdığım zaman, enerjik devresini, derin bir sükûnet ve kemal dönemine devretmişti. Fakat usta vuruşlarla sa-

---

geçmiş bütün diğerlerinde olduğu gibi bu kadronun harcine çıkmak Cemal Nadir'in elinde değildi. Bu hazin hayat anlaşılan onda yaradılışdan mevcut bir alın yazısı idi. Kendisi için fena, her kes için keyifli bir yazı.

——o——

Karışık bir ruh âleminin akıl ermez kahramanı Cemal Nadir işte böyle bir harrangürrâ içinde göçtü, gitti. Kalın gözlüklerinin arkasında görmüyormuş gibi bakan, fakat her şeyi, her şeyi, hattâ bizim göremediklerimizi gören gözleri...

Doğan NADİ «MİZAH 7.3.947»

Durmadan dinlenmeden çalışırdı. Konuşurken de işini bırakmazdı. O vakitler kumaş üzerine yağlı boya çiçekler, kuşlar, manzaralar yaptırmak modası vardı.. Tabelâdan başaldıkça bu siparişlerle uğraşır, daha müsait vakitlerinde de Bursanın bir eski köşesinin bir mezarlığın, bir caminin sulu ve yağlı boya resmini yapardı.

Yine bu aralarda, karikatüre merak etti. Gazeteler, ilk karikatürünün, bay Sedat Simavinin çıkardığı «Diken» mecmuasında çıktığını yazdılar. Bunu çok iyi bilmiyorum. Fakat o zamanki «Akbaba» ya gönderdiği karikatürlerin, ilân sayfasında ve tek sütun üzerine küçücük amatör resimleri halinde konduğunu gayet iyi biliyorum. Buna bir hayli zaman devam etti.

Dükkânın kazancı idare etmiyordu. Cemal Nadiri sevenler ve ondaki istidadı görenler, Istanbul maarif müdür muavinliğinden Bursaya maarif müdürü olarak gelen Haydar beye rica ettiler. Cemal Nadir. her biri ayrı bir semtteki dört beş ilk okula, seyyar resim öğretmeni oldu.

Bu devre, onun karikatür çalışmalarına yeni bir hız, yeni bir gelişme sağladı. Bütün arkadaşlarının, tanıdıklarının, Bursa meşhurlarının karikatürlerini çizmeğe başladı. Benim de ilk karikatürümü, «Akbaba» ya yolladığı Bursa gazetecileri grupu içinde, bu sıralarda yapmıştı. Bir toplulukta, sessizce, bir kenara çekilir, kimseye hissettirmeden, hazır bulunanların krokilerini çizerdi. Fakat asıl karikatürleri, bakarak yapmazdı. Bir insana dikkatle bakması kâfiydi. Hafızası, çizgileri zaptetmekte, ve karakter farklarını belirtmekte, bir objektif kadar dikkatliydi. Eve döner dönmez oturur ve on adamın karikatürünü en muvaffak şekilde çizerdi.

Araya, ilk evliliği girdi. İstanbulda, uzaktan akrabalığı da olan bir bayanla «İlk karısile» evlendi. İşte o zaman, uzaktan pek büyük emeller beslediği basın âlemine, «Babıâli caddesi» ne kapılanmak için teşebbüslere girişti, Ortaköyde ev tuttu, basın piyasasında kapılar açıldı, hattâ bir aralık o zaman Reşit efendi hanında çıkan «Papağan» gazetesine resimler yaptı. Fakat aldığı para ile geçinmesi imkânsızdı. Hayatının en sıkıntılı, en buhranlı en yeise düşürücü devresi budur. Mini mini yavrusu «ilk çocuğu» bir gece, kucağında öldü.

Cemal Nadir, bu acı üzerine, içinde yaşattığı bütün ümitleri de gömerek, taşı tarağı topladı, Bursaya, baba diyarına döndü. Fakat babasının evine inmedi, Maksemide bize yakın bir eve taşındı.. Yine tabelâcılığa başladı; sanırım, şimdi Ünlü cadde denilen ve Setbaşına giden cadde, berber Pamuk Mehmedin karşısınaki küçük dükkânı açtı. «Millî sinema» bu dükkânın hemen karşısındadır. Bir eyyam bu sinemanın, her proğram değiştikçe yenilenen kapı reklâmlarını yazdı. Yine o müessesenin çıkardığı haftalık «sinema mecmuası» na — reklâm için çıktığını bildiği halde — karikatürler koydu. «Bursalılar albümü» adını taşıyan karikatür serisi, bu dergide çıkmıştır. Benim «Arkadaş» gazetesinde de, sonradan bana geçen «Yeni Fikir» gazetesinde de karikatürleri vardı.

«Bizim mektep» de hocalığı bu devrededir. Benim de hocalık ettiğim bu okul, Bursanın değerli «Hocânımı» bayan Zehra Budanaç'in kurduğu hususî bir mektepti. Cemal Nadir, her işe girdiği zaman yaptığı gibi, bütün varlığı ile kendisini bu yeni işe verdi. Resim, el işi, idman derslerini okuttu; mektebin yazı çizi ve idare işlerine yardım etti. Kendisi de mandolin çaldığı için müzik seven çocuklarla meşgul oldu. Fakat hocalığın geliri azdı.

Durmadan karikatüre devam ediyordu. Çünkü Cemal Nadir için resim ve karikatürle uğraşmak büyük bir zevkti. Bir suyun akışı kadar kolaylıkla çizgi çiziyordu. içindeki sanat pınarı ise, boyuna akmak istiyordu. Cemal Nadirin, eski harflerle çıkan «Akşam» gazetesine Bursadan yolladığı karikatürler, aldanmıyorsam, bu devreye rastlar.

Yeni harf inkilâbı imdada yetişti. Okulların, resmî dairelerin, ticarethanelerin levha ve tabelâları kâmilen yeni harflere çevrilecekti. Cemal Nadir, küçük dükkânını bıraktı, Ulu Cami civarında, çok sevdiği berber Fahri efendiye yakın, İhsan Zekâinin büyük ve geniş dükkânının yarısını kiraladı. Orada geceli gündüzlü çalışmağa başladı. Talebesinden eli fırça tutanlar da kendisine yardıma gelirlerdi.

Şunu belirteyim ki, o hummalı ve gece yarılarına kadar süren yorucu, yıpratıcı faaliyet arasında, pek az bulabildiği imkân saatlerinde, o zaman şiddetle hoşlandığı yağlı boya portrelere çalışmaktan zevk duyar, ve bununla yorgunluğunu çıkarırdı. Benim bir profil portremi o sıralarda yapmıştır.

Çok çalışıyordu ama, çok da kazanıyordu. İşte bu günlerde İstanbuldan, bay Selâmi İzzetten bir mektub aldı.

Harf inkılâbı tesirini yalnız levha ve tabelâlarda göstermemiş, daha ziyade basın tekniğinde bir değişme, bir başkalaşma bir basmakalıplıktan çıkma havası ve hevesi uyandırmıştı. «Akşam» gazetesi, yeni harflerle yeni makinesinde, bir takım yenilikler yaparken gazeteye her gün bir karikatür koymayı da programına geçirmiş ve bunun için Cemal Nadiri esaslı ve temelli olarak kadrosuna almayı düşünmüştü. Bay Selâmi İzzet, Akşam

patronlarının bu kararına göre Cemal Nadiri İstanbula çağırıyordu.

Cemal Nadir bir hafta tereddüt etti. Çok acı hatıralarla ayrıldığı basın caddesinin parıltısı, cazibesi, — Her şeye rağmen — Onu çekmekte devam ediyordu. Bursa, ona küçük geliyordu; «ona bir başka zemin başka zaman» lâzımdı. Bursada tabelâcılıktan edindiği kazanç fena değildi, fakat sonu yoktu. Yarın bu «tabelâ yenileme furyası» geçtikten sonra normal ve hararetsiz hayat tekrar başlıyacaktı. Halbuki o, hiç durmak istemiyen bir makine gibi bir hareket adamıydı.

Önceden canı yandığı için, haklı olarak kendini biraz naza çekti ve mukaveleye bağlanmadan teklifi kabul etmedi. Bu hâdise, Cemal Nadirin hayatında yeni ve parlak bir devrenin başlangıcıdır. Çünkü o tarihten itibaren, hem geçim sıkıntısı git gide azalmış hem de sanat hayatına ilk istikrar girmiştir.

Cemal Nadirin «Akşam» gazetesindeki hayatı, hemen herkesçe bilindiği ve sanatkâr imzasını hergün karikatürlerinin altına koyarak kendisini tanıtmağa başladığı için, o safhadan uzun uzun bahsetmiyeceğim. Yalnız şunu belirteyim ki Cemal Nadir, bu işinden pek memnundu; zira aradığı sahaya kavuşmuştu. Burada hergün derece derece açılarak gelişerek, haklı şöhretini yaptı ve «Akşam»a kazandırdı.

«Amca bey» tipi bu devrenin mahsulü - dür. Tipin tutmasında bir aralık tereddüt geçirdi. Vaz geçmek için benim reyimi sorduğu zaman, hiç razı olmadığımı söyledim. Sonradan, bu ısrarımı bana memnuniyetle tekrar tekrar hatırlatmıştır.

Cemal Nadir, güzel sanatlar akademisine girmek istiyordu. Bunun için aylarca imtihan hazırlıkları da yaptı. Türlü derslere, bu arada vücudun teşekkülü konusunada çalıştı. Bana yazdığı bir mektupta: «O kadar çok kemik ismi ezberledim ki, kemiklerim ağrıyor!» diyordu. Fakat bütün gayretleri boşa gitti. Onu ressamlığa muktedir bulmadılar. Bu hükmü verenler arasında meşhur profesörümüz ressam İbrahim Çallı da vardı.

Aradan çok zaman sonra, Cumhuriyetin onuncu yılında Ankarada buluştuğumuz bir gece, ikimizi de — zannederim Bay Nurettin Artam, — Samanpazarında Ali babanın meyhanesine götürmüştü. Uzun bir masada, Cemal Nadirle Çallı karşılıklı oturdular. Cemal Nadir, sohbet arasında Çallıya, vaktile kendisi hakkında verdiği kararı hatırlatınca, Çallı:

— Seni akademiye almamakta pek isabet ettiğimi sonra daha iyi anladım. Kabul etseydik, sayısı pek kalabalık olan ressamlar arasında bir de Cemal Nadir karışacak: fakat memleket, sanatında tek; büyük bir karikatüristten mahrum kalacaktı! Cevabını verdi.

Cemal Nadirin bir de, memurluğa teşebbüsü vardır. Fakat herkesin cetvel tahtasile çektiği çizgileri o cetvelle çizilmiş gibi düzgün olarak ama elle çizdiği için, müsabakayı kazanamadı!

Akademiye girip ressam olmayışına mukabil, resimle ilgisini hemen hiç kesmemiş ve Bursaya gittikçe, yahut İstanbulun muhtalif semtlerinde oturdukça —ki sırasiyle Ortaköyde. Lâlelide, Arnavutköyünde, sonra yine Lâlelide, daha sonra Taksimde ve en son Mete caddesinde oturmuştur, — zaman zaman kabaran bir hevesle resimler yapmıştır.

Cemal Nadirin yağlı boya tablolarından bir kısmı Bursada eski Türk ocağında (Halkevinde) bir ikisi — yukarıda sözü geçen bayan Zehra Budunçun evinde, bir kısmı da kendi evindedir. Bunların içinde, pek ama pek güzelleri vardır.

En son hevesi, dört ay evvel kabardı. O zamana kadar daha çok peyzaje merak etmişti. Son defa kendini portreye verdi. Bir gün bana geldi: «Aman Rıza, demirin tavını kaçırmadan bize gel, bir portreni yapayım!» dedi. «Yine nereden havalandın?» dediğim zaman:

«Ara sıra resme dönüşümü neye benzetiyorum biliyor musun, demişti; yaptığı çapkınlıklara bıkan hovardaların tekrar evine, ailesine dönüşlerine!»

Üç pazar, inadına hep de karanlık havalarda, ufak portremi bitirdi. Daha evvel refikasının resmini yapmıştı. Sonra kızı «Gönül» ün portresini ikmal etti ve bu serinin en sonu eşinin pembe sabahlıklı bir boy resmi oldu. Evinde hasta yatarken, bir gün, bu dört portreyi karşısına dizdirdi, uzun uzun baktı, sonra benimkini bana verdi.

Yine son aylarında, bir yağlı boya resim hadisesi geçmiştir ki, anlatmadan geçemiyeceğim. Vaktiyle Bursada, güzel resme âşık olduğumuz günlerde, bir dükkânın loş duvarında büyük bir tablo keşfetmiştik. Ressam Çallının, Ada çamları arasında duran maşlâhlı iki kadınla karşıki adanın bir kısmını ve denizi içine alan bir kompozisyonu idi. Adanın denize düşen koyu renkleri, gurup saatlerinin maşlâhlara, çamlara vuran baygın ve açık ışıklarile çok cesur işlenmiş olan bu tabloyu, günlerce seyre gittik. O zaman bizim için dünyanın en muvaffak en yüksek eseri, bu tabloydu.

Uzun yıllar sonra, bu tablo, dönmüş

dolaşmış — yırtılan yerleri yamansın ve ötesi berisi tamir edilsin ricasile — bir dostu tarafından kendisine verilmişti. Ressam Sami beyin ressam Kalmukoğlunun ufak bir kaç eseri ile beraber.

— Sana bir sürprizim var, dedi.

Gençliğimizin bu güzel hatırası karşısında, tabloyu dakikalarca ve birlikte seyrettik :

— Ne dersin? diye sordu :

— Bin lira verirdim!

— Ben de aynı fiyatı koydum!

Fakat resmi satın almak kararına vardığı zaman, bu kıymet takdirinin ağırlığını ikimiz de hissettik. Çünkü biz kıymeti tablonun bizim üzerimizdeki unutulmaz ve baha biçilmez hatırasının heyecanına göre vermiştik. Bunu resmin sahibine anlattığı vakit dostu Cemal Nadiri büyük yıkıma mahkûm etmedi!

Resim merakından bahsederken, ondaki tabiat ve «pitoresk» aşkının derecesini gösteren şu hâdiseciği de not etmek isterim : Mete caddesindeki evinin balkonundan Dolma bahçeyi ve boğazı gören kısmın «pastel» ile bir resmini yapmıştı. Bana hediye ettiği bu resmi, son bayram ziyaretinde bizim evin duvarında gördüğü zaman: «Sana kara bir haber vereceğim» diye yüreğimi hoplatmıştı.

— Hayrola, bir felâket mi var?

— Gerçekten felâket, Rıza, demişti. Resmin ön plânında gördüğün üç büyük ağaç vardı ya, birini kesmemişler mi? Manzara cascavlak kaldı.»

Bunu, bir sevdiği ölmüş gibi, gerçek bir hüzünle söylüyordu.

Cemal Nadirin ruhunda, bütün güzelliklere karşı engin bir inzicap hazinesi vardı. Güzel, temiz ve zarif giyinirdi. Sakal traşını hiç ihmal ettiğini görmedim. Evine aldığı en basit eşyada bile, hususî bir güzellik arardı. Lükse, şatafata, saltanata hiç özenmezdi: evinde, mevsimine göre daima çiçek bulunur ve bunları her biri bir başka zarafette çeşitli vazolara yerleştirirdi. Oturduğu evin, tabiatın güzel bir köşesini görmesini pek isterdi.

Son evi onu bu bakımdan, çok tatmin etmiştir. Sabah gün doğuşunu, akşam gün batışını, mehtabı seyretmekten büyük bir zevk duyardı. Gece, Boğazın sularında fosforlu ışıkların zevkine daha iyi varmak için, lâmbaları söndürür, kışsa içerden, yaz-

RESSAMLARIMIZIN FIRÇASIYLE CEMAL NADİR:

sa balkona çıkarak, gecenin ve mehtabın şiirine dalardı.

Mehtap günlerinde, bazan: «Bebek» e gider, bana da haber salardı. Buraya ilk dadandığımız günlerden birinde, bir akşam üstü bahçeye girdik. Deniz kıyısındaki masalardan birine oturduk. Biraz sonra sular daha kararacak, iyice morarmış karşı dağın arkasından, portakal renkli yüzü ile, yusyuvarlak, her zamankinden daha iri çehresiyle «Ay» çıkacaktı.

Yanımıza gelen garsona çay söyledik. Hem paramız hesaplıydı; hem de içki ile başı pek hoş olmayan Cemal Nâdir, tabiat manzaralariyle sarhoş ve mest olmayı, alkole tercih ederdi. Garsonun «komple mi » dediğini ve buna başımızla «evet» cevabını verdiğimizi neden sonra farkedince ikimize de bir korkudur çöktü. Etrafa göz attık; ağaçlara asılmış kocaman tarife levhaları vardı ama, yazıları o kadar çok ve o kadar küçüktü ki, akşamın karanlığında sökemedik. Bir aralık kaçmayı düşündük. Fakat garson muhteşem bir tepsi ile çıkagelmişti. Yağlar, reçeller, sütler, kızarmış ekmekler, önümüzde belki yarım saat durdu. Bir türlü el atamadık. Neden sonra ben kalkıp bir kolaçan ettim. Tanıdık bir garsona «te-komple»nin fiatını sordum. İkimizdeki para ile ödenebileceğini öğrenince koşa koşa müjde verdim. Ancak o zaman farkettik ki, görmeğe geldiğimiz iri ve ateş yüzlü ay, çoktan doğmuş, ve ufuktan iki mızrak boyu yükselerek duru beyaz ve her zamanki halini almıştı. Sonraları ne vakit aramızda çay lâfı geçse, bu hâdiseyi hatırlıyarak: «Aman te-komple olmasın!» diye gülerdi!

Bursada başladığı mandoline, sonraları devam etmedi. Plâk merakı başlamıştı. Vals ve tangoları da, tıpkı mehtap seyrederken yaptığı gibi, lâmbaları söndürerek dinlerdi. Dansa burada başlamıştı. Sonraları, radyoda müzik yayınlarını takip etti. Klâsik Türk musikisini fasıl müziğini zevkle dinler, bazan bildiği şarkıları beraber mırıldanır ve radyoyu daima kısık çalardı. Vaktile babasından beraber dinlediğimiz : «Geldi ama neyleyim sensiz baharın şevki yok» şarkısı ne vakit çalınsa birlikte söylerdik. Halk türkülerine de bayılır, yurttan sesleri, yerli motiflerle süslü, renkli bir halıya benzetirdi.

İçki ile arasının pek iyi olmadığını söylemiştim. Kalınca kemikli olmasına rağmen, bünyece nahif bulunduğu için, çok perhizli bir hayat sürerdi. Pek pek bir kadeh rakı, yahut, bir iki bardak bira içtiği olurdu. Ahbap ziyaretleri müstesna, ev dışı eğlence hayatına mümkün olduğu kadar az iltifat etmiş ve bütün zevkini, istirahatini, evinin ılık havası içinde bulmağa çalışmıştır. Ben, Ce-

RESSAMLARIMIZIN FIRÇASIYLE CEMAL NADİR :

Amcabey ve Yeğeni ebedî yolculuklarında
(Ramiz Gökçe)

mal Nadir kadar evci, evine düşkün bir adam daha görmedim.

Bir defa hayatı gayet düzgün, ve programlıydı. Gece erken yatar, sabahları, kış ve yaz, erkenden kalkar; sabah gazetelerine bir göz atar sonra çalışmağa dalardı. Gününün saatlerini, çeşitli işlere ayırmıştı. Çok kazanmağa ve — mevkiiyle mütenasip, zevkli olmakla beraber, — ekonomik yaşamağa gayret ederdi.

Cemal Nadirin «hesabî» olduğu, doğrudur. Fakat göz, el, beyin emeğinin getirdiği parayı, hayatının ilk gençlik yıllarını kemiren sefalete bir daha dönmemek için dikkatle kısırgandığından benim de zerre kadar şüphem yoktur. Nitekim, kızı koleji bitirdikten sonra, yıllarca imzasız karikatürlerini yapığı ve pek sevdiği «Köroğlu» gazetesini bırakmakta ve «Akbaba»nın kapak resimlerinden uzaklaşmakta, hiç tereddüt etmemiştir.

Cemal Nadir, bütün gayretlerine rağmen kurmayı tahayyül ettiği ideal «ev»i kurdu mu? Buna son seneler için «evet» demek belki mümkündür. Bana öyle geliyor ki, Cemal Nadirin dört defa evlenmesinde, çabuk ve her yıl âşık olan mizacının zaafı kadar, bu ideal evi kurma ve bütün zevkleri evinde teksif etme arzusu da şiddetle müessir olmuştur.

Cemal Nadirle dost olmak, çok kolay ve çok zordu. Cemal Nadiri görenler ve şahsan tanıyanlar, henüz meşhur olmadığı zamanlarda da kendisi ile hemen ısınıp kaynaşır ve onun ince zekâsına, mütevazi haline alaminüt bir muhabbetle derhal bağlanıverirlerdi. Sonraları iki satırlık ayaküstü konuşmalarını bile, sigara içer gibi kolaylıkla harcadığı zarif espirilerile herdem taze ve canlı neşesile, zeki buluşlu hazır cevaplılığı ile, her konuştuğunu teshir etmeğe başlardı. Kendisini tanımak fırsatını bulamıyanlar, ayni sevgiyi resimlerine bakarak gösterdiler. Yaradılışında, sevgi yaratan tükenmez bir istidat, ruhunda çok sevimli bir şeytan tüyü ve herkesle bağdaşan çapkın bir dostluk yıldızı vardı.

Buna karşılık, o da herkesi severdi. Temiz kalbinin sevgi bahçeleri, umumî bir park gibi herkese açıktı. Muhabetinin şerbeti, bir vakıf çeşmesi halinde, varlığının musluklarından şarıl şarıl akardı. Dış görünüşünün neşeli çiçeklerini büyük bir cömertlikle küçük demetler ve büyük buketler halinde herkese ikram ve ibzal ederdi. Fakat iç dünyasının; içinde neşeden ziyade kederler, üzüntüler, tedirginlikler yaşayan iç görünüşünü sımsıkı kilit altında tutar, bunların başkası tarafından sezilmesini hiç istemez ve bir mukaddes sır gibi, bunları kendisine, yalnız kendisine saklar; pek pek de yakınlarına ürke üzüle açardı.

Onun bu iç âleminin lirik, loş ve kasvetli köşelerini, ikinci sınıftan olan dostları bilmezler. Yalnız benim samimiyetimde kalmasını istediği için; ancak bir iki cümlesini buraya alabileceğim, uzun bir mektubunda şöyle diyordu :

«Mânen tıpkı bir kuyuya düşmüş gibiyim. Tepemde, kuyunun ağzında bir çok sesler, konuşmalar, el uzatmalar oluyor. Fakat ben kuyunun dibinde ölmeği, yahut dostluğuna hakikaten emin olduğum bir elin uzanmasını beklemeyi tercih ediyorum... Yağmur bulutu gibi günlerimin havasını kaplayan kederlerin, üzüntülerin, çalışma dünyama sirayet etmemesi için elimden geleni yapıyorum!»

Cemal Nadirin «zor dostluğunu» kazanmak kolay değildi. Kederleri gibi, ifrat derecede hisli mizacının alıngan köşelerini de herkese göstermek istemezdi. Fakat bir defa böyle bir dostluk kuruldu mu, sırasında onu zedelesen'z bile, Cemal Nadir bir vatan müdafaa eder gibi, dostluğunu savunmasını bilirdi. Bir meseleden ötürü kendisini üzdüğüm bir hâdise üzerine, darılıp küsecek yerde, bana şu satırlarla mukabele etmişti: «Sağdıçla Kalender amcayı içinde yaşatan babacan Rıza Ruşen'in şairane hislerinden ziyade ma'kule ve hakikî dostluğa kıymet vermesini dilemek hakkımdır galiba!»

Cemal Nadirin, — üzerinde ayrıca ve uzun uzun durulması gereken olgun ve işlek muharrirliğini de gösteren bu satırlar, onun iç kâinatı ve dostluk telâkk'si hakkında bir fikir vermeğe yeter sanırım.

Sanatın her saha ve köşesine, her şekil ve nevine merak ve heves eden, başvu-

ran, tecrübeler yapan Cemal Nadirin, bir ara, el yapması resimlerle bir film denemesine giriştiğini hatırlarım.

Bu film, «Amca Bey plajda» adını taşıyacaktı. Amca bey sabahleyin erkenden sokağa çıkıyor. Sokak feneri gözlerini kapamış başı bir yana eğilmiş, güneşin doğmasını beklemektedir. Fenerin altında, bir taksi otomobili, dört tekerleğini öne arkaya uzatmış, projektör gözlerini yummuş, tenbel bir kedi rehavetiyle uyumaktadır. Amca Bey gelip kornayı çalıyor. Sokak feneri, şekerleme yaparken polis düdüğünü işiten bir gece bekçisi gibi silkinip uyanıyor. Taksi de harekete gelmiştir; kapalı duran lâmba gözler aralanıyor, lâstik tekerlek ayaklar toplanıyor, öndeki tampon - tıpkı bir ağız gibi - esniyor!.. Amca bey, işte bu minval ile plaja gidecek.

Fakat birkaç satırla anlatmağa çalıştığım şu üç beş hareket için yüzlerce resim yapılacaktı. Cemal Nadir, beş altı yüz resim çizdi; ama işin imkânsızlığı andıran güçlüğü karşısında bu sevdadan vazgeçmek zorunda kaldı.

Enerjik ve devamlı çalışmalarına baktıkça korkardım. Sanki aramızdan çabuk ve erken ayrılacağını biliyormuş gibi var kuvvetini harcıyordu. Gazetelerdeki işini, - pek müstesna sebepler olmadıkça - hiç atlatmamıştır. Yatağında hasta halinde iken çalıştığını kaç defa gördüm. Üç gün bir yere gidecek olsa, üç günlük resmi birden hazırlar, öyle giderdi.

—o—

Cemal Nadirin yüksek şahsiyeti, hele o irtifadaki sanati üzerinde derin tahliller yapmak, zaman ve yetki isteyen bir iştir. Ben sadece onun rastgele bir kaç hâtırasına bir kibrit ışığı serpmek için bu dağınık ve dermeçatma satırları karaladım. Dostum ve kardeşim Cemal Nadirden bahsettim. Bunu bile başarabildiğime inanmıyorum.

Sanati ve kudreti hakkında en doğru en şaşmaz, en haklı hükmü, Cemal Nadirin bizzat kendi eserleri zaten verdirmiştir ve verdirecektir.

Büyük kayıbımızın derin acısı yüreğimizi yakarken, küçücük bir teselli bulmağa çalışıyorum. Genç öldü, vakitsiz öldü; fakat hiç olmazsa son yıllarını sefaletle geçirmedi, madde bakımından refah içinde yaşadı ve bu zeki halk çocuğu hem sağlığında, hem ölümünde halktan geniş, samimî ve sıcak bir sevgi ve takdir topladı.

Cemal Nadirin kudret ve istidat hazinesinden gereği gibi faydalanamadık. Bu talihsizlikte, memleketimizin uzun seneler geri kalmış olmasının da tesiri vardır. Eğer o, meselâ Amerika gibi engin bir imkânlar ülkesinde yaşasa, yahut bizim memleketimiz imkânlar bakımından bir Amerika olsaydı, bir başka münasebetle de söylediğim gibi. Cemal Nadir, hiç şüphe yok, bir Türk «Valt Disney»i olarak, bizde parladığı kadar, beynelmilel sanat dünyasının ufuklarında da en parlak bir yıldız olurdu :

Cemal Nadir, hayatı boyunca bizi neşe nurları içinde yaşatmağa çalıştı; nur içinde yatsın!..

En son dakika : 3 - 9/Mart/1947
Rıza Ruşen YÜCER

Aylıklı bir adamın, ayın muhtelif günlerine göre değişen telâkkileri :

— «Ye iç, anma gamı ferdayı...»

— «İşten artmaz, dişten artar!»

— «İki su, bir ekmek yerini tutar!»

Cemal Nadir'le üç mülâkat...

Amca Bey'i ziyaret..

Yazan : **Mekki Said ESEN**

Cemal Nadirin meşhur Amca beyini tanımıyan var mı? Ne sevimli, ne zarif, ne tatlı tiptir. Hayatın yalnız gülünç taraflarını değil en acıklı, yahut en iğrenç hâdiseleri bile yerinde bir nükte ile dudaklarımıza mini mini bir tebessüm halinde nakleder; gün görmüş adamdır. Öyle kolay kolay sinirlenmez. Her müşkülü zeki bir buluşla atlatıverir. Ukalâlığı yoktur. Nasihat ederken bile can sıkmaz. Konuşmayı sever, ama hiç te geveze değildir!

Bu meşhur tipin hususî hayatını, daha doğrusu nasıl dünyaya geldiğini öğrenmeyi faydalı bulmaz mısınız? Meselâ bilmek istemez misiniz: Melon şapkasını niçin değiştirmez Yüzüne daimî bir neşenin çizgileri veren nedir? Hali vakti nasıldır? Kimlerin sohbetinden zevk alır? Hayatın her çeşit mevzuundan bir nükte çıkardığı bu yola niçin atılmıştır?

Bu hafta mülâkat mevzuu olarak kendisini seçerken bunları düşündük. Gerçi her akşam onunla karşılaşıyor ve dudağımıza bıraktığı manalı tebessümle ayrılıyoruz ama, hayatını şöyle derli toplu olarak kendisinden dinlememişizdir.

Meğer Amca Bey de işin bu tarafını Yedigün için saklamış:

— Hay hay, buyursunlar, bir acı kahvemizi içsinler, görüşelim.

Demiş. Bu daveti alınca hemen Cemal Nadirin Lâlelideki evine gittik:

Amca yeğen; yahut baba oğlu — ne dersiniz deyiniz — gene başbaşa!

— Aman üstat, dedik, meclisinizi bozmıyalım?

Kıymetli karikatürist:

— İşim acele değil zaten, dedi. Amca Beyi bir seyahate çıkarıyordum da..

— Hayrola! Bu seyahat te aklına nereden esti?. Yoksa Vâ Nû beye misafirliğe mi gidiyor?...

— Daha uzağa, Londraya gidiyor. Amca Beyin biraz dinlenmeye ihtiyacı varmış...

— Kaplıcalardan birine gitse...

— Evet ona da böyle söylüyorlar... Fakat rahatına pek düşkün olduğu için zâhir, şu cevabı veriyor:

«Hazır iktisat kongresi de var. Şimdi Londradan iyi nerede istirahat edilir?»

Bu lâkırdısının üzerine, Amca Beyi yarım kalan çizgilerile bir tarafa bıraktık. Şuradan, buradan dertleşmeğe daldık. Söz sırası kıymetli karikatüristin, bir kaç çizgi ile hayata çıkardığı bu tipi nasıl bulduğuna gelmişti. Cemal Nadir dedi ki:

— Tam 4 sene evvel, seri karikatürler yapmaklığım teklif edilmişti. Bunun için daimî bir tip bulmam, onu konuşturmam lâzım geldi. Muhtelif şekiller düşündüm, hiç birisi sarmadı. Nihayet aklıma şimdi şöhretini adeta kıskandığım Amca Bey geldi. Onu bu şekli, bu giyinişi ve bu tabiatile ortaya çıkardım.

— Elbisesini niçin böyle intihap ettiniz?

— Şarlonun, halka çok şirin gelen, giyinişindeki mantıkzızlıktan örnek aldım.

— Amca Beyin şişmanlığına gelince...

— Ben çok zayıfım; fakat şişmanlara bayılırım. Şişmanların daimî ve tatlı bir neşesi vardır. Ekseriya naşesizim, fakat neşelilerin hayranıyım.

— Tabiî melon... Amca Beyin şapkaların en gülüncünü giymesi lâzımdır!

Şu anlattıklarına göre Cemal Nadir, Amca Beye, yalnız kendi gözlüklerini vermiş ... Bu da tabiî... İnsanın kendi yarattığı muhayyel bir tip bile olsa, bu zamanda başı boş bırakmak caiz mi? Elbette ki Amca Bey de etrafında olup biten hâdiseleri Cemal Nadirin gözlüğile görecektir!

İyi ama, Amca Beyin karısı niçin yenge hanım değil de teyze hanım oluyor?

Bu suali, bir çok kariler de sormuşlar ... Cemal Nadir:

— Yenge hanım ismi bana pek ağır başlı gelmedi, diyor... Esasen tayze hanıma karikatürlerde pek az söz düşüyor. Tabiî Amca Beyin haşarı bir oğlu ile asrî bir hanım kızı olduğunu da biliyorsunuz... İşte dört beş kişilik bir aile... Erenköy taraflarında filân oturuyorlar. Biraz iratları da var. Eeeeh, Allaha şükür geçinip gidiyorlar.

— Amca Beyden çok memnunsunuz tabiî ...

— Çok sevişiriz. Nasıl sevişmiyelim ki birbirimizi en iyi anlıyan iki kişiyiz. Kendisinden şikâyetçi olduğum noktayı biraz evvel de tekrarladım: Amca Beyin beni adeta ihmal ettiren şöhreti! bakınız şu çekmecelere Onun namına gönderilmiş mektuplarla dolu. Ricalar tavsiyeler takdirler, nasikatler ve danışmalar hep ona... Sade nüktelerile, düşüncelerile, tavırlarile değil sıhhatile de alâkadar oluyorlar.

«Cemal Nadir bu karakışta sırtına bir kilo alamadı!» diye gazetelere ilân versem kim aldırır?... Buna mukabil geçen kış, karikatürün birinde Amca Beyin sırtında palto giydirmedik diye, bütün hayır ve hasenat sahipleri harekete geliler:

«— Aman Amca Beyciğim, bu ne ihtiyatsızlık.. Soğuk alacaksın?»

Diyenlerin, palto hediye etmeğe kalkanların haddi hesabı yoktu.

Geçenlerde bir mecliste takdim edildiğim bir hanımefendi de:

— Siz evlenmek istiyormuşsunuz?

Diye sordu. Meğer beni Amca Beyin oğlu zannediyormuş.

— Oğlu değilim efendim, babasıyım!

Dedim de, hayretler içinde kaldı.

— Resim yapmaya nasıl başladınız?...

doldurdum, anlatayım:

— Nasıl başladım ve bu yüzden ne çileler

Küçüktenberi resme çok hevesim vardı. Buna mukabil ailem bu istidadı bir kabahlt addedecek derecede resme çalışmama mâni olurdu. Gündeliklerimle aldığım kâğıt ve boyaları onlardan gizler, kimseye göstermeden resim yapmaya devam ederdim. Bu yüzden en çok büyük annemden azar işitirdim. Bana on para verse:

— Oğlum, git leblebi al, şeker al ye... Bu heves ettiğin işle adam olamazsın. Paraya yazık etme! derdi.

Ben Bursalıyım, fakat ailem Bulgaristan Türklerindendir. Hicret edip Bursada yerleşmişler. O zaman da Bursadaydık. Babam memur olduğu için bana muntazam bir sanat terbiyesi veremediler. İstanbula geldiğim vakit te himayelerini istediğim kimselerden soğuk muameleler gördüm. Hatta, şimdi beni çok seven meşhur bir ressamımız da beni yanından kovdu.

Hevesim okadar şiddetliydi ki, nevmit olacağıma gayretim arttı. Bursada, daha çocukken evlerin duvarlarına kömürle mahallenin elebaşılarının resimlerini yapardım. İlk karikatürlerim bunlardır denebilir; Fakat neşredilen ilk karikatürü, bundan 15 sene evvel yapmışımdır. Bu karikatür. Sedat Simavî beyin neşrettiği Diken gazetesinde çıktı. Bundan sonra diğer mizah gazetelerine de resimler yapmaya başladım. Bu seneler çok ıstıraplı geçti. Düşünün ki bakımsızlıktan bir çocuğum öldü. Kucağımda can veren yavruyu minderin üzerine koyarak ertesi günkü karikatürü hazırlamaya koyuldum. Buna mecburdum.

Bu sefalete daha fazla tahammül edemiyerek Bursaya döndüm, muallimliğe başladım. Bu fasıla benim için çok kıymetli oldu. İnsanın çalışmaya biraz ara vermesi ne iyi şey... Daha kuvvetlendim. Üç sene kadar muallimlikten sonra Necmettin Sadık ve Kâzım Şinasi beyler gazetelerinde çalışmaklığımı teklif ettiler, geldim. O zamandanberi de fasılasız çalışıyorum.

— Mevzularınızı nasıl hazırlarsınız?

— Her sabah altı buçukta kalkar, öğleye kadar çalışırım. Yalnız ve asude çalışmaktan çok zevk alırım: fakat bir şartla: Sevdiklerimin hatıraları arasında olduğumu hissetmeliyim. Şu duvarları dolduran fotoğraflar bu sözümü teyit eder. Görüyorsunuz ya her zaman sevdiklerimin arasındayım.

Cemal Nadir, duvardaki 1933 güzellik kraliçesi Nazire Hanımın imzalı fotoğrafına baktığımı görünce:

— Bu bir tesadüf, dedi. Nazire Hanımın apaş kıyafetinde bir karikatürünü çizmiştim. Zehabımı tashih etmik için bu fotoğrafı göndermiş.

.....

Cemal Nadir, hiç te Amca Beye benzemiyor. Acaba aralarında on, on beş yaş farkı olduğu için mi—... O ne kadar neşeliyse, Cemal Nadir o kadar durgun, Biri iri yarı, biri çelimsiz. Biri iradeli geçiniyor. Daha ileri gideyim: Acma Bey artık ununu elemiş, eleğini asmış. Cemal Nadirse, her mevsimde mutlaka birine âşık oluyor. Hem de mektebli bir çocuğun yaşına inerek. Seviyor, daima seviyor, hâlâ seviyor... Sevgililer, bazan bu aşkını hissederek, cevap bile veriyorlar.

— Baba, baba...

Cemal Nadirin sevimli kızı Gönül kapıdan içeri girdi. Bahis tatlıydı gerçi ama, onun bu çağırışı daha tatlı:

— Baba, baba... bak yaptığım resimlere...

Mekki Sait ESEN

Yedigün: 29-7-933

Cemal Nadir'le bir konuşma

Türk milletinin mizah kabiliyeti malûmdur. Burada Türk mizah eser ve tiplerini ayrı, ayrı saymak malûmu ilân kabilinden olur. Türk ırkını bütün ırkların fevkine çıkaran baş hususiyetlerinden biri de, hiç şüphesiz zekâsıdır; Nasrettin Hoca soyumuzun bu hususiyetini nasıl ebedîleştirmişse, Cemal Nadir de, nükteleri ve çizgileri ile bunu daima, her milletle boy ölçüşecek şekilde devam ettirmiş ve yüceltmiştir. Bu son asırda, Türk milleti bu kabiliyeti muvaffakıyetle yaşatacak şahsiyeti Cemal Nadirde bulmuştur. O, nekadar tevazu gösterirse göstersin, biz ona Türkiyenin en büyük karikatüristi diyeceğiz, ve İngilizler nasıl «LOW» ları ile övünüyorlarsa biz de Cemal Nadirimizle iftihar edeceğiz.

Onun yarattığı ve her gün artan bir başarı ile yaşattığı AMCABEY'in, hakikî Türk mizah ve nüktesinin organı olmayı vad eden bir mecmuaya isim olması dolayısiyle, kendisini Ayazpaşada Mete caddesineki evinde ziyaret ettik. Bizdeki ekser mizah mecmualarının yaptıkları «şehvet, bacak ve dekolte» mizahına ve aile duygusunu baltalayan nükteleere hemen, hemen bütün eserleri ile mizah telâkkisinin milliliğini, meşruluğunu ve temizliğini ispat etmiş olan üstat, bizi tam bir Türk misafirperverliği ile kabul etti.

Hemen hemen her duvarı tablolarla, karikatürlerle, her köşesi kitaplarla dolu apartımanın pencerelerinden Boğaz. Kandilli ve Çamlıca gözüküyor. Her nekadar biz orada bulunduğumuz sırada sessizlik var idiyse de, üst katta Musevi ailesi ile alt kattaki caz meraklıları bulunduğuna bakılırsa bu sükûnet her halde daimî olmayacak.

Biraz istirahat ettikten sonra üstadı suallerimle rahatsız etmeğe başladım.

1 — Türkiyenin en büyük karikarüristi sıfatı ile mizahtan ne anlıyorsunuz?

«Evvelâ Türkiyenin en büyük karikatüristi olmak gibi şerefli bir sıfatı bana tevcih etmekte acele ettiğinizi söylemeliyim. Yirmi iki böyle bir iddia ve liyakat göremediğim için yıldan beri neşrettiğim eserlerin hiç birinde bana muvaffakiyet bareminin daha aşağı basamaklarında bir yer vermenizi rica ederim.

Mizah anlayışım, mizah kabiliyet ve zevzaha hasredelidenberi daima memleket ve cemiyet meselelerini kendime konu seçtiğime göre mizahı, hakikatleri kahkaha gürültüleri ile örtbas eden bir palyaço değil, tebessüm ve tefekkür ışığı ile belirten bir felsefe san'atı olarak telâkki ettiğim anlaşılır,»

2 — Sizce mizahın millî yaşayışta iyi ve kötü tesirleri nelerdir?

«Mizahın millî yaşayıştaki tesiri bahçelerin etrafına çevrilen dikenli çitlerin tesirleri ile eştir sanıyorum. Bu dikenli çitler içindekiler için gerçi bir tesellidir fakat dışındakiler için geçilmez bir hail değildir. Ancak biraz incinmek, biraz iğnelemek şartile!..»

3 — Türkiyede, bugünkü mizah edebiyatını nasıl buluyorsunuz?

«Türkiyede mizah edebiyatı son günlerin dedikodusu olmuştu. Türk mizah edebiyatını manlar bu edebiyatın ebeliğini yapmış, beşiğibir kalemde inkâr edenler oldu. Hatta bir zani sallamış mihnetini çekmiş olan emekliler bile bu iddiaya katıldılar. Türk mizahı topyekûn inkâr edilmek mi istendi. pek bilmiyorum, fakat bütün iddialar son yıllarda mizah edebiyatı olmadığı merkezinde idi.

Bunun aksini iddia etmiyeceğim amma mizahımızın dünden bugüne bir hayli çeşni lundurmak icap eder kanaatindeyim. Nitekim değiştirerek gelmiş olmasını göz önünde buaruz ve hece merhalelerinden geçip gelen şiirimizi bir kaç kelimelik tek mısralar halindeki belirtisi Türk edebiyatında zarurî bir yenileşme olarak kabul edilmektyedir. Bu zarurî kelimesi yerine zoraki kelimesi de kullanılabilir!..» (Cemal Nadir herhalde kıskançlıkla itham edilmemek isteği ile, cemiyetimize zarar veren şehvet ve «fındıkçı» kız mizahçılarından hiç bahsetmezdi).

4 — Millî ahlâkın korunmasında Türk mizahçısının da kendisini vazifedar addetmesi lâzım gelmez mi?

Millî ahlâkın korunmasında Türk mizahçısına da elbet bir iş düşer. Fakat bunun için evvelâ inan lâzımdır. Atılan taşın nereye düşeceğini kestirmek lâzımdır. Aksi takdirde Hocayı dört nala giden bir atın üstünde gö- Nasreddin Hocanın suvariliğine benzer. Hani renler «Nereye?» diye sormuşlar. hoca da «Onu bana değil, altımdaki ata sorun!» demiş. onun gibi!...»

5 — Sizce mizahta orijinal olmak ne demektir?

Nasıl tahayyül ediyordum, nasıl buldum?

Yazan : Avukat **Orhan APAYDIN**

Matbuat ve sanat hayatındaki bir çok şöhretlerin, yalnız imzalarını görebiliyor, kendilerini ancak eserlerinin vasıflarına yahut yarattıkları tiplere göre tahayyül edebiliyoruz.

Meşhur ve sevimli — öyle zannediyorum ki, tanımadıkları halde okuyucularımız da bu sıfatı ona vermişlerdir — sanatkâr Cemal Nadiri nasıl tahayyül edersiniz? Bu sualle karşılaştığınız anda muhakkak zihninizde uzun ve sivri kafasının tepesinde duran fötör,ü, sevimli yüzü, kocaman göbeğini taşıyan kısacık ayaklariyle, Amcabey canlanmıştır Böyle tahmin ediyorum: Zira ben de görmeden evvel, Cemal Nadirle Amcabeyi birbirinden ayırt edemezdim. Hattâ Taksimdeki evinin kapısını çalarken, gecelik entarisi ve takkesiyle Amcabeyi karşımda bulacağımı tahmin ediyordum. Halbuki kapıyı, zayıf, uzun boylu, zeki yüzlü ve genç denebilecek yaşta bir zat açtı. Bay Cemal Nadir Güleri görmek istediğimi söylediğim zaman, tatlı bir tebessümle:

— Buyurun, dedi, benim...

Hayalimdeki Cemal Nadirle, hakikatteki Cemal Nadir birbiriyle tamamen tezat teşkil etmişti. Kendisine bunu söylediğim zaman, dudaklarından hiç eksimeyen tebesümü - Amcabeye yalnız bu cihetten benziyordu - daha fazla genişliyerek:

— Fakat, dedi, Amcabey de burada...

Hakikaten, oturduğum yerin karşısında açık şemsiyesini elinde tutan bir Amcabey bib-

---

«Mizahta orijinal olmak, yabancı terbiye ve kültür karşısında millî karakteri muhafaza edebilmek derecesine bağlıdır sanırım.

Mizah seviyesi Amerikan nüktesine göre ayarlanmış bir vatandaşın Mahmut Yesarinin veya Sermet Muhtarın nüktesinden ne derece zevk duyacağı düşünmeğe değer».

6 — Milletlerin ayrı, ayrı mizah anlayışları olduğu fikrine iştirak eder misiniz?

«Gülmek insanların medeniyet derecesi ile ilgili hasletlerinden biridir. Bu sebeple gülmek, sırıtmakla kahkaha atmak arasında muhtelif çeşitlere ayrılır. Bu bakımdan mizahı dünya ölçüsünde anlayış çeşitlerine ayırdıktan sonra bir de her milletin kendine göre mizah anlayışı olduğunu kabul etmek gerektir. Şark milletlerinde bir felsefe olan mizahın garpte bir gıdıklama şeklini alması bunun bir delilidir.»

7 — Amcabeyi hangi emellerle çıkartıyorsunuz ve prensipleriniz nelerdir?

«AMCABEY» on dört senelik hayatında Karagöz veya Nasreddin Hoca gibi millî bir mizah tipi olmağa istidadlı bir sembol olduğunu ispat etmiş tiptir. Onu yevmî bir gazete ömürsüz olmaktan, kurtarıp daha köklü, daha sahifesinden, kelebek kanadındaki toz gibi, bizim malımız yapmak kaygısı ile AMCABEY gazetesini tesis ettim.

Neşriyatımızdaki prensip, okuyucuya hoşça vakit geçirmekten ziyade, millî ve milliyetçi mizahımızın ışıklarını AMCABEY'in adasesinde toplayıp, yaymaktır. Ancak bunun pek kolay başarılır bir iş olmadığını itiraf ederim. Bereket versin ki içimizdeki ümit ve inan sonsuzdur. Bu yolda eşin dostun yadımından çok, buna güveniyorum.

8 — «San'at şan'at içindir» formülü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

«Bu formül'ı bence Nedim devrinin bir sanat anlayışıdır.

Bugün bütün kollarını millete uzatan kültürün, san'at kolunu da millet için işletmesi gerektir.»

Suallerim bitmişti, bu büyük ve milliyetçi Türk sanatkârına teşekkür ettim ve müsaadesini alarak ayrıldım.

Cemal Nadire karşı olan hayranlığım ve itimadım, suallerime aldığım bu çok değerli ve her milliyetçiyi düşündürecek cevaplardan sonra büsbütün arttı.

A. T.

Gök — Börü: 8-4-943

Yarattığı Tipler

Neşriyat meraklısı bir vatandaş!....

Garson — Şampanya fiyatları artık ucuzluyor paşam!..

Yeni zengin — İyi ama, bundan sonra biz ne içeceğiz?..

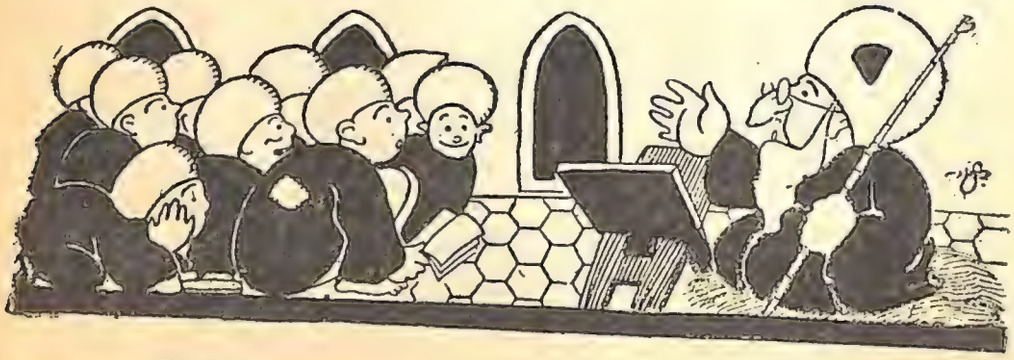

1925 de :

Hoca — Hazreti Nuh Aleyhisselâm zamanındaki tufanda her tarafı sular istilâ ettiği zaman insanlar ne oldu acap?

Talebelerden biri — Ne olacaklar Hoca efendi sırsıklam olmuşlardır!..

DEDE İLE TORUN

— Alo, allo!.. Orası Haskôy mi?.. Merhaba Bohuraçi!.. Burasi Yeşilkôy!.. Ben Salamon!.. Bana bak Bohuraçi, şimdi ben ördek avlâmak için bir tabanca patlatacayim,

CÜRMÜMEŞHUT!

Rebeka — Salamon... Yatağa, yorgana

losu duruyor ve o mânalı tebessümü ile bana bakıyordu.

O anda aklıma gelen bir suali hemen sordum:

— Amcabeyimiz kaç yaşında?...

— 1929 yılında «Akşam gazetesi» idarehanesinde doğduğuna göre, henüz on beşine bastı.

— Ne mutlu ona, diyorum, hiç ölmiyecek...

Cemal Nadir, sanat hayatına nasıl başladığını şöyle anlatıyor:

— Çocukluğumda resme karşı derin bir alâka duymaktaydım. Mahallemizin duvarlarını elime geçerse kalemle ve çok defa bir kömür parçasiyle resimler çiziyor, arkadaşlarının karikatürlerini yapıyordum. Sanata karşı duyduğum bu alâka her halde musikişinas ve hattat olan babamdan geçmiş olacak.

Muhitimde gördüğüm mukavemete ve çıraklık, kâtiplik, tabelâcılık gibi kabiliyetime aykırı mesleklere sürülmeme rağmen resime karşı duyduğum aşk hiç bir zaman sönmedi. Hatta İstanbula gelip, yardımını istediğim meşhur bir ressam tarafından reddedildiğim halde bile... Uzun müddet kendi kendime çalıştım ve kendi kendimin hocası oldum. Beş yıl kadar da, resim öğretmenliği yaptım.

Nihayet, yeni harflerin kabulünden sonra «Akşam» gazetesinde neşrettiğim «Hicret!» karikatürü ile matbuat hayatına atıldım. Her gün bir karikatür yapmaya o kadar alıştım ki yapmadığım günlerde, sigarasını içemeyen tiryakinin ıztırabını aynen duyuyorum.

Cemal Nadir, her şeyden evvel memleket menfaatlerini düşünen ve memleketi yükseltmek gayesine hizmet için çalışan idealist bir sanatkâr...

— Karikatür artık bir fantazi, bir lüks olmaktan çıkmış, birbirimizin dertlerini ve kusurlarını ortaya koymak için bir vasıta olmuştur, diyor. Karikatür öyle bir makaledir ki, her seviyede halk ifade ettiği mânayı derhal anlar... Bir günlük gazete alıp da karikatürüne bakmayan okuyucu, herhalde yoktur. zannediyorum.

— Diğer sanat kollarımız hakkında ne düşünüyorsunuz?...

— Sanatımız, maalesef cemiyetimizle alâkadar değildir, Yirmi bir yılda içtimaî hayatımızda bir çok inkilâplar geçirdik, fakat hiç biri sanat eserlerimize aksetmedi. Bu, tarih önünde Türk sanatkârları için büyük bir kusur sayılacaktır.

— Son bir sual daha sormak istiyordum: Yaşattığınız bir çok orijinal tipler var. Bunları niçin sinema perdesine aksettirmek istemiyorsunuz?

— Ah! diyor, yarama dokundunuz. Teknik imkânsızlıklar yapmak istediklerime mâni oluyor. Herkesin söylediğini ben de söyliyeyim: Bu harp bitse...

Kıymetli sanatkârımızın vaktini daha fazla işgal etmek, hem kendine hem de eserlerini takip edenlere karşı bir insafsızlık olacak. Bu sebeple, Amcabeyin sevimli yaratıcısına veda ediyorum.

Orhan APAYDIN

Yeniden Doğuş : 8-Kasım-944

Polis — Sen hangi mahallede oturuyorsun?

— Vallahi birader, geceleri girip çıktığım için mahallenin adını öğrenemedim.

(Cemal Nadir — Guguk mecmuası, sene 1924)

Kadın — Ah o eski günler ah.. Bana hep elmasım! diye söz söylerdin!

Koca — O zaman daha «foyan» meydana çıkmamıştı!

(Cemal Nadir — Guguk mecmuası, sene 1924)

Eserlerinin tahlil ve tenkidi

Amcabey ve Cemal Nadir

Yazan : **Burhan B E LG E**

En iyi hikâyecilerimizden biri de Cemal Nadir'dir. Onu karikatürcü olarak tasnif edenler aldanıyorlar. Çünkü onda karikatür gaye değil vasıtadır. «Amca Beye göre...» İsmi altında çıkarttığı iki albümü dikkatle okursanız, bir çok resimlerin aynen «münderecatsız hikâyeler» de olduğu gibi ilerliyen bir halin bir safhasını anlatmakta olduğunu görürsünüz.

Cemal Nadir, en iyi hikâyecilerimizden biridir, çünkü bizimdir, Türktür. Memlekette, son edebî nesil, adaptasyon ve intihal hastasıdır. Bazı tanınmış imzaların ufak hikâyelerini okuyorum ve «bizde mi oluyor bu işler..» Demeğe mecbur kalıyorum. Geçenlerde meselâ, bunlardan biri bir çiftçi hikâyesini, kim bilir hangi frenk gazetisende okuyarak aynen (Artık adaptasyon mu intihal mi, doğrusunu siz söyleyiniz) almıştı

Cemal Nadir'in hikâyelerinde, bu acıklı türü» aldığı anlaşılan muharrir, buna dikkave zillet verici hal yoktur. Çocukluğunda, akıllı bir büyük anneden zengin bir «ağız kültini ve zekâsını katarak, bize bugünkü İstanbulu her gün bir başka tarafından anlatıyor.

Amca Bey bir kalendermeşrep adamdır ki muhafazakârlıkla ilerisini bulmuştur. Kötü eski ile kötü yeni'nin düşmanıdır. Fakat bu düşmanlık, her defasında, ince bir alayda ifadesini bulur. Alay, katiyen kolay olmıyan bir tarzdır. Hiç bir şeyin ölçüsünü bulmak alaydaki kadar zor değildir. Çünkü alayın gayesi: gülünç'ü bulmak; şartı ise: Gülünç'e düşmemektir. Gülünç ise, cambazın altına girdiği ip kadar tehlikeli bir sahanlıktır.

Cemal Nadirin albümleri zannolunduğu gibi, çocuklar için değildir. Nasıl ki La Fontaine'in hikâyelerini yahut bizim Nasrattin Hocamızı da ancak ergin olanlar anlar. Cemal Nadir'de benim bulduğum kusur çeşitsizlik ve kısırlıktır. Amca Bey kâfi değildir. Daha başkalarını, daha bir çoklarını bulup yaratmak lâzımdır. Niçin kısırlıktan bahsettiğime gelince, bir günlük gazete için, Amca Beyin her gün bir başka vesiyle ile, fikrini beyan etmesi gerçi tam uygun olan şekildir. Fakat Cemal Nadir'i bir muharrir olarak kabul edersek (ki, etmek lâzımdır), o zaman kendisinden bir takım günlere dağılmış ve o günlerle beraber «hıfzı» işaretini yemiş nükteler değil, doğrudan doğruya karakter tasvirleri bekleme ğe hakkımız vardır. Bunun için, belki yazıya daha fazla ehemmiyet vermek lâzım gelecektir. Ve belki, bütün çalışma usulünü değiştirmek lâzım gelecektir.

Temal Nadirin artistik şahsiyetinden ikinci defa olarak bahsediyorum. İlk yazımda, kendisine Wilhelm Busch ismindeki almanyalı mizah arkadaşını yakından tanımasını tavsiye etmiştim. Onu teklit etmesi değil. Esasen Cemal Nadir gibi orijinal tarafları kuvvetli olan insanlar, taklit edemezler. Tavsiye edişimin sebebi, sanat hayatında karar altında alacakları yenilikleri daha etraflı bir surette alması içindi. Nasıl ki, bugün de, değerli sanatkârımıza çok okuması, hassaten bir «devir sonu» unda bulunduğumuzu anlatan yazılarla alâkadar olmasını tavsiye edeceğim. Sanatkâr hangi ifade vasıtasiyle çalışırsa çalışsın, gayesi: Cemiyetin ancak kendi gözüne çarpabilecek temayüllerini, toplu olarak vermektir. Nasıl ki, bunu yapabilmek için başlıca vasıta, cemiyeti, geniş bir görüşle kucaklıyabilmektir.

Cemal Nadir, gittikçe olgunlaşmaktadır. İyi bir olgunluğa gitmek ancak kendi elindedir. Bizden, tebrik bir kaç tane de teklif. Ötesi şüphe yok ki kendi bileceği iştir.

Hâkimiyeti Milliye 1-12-1933

Dalkavuk'un Mâcerası

DALKAVUK'un mâcerasını ona ben hatırlatmıştım. O, bu fikir çekirdeğini zengin zekâsiyle besleyerek haftalarca AKBABA'ya birbirinden güzel, birbirinden ince, birbirinden mânalı eserler verdi.

Yusuf Ziya ORTAÇ
Akbaba —

Üstad sanatkâr Cemal Nadir'in «**D A L K A V U K**» *adlı karikatür albümünü dikkatle gözden geçirdim. Çizgiler ne kadar kıvrak ve canlı, resim bakımından seyrine doyum olmuyor.*

Peyami SAFA (Tasvir : 939)

ÇERÇEVE :

Karikatür Albümü

Yazan : Necip Fazıl KISAKÜREK

Cemal Nadirin son karikatürlerini çerçeveliyen 2 numaralı albüm.

Bu çizgi ve (légende) ustası hakkında ötedenberi fikrimi söylemek isterdim. (İsmihas) ları ağıza almakta titizlik seven mizacım, Cemal Nadire dair konuşmak fırsatını bulduğu için memnundur.

Cemal Nadir, sahasında infirad kıymetine ulaşabilmiş bir sanatkâr. Onu meslekdaşlarile mukayese edince, meydana bütün bir soy farkı çıkıyor. Evet, ayni cinsten iki unsur arasında kumaş farkı değilde soy farkı, Sebebi basit. Memleketimizde karikatür, nihayet meslek kadrosu doldurabilmiş çizgileri şöyle böyle, benzetişleri zararsız, orta halli resimcilerin işi, Onlarda fikir, çizgiden evvel ve sonra doğsun, ne fikir o çizğinin, ne de çizgi o fikrin havası içinde yoğrulmuşa benzemez.

Cemal Nadirin hususiliği öz, sanatkâr hassası olan düşünce ve duygu cevherinde. Çizgi ve tertip Cemal Nadirde, belli başlı bir görüş düşünüş, duyuş tarzının sahneye konma vasıtası. Hattâ düşünce hassası eline o kadar hâlik, bir nevi alçak gönüllülük bile var. Çizgi kim ki çizgisinde, sanki mânayı daha canlı duyurmak için bir nevi saflık, bir nevi primitifonda kendi başına bir varlık değil, fikrin su yolu.

Onun içindir ki, ruhumuzun kıymet hükümlerini dinamik tekalüsler halinde aksettiren tebessüm ve kahkaha dehası Cemal Nadirde, incelik ve ustalıkla ana kaynağına bağlı duruyor. Onun içindir ki fikirle çizginin, etle sinir gibi birbirine kaynaşması gereken bir sanat şubesinde Cemal Nadir; insanî, samimî, mahallî ve hakikî olmayı biliyor.

Cemal Nadir, soylu karikatürü şimdilik tek başına temsil eden sanatkârdır.

Haber: 1939

CEMAL NADİR

Türk sanat dünyası büyük bir rüknünü kaybetti. Cemal Nadir eskimiş tarzına rağmen taklide kaçmıyan ve icat etmesini bilen bir sanatkârdı. Ağaçları ve hayvanlarile bütün tabiatı insanların derdine ortak etmesi, eşyanın halini bizlere uydurması Cemal Nadirin resimlerine babayani bir sempatiklik verirdi. Fakat ne yazıktır ki, şu son senelerin Hürriyet mücadelesinde, Cemal Nadir, onun çapında bir sanatkârdan beklediğimiz işi görmedi. Hatta bir aralık C. H. P. nin fikirlerine tercüman oldu: «Abca Bey'den gayri hiç bir karikatürün mes'uliyetini taşımam. Mevzuu verirler : ben çizerim» demiş olması cidden acıdır. Halbuki Cemal Nadir bu mücadelede neler yapmaz, ne roller oynamazdı...

HÜR Gazetesi 3/3/947

D a l k a v u k

Günlük hâdiselerin akislerini mahir bir kalem darbesile karikatürize eden güzel üslûplu, orijinal buluşlu sanatkâr Cemal Nadir Güler, (Dalkavuk) isimli bir karikatür albümü neşretti. Dalkavuk, günlük hayatımızın en mudhik fakat o nisbette ıztırap verici bir faciasıdır. Cemal Nadirin kaleminde bunun canlandığını görmek bize çok alâka verecekti. Aldık, bir de ne görelim. Bu, dalkavukluğu tehzil eden dalkavukluğun muhtelif safhalarını acı acı gösteren bir karikatürler mecmuasından ziyade alelâde bir dalkavuk tipinin sözde gülünçlü muhtelif portrelerini ihtiva etmektedir. 91 parça karikatür arasında ancak bir kaç tanesi dalkavuğu ifade ediyordu.

Cemal Nadir Güler bununla neyi anlatmak istiyordu?: Eğer mütemadiyen yardakcılık etmekten kamburlaşmış iki kat olmuş bir dalkavuğun halini göstermek istiyorsa zahmet etmiştir. Herkes bu dalkavuğu çok iyi tanır Onu hem çok mübalâğalı ifade etmiş hem de mütemadiyen ayni şeyi göstermek pek zevksiz olmuştur.

Biz Cemal Nadir gibi değerli bir sanatkârdan böyle bir (dalkavuk) değil, dalkavukluğu hakikî vasıf ve hareketlerile göstererek onu tehzil eden karikatürler bekliyorduk..

pahalı olduğu bir zamanda harcanan kâğıda,

Umduğumuzu bulamadık, ve her şeyin mürekkebe ve emeğe acıdık.

Verim: 25-12-943

A k l a k a r a

Kitabın her sahifesinin altı çizgisinde hiç bir hikâyecinin yazamadığı neşe çerçevesinin altındaki insanın ıstırap ve safasının acısını ve zevkini tadınız. Fakat bu, yalnız o resimlere bakmakla olmaz, onları okuyabilmek te lâzımdır

Celâlettin EZİNE: Tasviri Efkâr 940

Bu kitapta göreceğiniz karikatür serisi iki insanın tebessüm veya iyi hareketle gizlemeğe çalıştıkları iç duygularının hikâyesidir. Kitabı bir yudumda tamamladıktan sonra insanın uzun uzun düşünmesi lâzım geliyor.

T. I. — Ulus 940

CEMAL NADİR ve SERGİSİ

Yazan : **Rıza Ruşen YÜCER**

Cemal Nadirin sergisinden söz açabilmek için iğne ve çimdiğe karşı şerbetli olmak lâzımdır. Bereket versin, kendisile on altı yıllık arkadaşlığımız var ki, şerbet yerine geçebilir.

Dünyanın en zeki ve ince, fakat o nisbette zalim ve merhametsiz sayılan bu sanatı hakkında uzun söz söylemek bana düşmez. Benim anladığım, karikatürist bir bakıma arıya benzer: balını seve seve yeriz de iğnesinden sakınırız.

Cemal Nadir, iğnesini pek seyrek kullanan, daha ziyade mebzul balı ve çalışkanlığı için sevilen karikatüristlerdendir.

Cemal Nadir, her şeyden evvel, çok müsbet görüşlü bir sanatkârdır. Müsbetlik, onun beş duygusunun üstünde daima bir süzgeç gibi durur. En büyük suçlara bile ancak (kahkaha cezası) vermesi, bundan ötürüdür.

Cemal Nadiri bize sevdiren tılsım, onun güzide bazı hasletleri nefsinde birleştirmiş olmasıdır. Cemal Nadir velûttur: Cemal Nadi bulur, çizgilerini kendi çizer; Cemal Nadir hususiyetli bir ibda'cıdır, nüktelerini kendi zevkin bizim duygumuzun adamıdır. Cemalin karikatürleri birer (sehli mümteni) dir.

Bir zekâ ve ibda fabrikası halinde işleyen Cemal Nadir, cemiyetin ruh ve hadiselerine çok yakından bağlıdır. Sanatı (sanat için) değil, cemiyet için yapar. Bunun içindir ki, Cemal Nadirin karikatürleri, bir cemiyet kadar manalı, bir cemiyet kadar teferruatlı ve bir cemiyet kadar (gülmeyi, ağlamayı, düşünmeyi) içinde bulunduran; — eski bir tabirle söyliyelim— (cemiyetli) resimlerdir.

Cemal Nadiri asıl sevişimizin sebepleri bunlardır. Cemiyetle bu derece içli dışlı olan Cemal Nadir, elbette o cemiyetin geçirdiği inkilâplara karşı ilgisiz duramazdı. Onu bu sahada çok canlı ve olgun bir inkılâpçı olarak görüyoruz:

' Dün: — Ben mektebe gitmem!. diye bağıran çocuğun, bu gün: — Ben eve gitmem!) diye ağlaması, (— Gözüm seçmiyor, bunların şerefeleri yok mu? diye fabrika bacalarını gösteren softanın: — Hayır, şerefleri var hocam!.) cevabını alışı ve nihayet (Eski devir karikatürleri) adını taşıyan (Ey cemaat!., na-Bir kadın!. — Saltanatın ruhu!. — Anne!. — mahreme göz koyan kâfir olur —köy düğünü— Hukuku nisvan) resimleri inkılâba inanmış ve kendini cemiyetin faydasına vermiş müsbet görüşlü bir sanatkârın eserleridir.

Cemalin bilhassa bu yoldaki resimleri, komprimeleştirilmiş birer inkılâp konferansı sayılabilir; o kadar kuvvetli ve düşündürücüdür.

Cemal Nadiri hiç bir mektep yetiştirmedi. İlk sanat terbiyesini, artist ruhlu babasından ve edebiyat meraklısı merhum ağabeysinden aldığına hiç şüphe yok.

Cemal, bu kabiliyetlerile bir karikatürist olmasaydı onu ya zeki bir edip, ya hisli bir şair, yahut yüksek bir musikişinas olarak gene sanat alanında görecektik.

Cemal Nadir resimde (saman kâğıdı) na iltifat etmeyen sayısı az sanatkârlardandır. Kimseyi taklit ve kopya etmediği içindir ki, şimdi bir çokları onu taklit ve kopya ediyorlar.

Bursa : *(TÜRKÜN.. 936)*

CEMAL NADİR ve KARİKATÜR ALBÜMÜ

Yazan : **Şevket RADO**

Her gün gülerek geçen saatlerimizden bir kaç dakikasını Cemal Nadire borçluyuz. Hele onun yeni çıkan karikatür albümünden bir tane edinip evinize sokmuşsanız saatlerce gülmek imkânına kavuştunuz, demektir.

Cemal Nadir son devir Türk mizahının yegâne üstadıdır. O istisna edilecek olursa bizde kıymet terazisine vurulacak bir mizahın mevcudiyetini iddia etmek çok güçtür. Cemal Nadir bugünkü Türk mizahını nüktesi ve çizgisile tek başına temsil ediyor.

Onun kalemi eline aldığı zaman ışıl ışıl parıldayan zekâsile harikulâde görüş kabiliyeti muvaffakıyetinin birinci sebebi ise ikincisi her hakikî sanatkârda olduğu gibi taklide ve bayağıya karşı duyduğu sonsuz nefrettir.

Cemal Nadirin kuvvetli şahsiyetinde toplanan meziyetlerden birinin de emsalsiz tahlil kabiliyeti olduğunu unutmayalım. O karakterini ortaya vuracağı insanın dış hayatından iç âlemine ustalıkla girmesini bilir ve yakaladığı haleti ruhiyeyi gizlendiği köşeden iki kalem darbesile çıkarıp pürüzsüz bir nükşiire kadar giden muvaffakiyetinin âmillerinte ile şerh eder. Sonra Cemal Nadirin bazan den bir başkası da insanlar kadar hayvanlar ve eşya hakkında da sanatkârane bir görüşü olmasıdır.

Bence Cemal Nadirin yeni çıkan karikatür albümü, içinde yaşadığımız devri, insanları, hâdiseleri ve dekorile anlatan, mantığı ve mantıksızlıklarile, güzellik ve çirkinliklerile, korku ve neşesile tahlil eden en mükemmel ve en ince kitaptır. İnsanı kahkahalarla güldüren bu kitapta boş gururu, mürailiği, kötülüğe istidadı. hodbinliği, mânasız düşmanlıkları, pintiliği velhasıl bütün noksanlarile «insan» tasvir edilmektedir. **Akşam: 30-4-939**

Hayatından bir kaç safha

Yazan : Şahin ÖZGÜR

25/Temmuz/1902 de Bursa'da doğan Cemal Nadir Güler, karikatür sahasında, eşsiz yaratılmış bir sanatkârdır. Sosyal ve Siyasal hayatımızla dünya olaylarına karşı, derin görüşleri her zaman karşımızdadır. Onun içindir ki karikatürleri her zaman ve her yerde beğenilmiş ve aranılmıştır. (Amca Bey) Cemal Nadirin yarattığı ölmez bir tiptir. Türk San'at tarihi bakımından da ayrıca bir değeri vardır. Fakat ne yazıkki şimdi o bir tarih olmuştur.

Cemal Nadir kazandığı büyük şöhrete rağmen çok nazik, kibar ve sıkılgandı. Güler yüzü ve zarif nükteleri her zaman arkadaşlarının hatıralarında yaşamaktadır. Cemal Nadir ayni zamanda halkımızı güldüren bir feylesoftur da..

Esprilerini daima yerinde kullanmasını bilmiştir. Dünyada onun kadar aktüaliteye uygun, bol, ince ve düşündürücü eserler yaratan başka bir san'atkâra tesadüf edilememiştir. O uluslar arası bir karikatür dehasıdır. Kalblerimizde daima yaşayacak ve yaşatılacaktır.

Kazancı :

Senelerce Akşam gazetesinde çalıştı. Daha sonra ilk olgun karikatürleri (Cumhuriyet) gazetesinde görülüyordu. Ayda 1400 lira kazancı vardı. Yalnız Cumhuriyet gazetesinden (800) lira alıyordu. Bursa'da babası Şevket Güler ile annesi Nuriye Güler'e her ay için 125 lira para yardımında bulunuyordu.

Cemal Nadirin aile hayatına gelince :

Cemal Nadir dört defa evlenmiştir. Birinci ailesinin ismi bayan Melâhattır. Birlikte 13 sene oturmuşlardır. İkinci eşi bayan Müzehher; üçüncü, bayan Ayşe, sonuncu eşi de Avukat bayan Melike'dir. Son eşi ile ancak 2 yıl beraber yaşamıştır. Annesi Nuriye Güler 13-Nisan-1946 da Bursada 59 yaşında ölmüştür. Cemal Nadirin ilk ailesinden bir kızı vardır. Gönül! Şimdi kolejde okumaktadır.

Doğduğu evi ziyaret :

Cemal Nadir, karikatürden başka yağlı boya resimler de yapmıştı, fakat ben bu eserleri hiç görmemiştim ve bilmiyordum. Ölümünden sonra 19-Nisan-1947 Cumartesi günü doğduğu evi ziyarete gittim. Babası bay Şevket Güler beni büyük bir nezaketle karşılamış ve oğlu hakkındaki hâtıralardan bana bir iki saat malûmat vermişti. Bu ev, bu odalar, hâtıralar, yazılar ve tablolar... Beni uzun, uzun, derin, derin düşündürmüştü.

Cemal Nadirin doğduğu evde dolaşırken O'nun İstanbuldan babasına gönderdiği 29 Ocak - 1947 tarihli son mektubu da elimde duruyordu. Mektubu okuduğum zaman içim sızladı, büyük sanatkâr günden güne iyi olduğunu yazıyordu. O henüz ümidini kesmemişti, bu mektub, bu satırlar ve bu ümidlerden sonra... duvardaki yazılar, tablolar ve onun hatıraları ile tekrar gözlerim boğulmuş ve kararmıştı. Nur yüzlü , güler yüzlü ak saçlı babası da hafif beyaz sakalını sıvazlıyarak bana duvardaki tabloları gösteriyor ve şu izahatı veriyordu :

«— Bu boğaz içi tablosu... Şu Dolmabahçe sırtlarından... Öteki deniz manzarası... Diğeri vazoda güller... Nihayettekiler de Yıldırım camii, Harp kompozisyonu ve karttan büyütülmüş manzaralardı. İşte bunlar oğlumun yaptığı yağlı boya eserleridir. Sağ olsaydı daha neler yapacaktı o... Nur içinde yatsın!...»

Dikkat ettim, Cemal Nadir'in doğduğu odada san'atkârın kendi el yazısı ile sülüs olarak yazdığı şu levha asılı bulunuyordu : «Yarab bana bir feyzi kanaat ver ki namerde değil, merde dahi eyleme muhtaç... Ketebetülfakir - Cemal Nadir - pürtaksir - 1360...»

Cemal Nadir, güzellik, neş'e ve serapa eşsiz nükte artistiydi,

O, karikatür san'atını çok iyi kavramış her türlü zümreye hitap edebilmek yollarını bulmuştu...

O, daima siyasî ve içtimaî hadiselerin ruhuna nufuz eder. İyi ve fena taraflarını en canlı şekilde karakterize etmesini bilen bir sanatkârdı

İhsan ÇİZAKÇA

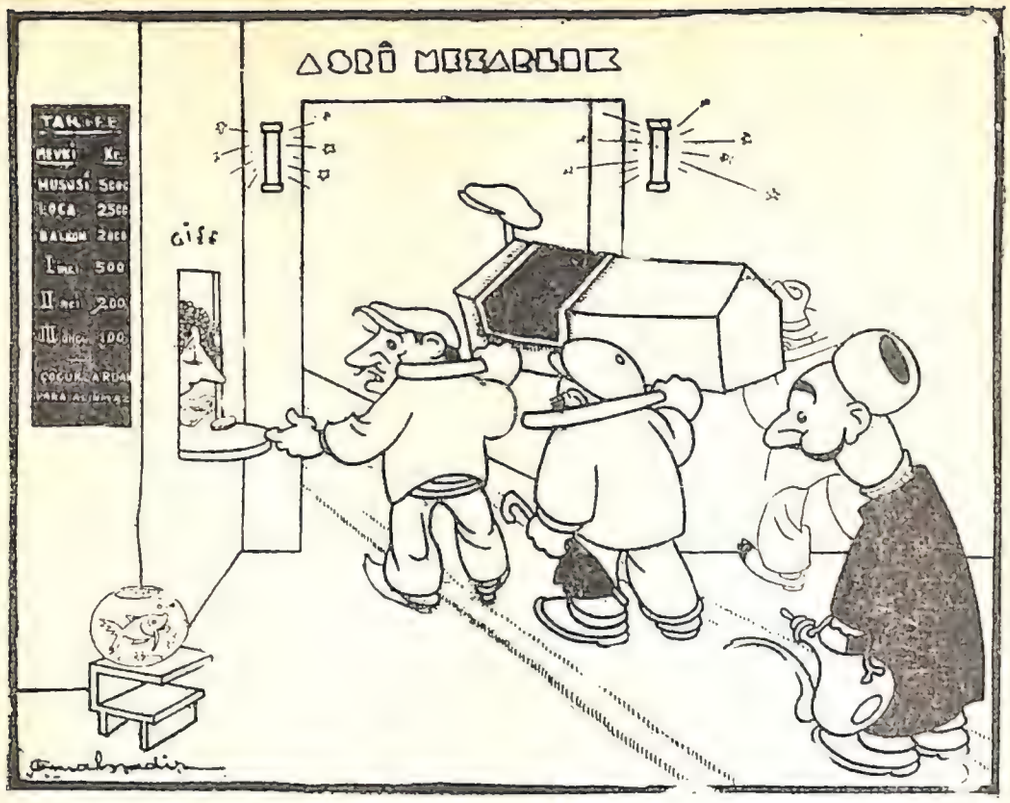

(Asri Mezarlıkta fakirlerle zenginler için ayrı ayrı yerler yapılacak)

— Gazetelerden —

— Matmazel, kes bir paradi!...

Mezarı başında

12-Mart-1947 Çarşamba günü Cemal Nadirin İstanbulda Mecidiye köyü civarında Zincirli kuyudaki asrî mezarlıkta bulunan mezarına gitmiştim. Asrî mezarlık diye öğündüğümüz bu mezarlık bile tam ve mükemel değildir. Abdülhak Hamit gibi büyüklerimizin bulunduğu bu yerler geceleri karanlıktır. Orada çalışan kapıcı ve bekçiler geceleri mum ışığında dolaşmaktadırlar. Buraya elektrik cereyanı verilemez mi? Sonra Cemal Nadir'in mezarı da vaktiyle kendisinin yaptığı bir karikatürde işaret ettiği gibi «Paradi» kısmında bulunmaktadır. Eşsiz sanatkâr diye göz yaşı döktüğümüz bir insanın mezarı niçin birinci sınıf yerlerden seçilmemiştir?. O gün mezarı başında elliden fazla çelenk bulunuyordu. Çelenkler sanki birbirlerine sarılmış ağlaşıyarlardı. Fazla dayanamadım. Mezarı başından bir avuç toprak aldım, bir dal ve bir çiçek kopardım. Bu bir avuç toprak, dal ve bir çiçekle Bursaya geldim. O zaman Halkevi başkanı elimde bunları görüp mahiyetini anlayınca: «Ne acı hatıralar, ne hazin hatıralar!.» demişti.

ULUDAĞ : 1948

Şahin ÖZGÜR

ÖRDÜ HİCVİN GÖĞSÜNE ŞİMDİ CEMAL NADİR ÇELENK.
KÜLLÜKNÂME : 1936 — Sıtkı AKOZAN

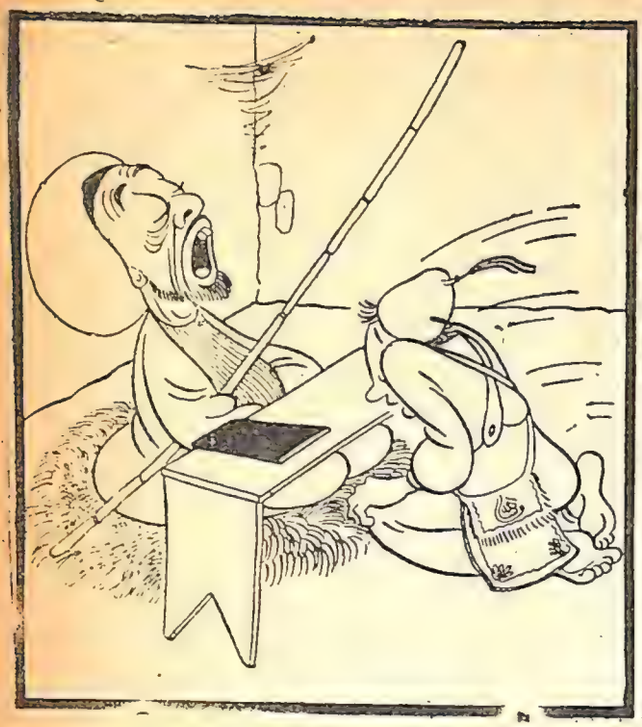

25 sene evvel :

Hoca — Alâtı cariha ne misillû şeylerdir, tâdat et!

Talebe — Çakı, ustura, bıçak, balta, tabanca...

Bugün :

Muallim — Yaralıyan âletler nelerdir?

Talebe — Tramvay, otomobil, otobüs, motosiklet, kamyon...

— Yahu bu ne? Hazinei evrak mı?
— Hayır, mebusluk talepnameleri!..

Hizmetçi idarehanesinde :

— Şöyle eli ayağı düzgün, yemekten çamaşırdan, ütüden anlar bir hizmetçi istiyorum, var mı?.

— Bir tane vardı ama bayım, demin sizin gibi bir zata nikâhla verdi!..

Misafir — Bu güler yüzlü resim sizin mi?

Ev sahibi — Evet!.. Umum müdür olmazdan evvelki resmim!...

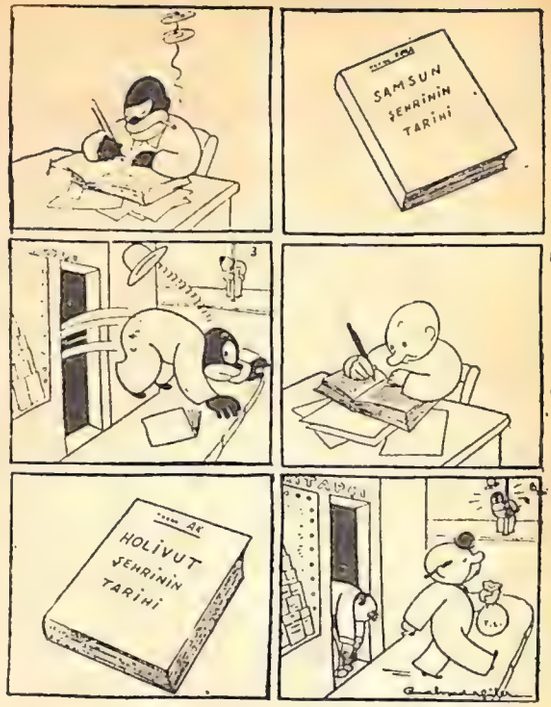

AK'LA KARA

MESLEK AŞKI

İ. Galip beye :

Suflör karısı ile kavga ediyor!...

Ruhi Vamık beye :

Diştabibi tablo çivilerini söküyor!...

— Haydi yerli malı Hindistan cevizi,

Cemal Nadir'in son mektubu

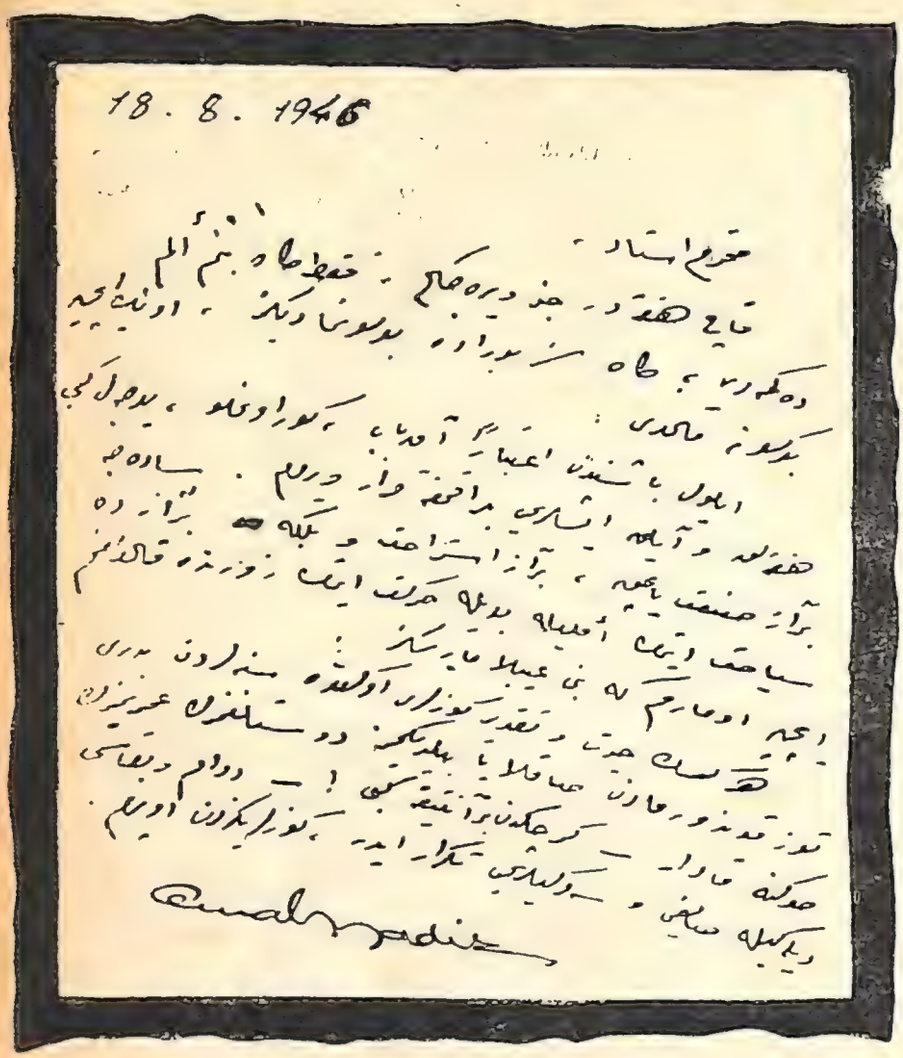

18. 8. 1946

(Akbaba mecmuası sahibi Yusuf Ziya Ortaç'a :

Muhterem üstad,

Kaç haftadır haber vereceğim, fakat kâh benim elim değmedi; kâh siz burada bulunmadınız, onun için bugüne kaldı :

Eylül başından itibaren Akbaba, Köroğlu, Yücel gibi haftalık ve aylık işlerimi bırakmağa karar verdim. Sadece biraz sanat yapmak, biraz istirahat ve belki biraz da seyahat etmek emeliyle böyle hareket etmek zorunda kaldığım için umarım ki beni ayıplamazsınız.

Herkesin hayret ve takdir gözleri önünde senelerden beri toz kondurmadan saklayabildiğimiz dostluğumuzun ömrümüzün sonuna kadar - gerçekten bir antika gibi! - Devam ve bekası dileğiyle saygı ve sevgilerimi tekrar eder, gözlerinizden öperim.

18.8.946 Cemal Nadir

Cemal Nadir'in son eseri :

Cemal Nadir'in son sözleri

Cemal Nadir'i tedavi eden Prof. Dr. Âkil Muhtar, Cemal Nadirin son sözlerini şöyle anlatıyor :

— Son saatlerine kadar öleceğini bilmiyor, ölmeyi aklına getirmiyordu. Iztırap çekmedi. Ölmeden fevkalâde bir arzu ızhar etmedi. Koma haline gelmeden söylediği son sözler şunlar oldu :

— AH İYİ OLSAM, TERLİKLERİMİ GİYSEM, ŞU ODADA DOLAŞSAM, ŞU KÖŞEYE GEÇSEM, RESİMERİMİ YAPSAM...

Fevkalâde iyi, şefkatlı bir hanımı var. Ona ölüm halinde olduğunu değil, hasta olduğunu bile belli etmedi. (VATAN :1.3.947)

R. P. — Psiko...

Meclis — Aman, aman, aman!..

— Korkmayın yahu psikoloji diyecektim!... (Cumhuriyet : 31/12/946)

Onunla arkadaşlığımız

Yazan : **Musa ATAŞ**

İki yıl kendisi ile arkadaşlık ettik. Bu iki yıl içinde hiçbir defa birbirimizi incitmedik. Son yıllar ara sıra Cumhuriyet gazetesine telefon haberleri verirken yazı işleri müdürünün yanında bulunduğu zamanlar mutlaka mikrofon başına gelerek üç beş hasbihal ederdik. Deryadil bir insandı. Gayet geniş bir görüşle ve engin bir soğukkanlılıkla karşılardı. Bazan ve nadiren pek ciddi konuşurdu. Fakat dikkat ettim, böyle çok ciddi konuştuğu mevzular, umumî hayatı alâkadar eden meselelerdi.

San'atına âşık bir insan olduğu muhakkaktı. Fakat bu san'at onun nazarında bir kazanç metaı değil, memlekete hizmet emelinden mülhemdi. Hiç bir zaman kendi san'atından maddî bir dünya yaratmak istemezdi. O, manevî alemin içine dalmış bir san'atkârdı. Eserlerini daima cemiyetin hayatını tasvire hasretmişti. Bu hayattan ilham alan ve onun aksak taraflarını zarif bir şekilde karikatürize eden üstad, bütün gayesini bunların düzeltilmesinde toplamıştı.

Hususî hayatında Cemal Nadir ile bulunmak zevklerin en büyüğü idi. O'nun yemesinde, içmesinde, gezmesinde, eğlenmesinde bile ayrı bir zerafet ve orijinalite vardı. Bazen rakıyı susuz içerdi. Bir kadeh içki onun neş'esini bir kat daha arttırırdı. Fazla içmezdi. Eğlenir ve eğlendirirdi. Ara sıra dans ederdi. Bütün bu hususiyetine rağmen O'nun dört defa evlendiğini söylersem bilmiyorum, bunu neye hamledeceksiniz? Bence Cemal Nadir insanlık idealinin bir timsali idi. Karıncayı incitmeyen bu insanın, bir başkasını incitebileceğini düşünmek bile sakat bir görüştür.

O, bütün karikatürlerinde halkı kazanmış olduğuna göre, demek hakikatin ta kendisini görmüş, ve hayat sahnelerinin içine bir röntgen şuaı halinde nufuz etmiştir. Böyle bir nufuz ancak onun gibi çok zeki ve hassas bir insana nasib olmuştur. Hadiselerin ve hayatın iç yüzlerini delip onların esrar perdesini üç beş basit çizginin altına kondurduğu beş satırlık zarif nüktelerle yırtan üstad, memleketi bu nüktelerinden mahrum bırakıp aramızdan göçüp gitmiş bulunuyor. O'nun bıraktığı bu boşluğu zor doldurabileceğiz sanırım.

ULUDAĞ : 1948

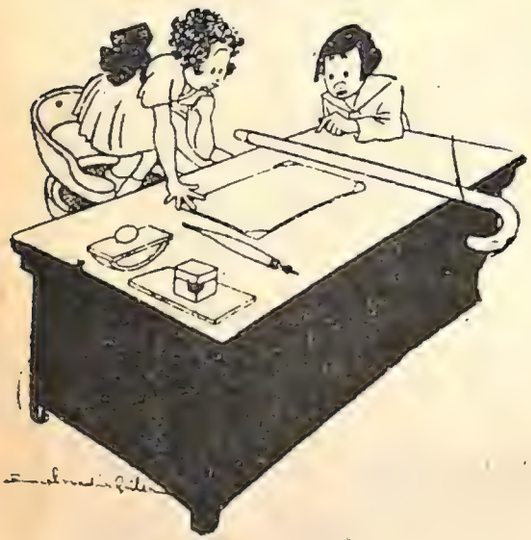

San'at levazımı!...

— Bu ne?..

— Babamın eserlerini yazdığı kalem!...

— Ya bu?...

— Bu da tenkidlere cevap vermek için!...

20 - 8 - 944

Paris radyosunda yeni hava :

— «Adyö, mayn klâyne garder ofisiye...»

Cemal Nadir ve Amatörler

Dr. Ercüment Baktır

Cemal Nadir'i çizgileri ile çocukluğumdan beri tanır ve Onun san'atına hayran olurdum. İstanbula Tıp tahsili için geldiğim zaman, ondan aldığım hevesle çizdiğim bir kaç karikatürü kendisine göstermek üzere Amcabey'in Acumusluk sokağındaki mütevazi idarehanesine gitmiştim. Cemal Nadirle hakiki tanışmam bu vesile ile olmuştur.

Büyük tereddütler içerisinde idim. Acaba bu büyük sanatkâr benim gibi bir heveskâra ve onun basit çizgilerine ilgi gösterecek ve hatta beni kabul edecek miydi?

Onun büyüklüğü insan olarak ta tecelli etmiş ve beni asla tahayyül edemiyeceğim şekilde karşılamış : «Siz karikatür'ü anlamışsınız, çalışırsanız muvaffak olacaksınız, bırakınız karikatürlerinizi neşredeyim..» demişti.

O günden sonra bir amatör olarak karikatürler yapıyor ve daima ondan teşvik görüyordum. Onda, Sanatkârlarda ekseriya rastlanan kibir ve kapristen eser yoktu. Benimle ve bir çok gençlerle bir hoca gibi meşgul olur, san'atını esirgemezdi.

Amcabey mecmuasında bir çok gençlere yer vermişti : İzmitli nüfus memuru Orhan Kanşıray, Kolejli Selma Emiroğlu, İktisatlı Turhan Selçuk, Akademiden Semih Balcıoğlu ve Tıbbiye talebesi ben, bunlar arasında idik. Onun karikatüristlere tavsiyeleri şunlardı : «Karikatür, açık saçık resimler çizmek değildir», «Önce mevzuu bulunuz, sonra onu develope ediniz. Bu iş için çok zaman sarfediniz. Karikatürü çizmek için sarfedeceğiniz zamanın bir kaç mislini...» «İyi bir karikatüristin evvelâ deseni kuvvetli olmalıdır. Yoksa iğri büğrü çizgi çizmek karikatür değildir.»

Cemal Nadir, amatörleri daima teşvik ediyordu. Selma Emiroğlunu, Orhan Kanşıray'ı, Hukuktan Sâlim Ekşi'yi ve bilhassa Op. Dr. Sadi Berger'i çok beğenirdi Dr. Sadi için tevazu ile : «Onun kadar portre karikatürize edemiyorum, dünya çapındadır, ne yazık ki doktordur» derdi.

Cemal Nadir'in en çok sevdiği Sinema ve tarçınlı çaydı. Sinemadan Walt Disney'in hayranı idi. En büyük emeli Amcabeyi Walt Disney'in Miki'si gibi perdeye aksettirmekti.

Nefret ettiği şeyler; san'atta kopyacılık, açık saçık karikatür çizmek ve dalkavukluk'tu.

Cemal Nadir, karikatür kadar yağlı boya tablolarında da muvaffak olur, fakat nedense onları teşhir etmekten çekinirdi. Mizahî yazı ve piyesler de yazardı.

Ona ait, kendi ağzından dinlediğim bir hâtırasını nakledeyim :

Cemal Nadir bir gün tramvayda, bermutad ayakta(!) geliyormuş. Yanında tanımadığı bir adam elindeki Cumhuriyet gazetesini evirmiş çevirmiş sağ alt köşeye, Cemal Nadir'in karikatürüne bakınca kahkahayı basmış ve üstadla omuz omuza seyahat ettiğinden bihaber gazeteyi üstada göstererek: «... oğlu amma da yapmış ha!» diye galiz bir iltifat savurmuş. Cemal Nadir takdir kabilinden olan bu küfürü kabul etmek mecburiyetinde kalarak : «Hakkınız var» diye gülümsemiş.. **15 - Kasım - 950**

Hayal — Gel sevgilim, baharın bu ılık havasında seninle kelebekler gibi papatya tarlalarında dolaşalım!.. Sana aşkımın destanını okuyayım!.. Gelll !...

Hakikat — Otomobil hazır mı?...

YENİ BİR TİCARET MODASI

— Haydi Yedikulenin göbeklileri! Yağlı yağlı!.

— Ölüsü kandilli; sabahtan beri bir tane satamadım.

— Elbette satamazsın; ver şu tablayı bana!

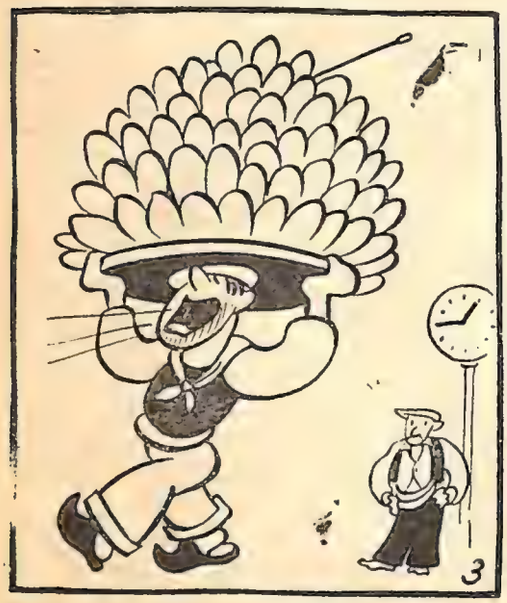

— Haydi göbekliler.. Amerikadan tayyare ile geldi. Yağlı yağlı!

? ? ? ? ?
! ! ! ! !

O, bulunduğu cemiyetin dertlerini, yaralarını, büyük bir dehanın yapabileceği derecede ince buluşlarla, zarif nüktelere bürüyerek teşhir etmek sanatına malikti. Cemal Nadir, kahkahalarla, güldürürken hepimizi acı acı düşündürmesini bilmiş, her tip insanı ve bu arada hükûmetin idarecilerini kızdırmadan, kendisine düşman yapmadan hicvedebilmiştir.

MUVAFFAK İHSAN GARAN 28 - II - 1947 Vatan

(Cumhuriyet : 7/12/946)

— Afedersiniz bayım, Eski Türk Eserleri Müzesi burası mı?

— Evet, ne yapacaksınız?..

— Bu memlekette 50 gram Avrupa levantasının 150 liraya alınıp satıldığını işittimde beni de bir rafa koymanızı ricaya geldim!..

(Bu karikatür, rahmetlinin yakın arkadaşı Türk ve İslâm eserleri Müzesi Müdürü ressam Bay ELİF NACİ'yi göstermektedir.)

Cemal Nadir, Güler... Hayır! Onun yüzünde neş'e soyadını aksettirecek kadar aydınlık değildi. Hattâ edası mahzundu bile... Neş'e, Cemal Nadir'in içindeki muhayyerülûkul bir kaynaktan gelerek eserlerine akar, taşkın bir halde etrafa yayılır ve içimizi doldururdu.

Son derece ince, zarif ve misilsiz fırçasiyle çizdiği eserlerine bakarak içimiz katıla katıla güldüğümüz günlerin ardında böyle içimiz katıla katıla ağlayacağımız kimin aklından geçerdi?

Cemal Nadir'i yakından görmiyenler onu karikatürleriyle sevdiler ve meftun oldular. Şüphesiz ki şu anda büyük bir teessür içindedirler.

(7/9/946)

— Allah Allah!.. 50 lira aylıklı adam, 60 lira verip kızına mantar iskarpini nasıl almış anne?..

— Ben bilmem, babana sor, o bilmece meraklısıdır!.

Düne kadar Cemal Nadiri tanımıyanlar bugün bu teessürle hallerine şükretsinler. Zira Cemal Nadir'i bir de yakından tanıyıp ona bağlananların kederi var ki bu tahayyül edilemez bir felâketttir. Çünkü Cemal Nadir, nadir bir insandı.

Biz onu şefkatle bağrımıza bastık, Rahmeti de Allahtan dileriz.

İçim Cemal Nadirin öldüğüne o kadar inanmıyor ve iz'anım onun yaşadığına ve ölmez olduğuna o kadar inanıyor ki Cemal Nadirin cenazesi karşısında bile ölümü, gülünç ve karikatürden farksız buluyorum.

(Cumhuriyet : 28/2/947) Elif Naci

Bay — Aşkolsun yahu, kaynanan içerde «Ah, dişlerim!» diye dövünüyor, sen burada boyanıyorsun!..

Bayan — Merak etme, o dövünmüyor, öğünüyor!..

Ressam — Size iki yüz liraya bırakırım...
Yeni zengin — Kabul... Yalnız şişenin üstüne bir şampanya etiketi yapıştırınız!..

Turist — Sizin topunuz, tankınız, tayyareniz, gazlarınız yok mu?

Zenci — Hayır bayım!... Biz vahşi insanlarız!

DALKAVUĞUN MACERALARI:

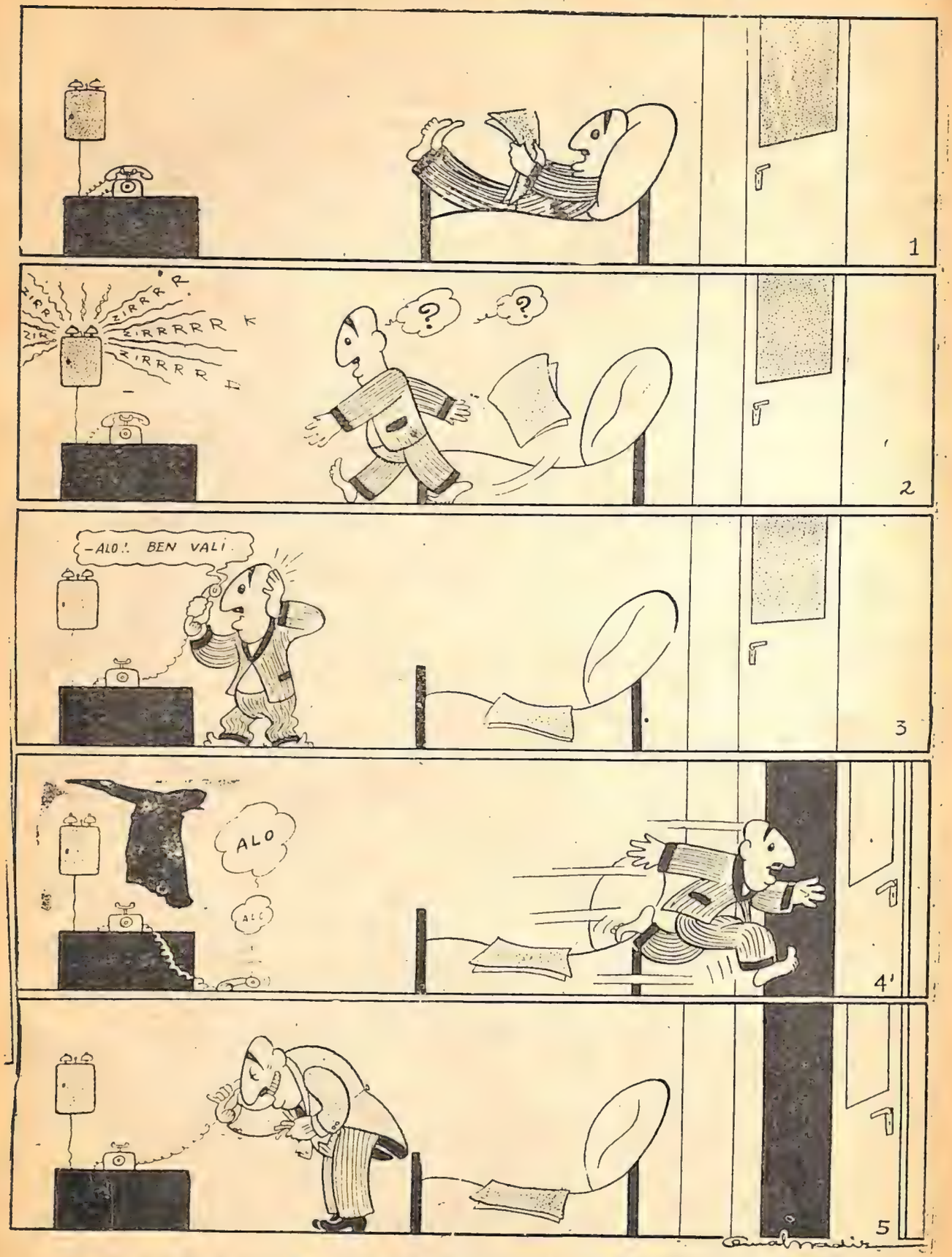

DALKAVUK TELEFONLA KONUŞUYOR!

(Akbaba : 16.3.939)

Onların ağzıyle : II

YAHYA KEMAL GİBİ...

Bezmi cemşide varıp başlamalı meyle neye
Bir kadeh sunmalı evvelce fakat Amcabeye
Sohbet-ü nükte de hoş şey sayılır gerçi Kemal
Meyle ney doğrusu benzer diyemem başka şeye!...

Velehu EYZAN

Üstad Yahya Kemal'e :

A Ş K !...

Asri Âdem'le Havva...

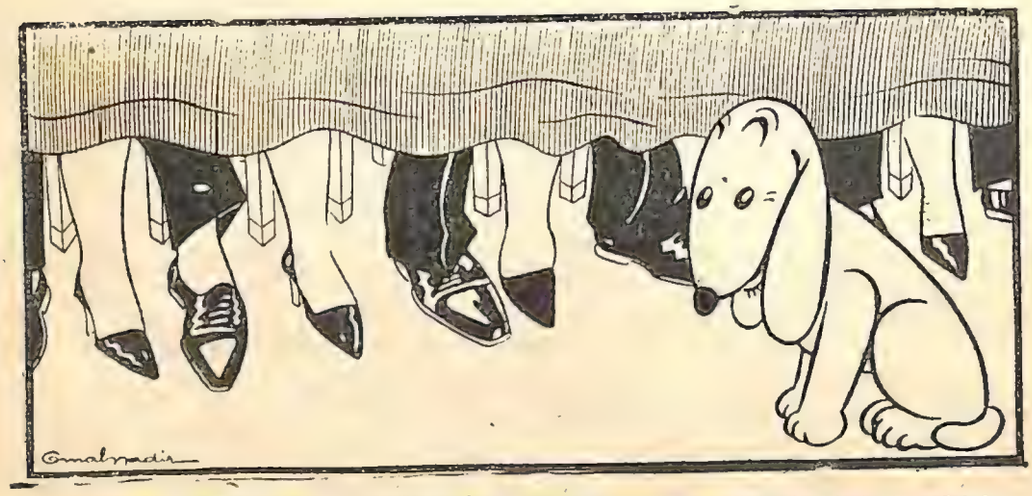

— Garip şey!... Bu gece misafirlerin hepsi de tek ayaklı!

(12/12/945)

GÖRÜŞ FARKLARI!..

Bir neşe pınarının önünde gözlerimizin yaşarması, elimizden gelen bir tek fâni tesellidir.

Cemalin arkasından ağlayanlar ve ağlarken :

Ağlarım aklıma geldikçe gülüşlerimiz

diyecek olanlar çok olacaktır, gözleri gazete sütunlarında ve dergi sayfalarında ebediyyen boş kalacak yerlerine dala dala...

TOPLU İĞNE 28 - II 1947 Ulus

Tarih olan aziz meslekdaşım, sen (Gülér) soyadını almana rağmen belki gülmedin, sadece milleti güldürdün, hattâ sonunda ağlattın bile!...

RAMİZ 28 - II - 1947 Tasvir

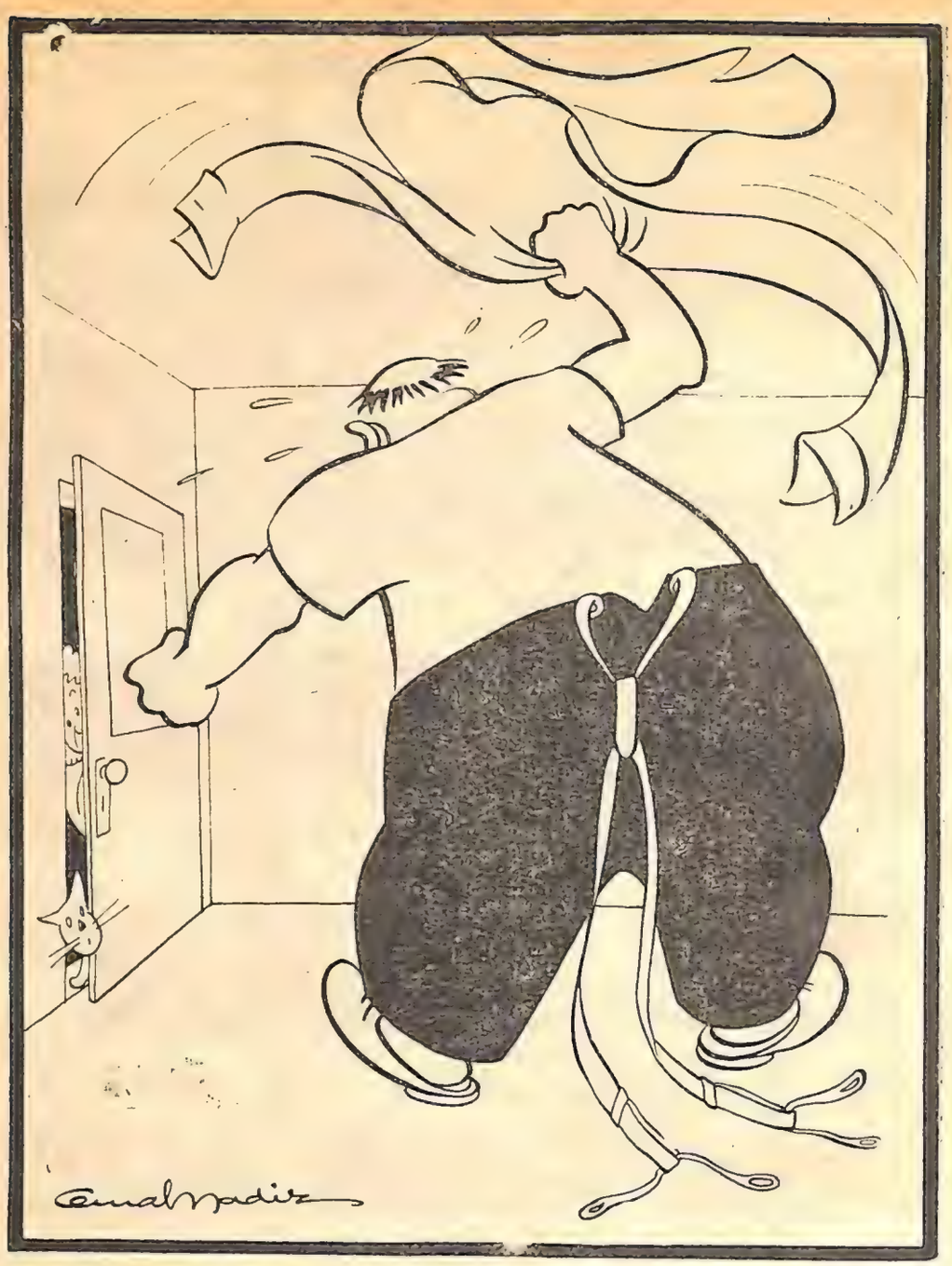

Son moda şikâyetlerden : (Cumhuriyet : 10/6/946)

— Hay Allah cezasını versin, gömleğimin düğmesi gene koptu!.. Bu ne biçim demokrasi?.. Bu ne biçim hükûmet?.. Bu ne biçim idare?.. Bu ne biçim...

Cemal Nadir, kendi çeşidinde tekti ve bütün tek olanlar gibi, ne kadar süreceği belli olmıyan, bir boşluk bırakmıştır.

Sanatta taklit aslına erişse bile, daha çok küçük ölçüde bir kendine has-lığın yerini tutamaz. Bu türlü sanatkâr ise yetiştirilmez: çıkagelir.

FALİH RIFKI ATAY 3 - III - 947 Ulus

Seçmenler — Bu sıcakta ne diye zahmet edip geldiniz bayım?.. Biz sizi tanıyorduk...

Aday — Evet ama, ben sizi tanımıyorum!...

Zekâsının keskin ve aydınlatıcı ışıklarını sezdiği insan ruhunun, cemiyet hâdiselerinin ve bütün bir insanlığın hastalıklarını, marîz ve noksan taraflarını, ıztıraplarını çizgileriyle bize göstermeğe çalışır, bizi gülmekle beraber, düşünmeğe de sevkederdi. İşte onun san'atının sırrı burada idi. Gerçekten, arkasından bütün bir milletin yürekten acıdığı Cemal Nadir, milletimizin yetiştirdiği büyük sanatkârlardan biriydi. Onun eserleri bize olduğu kadar insanlığa ve gelecek nesillere birçok ibret levhalarıyla doludu.

Dr. Osman NEBİOĞLU (Yücel)

Dört devrin dört zübbesi!...

Göz bebeklerinde sonsuz bir yaşama humması parlayan bu zayıf ve solgun arkadaşta ölümü kendisine yaklaştırmıyan bir ruh enerjisi olduğunu resimlerinde görmek pek kolaydı.

Peyami Safa — Vakıt : 28/2/947

Cemal Nadir artık şahsiyetini yapmış ve şöhretini memleket hudutlarından öteye atmıştır. O, bizim dünyamızın başka sanat ve gayelerine karşı iftihar edebilmesini mümkün kılan büyük zekâlardan biridir.

Kadircan Kaflı : (Haber)

Taşı yontup yumuşatan ona insan muhayyilesinin varabileceği en ince, en şiirli ve en hisli şekli verip asırlık ömürlerle bu cemiyet içinde yaşatan Sinanın ellerile, çizgiden yarattığı kafile kafile insanı her gün aramıza süren ve bizimle can cana baş başa yaşatan Cemal Nadir'in elleri, yaratmakta ve yaşatmakta mı birbirlerine benziyorlardı?

BAHADIR DÜLGER 1 - III - 1947 Tasvir

—Kim bu zat, ithalât taciri mi?

— Hayır.. Vaktiyle yirmi beş liracık dövizle Avrupaya gidip gelen bir vatandaş..

Cemal Nadir, halk terbiyesinde karikatür sanatını eşsiz bir ustalıkla kullanan tek sanatçımızdı. Onun, insan oğluna, bilhassa Türkoğluna kuvvetli bir güveni vardı. Bu güvenle halka, durmadan sağduyunun gerçek yolunu göstermeğe çalıştı. Yumuşak çizgilerine taktığı o ince nüktelerinin altında, insanlara doğrunun, iyinin yolunu göstermek endişesi saklıydı. Toplum meselerimizi Amcabeyin sağduyusuyla incelerken de, günlük hâdiselerin günlünç taraflarına şöyle bir dokunurken de bizi hep ayni endişenin zaruretinde, güldürüp düşündürürdü.

Vedat GÜNYOL (Yücel)

Cemal Nadir, zamanın hususiyetlerini, komik taraflarını onlara hücum ederek değil, onların garabetini, mantıksızlığını, gülünçlüklerini önümüze sererek göstermiştir, bir müşahit, heccav bir müşahit olarak kalmayı tercih etmiştir.

Cemal Nadir'i sanat kapısından içeri sokan işte bu meziyetidir, bu muvazenesidir.

1/3/947 Fikret Adil

Dünya tersine döndü : Amcabey ile babası
Fikret Adil : (Artist — 1931)

(Akşam) Gazetesinin anketine cevap :

Bizde akademi olursa!...

(Akbaba : 9/2/939)

Heveskâr genç — Ziraat Enstitüsünde okudum.. Şimdi aktör olmak istiyorum üstad!.

Muhsin Ertuğrul — Hiç role çıktın mı?..

Heveskâr genç — Evet, geçenlerde Ziraat Kongresinde köylü rolüne çıktım!.

Zararlı adam!..

— Ne iş yaparsınız?.

— Haddim olmıyarak, terzilikten anlarım. Keman çalarım. Ağzınıza lâyık nefis kakteyl yaparım. Fotoğraf çekmek, resim yapmak da elimden gelir. Gayet iyi otomobil, traktör kullanırım. Oldukça güzel şiir yazarım. Çelik spor'da sol açık oynarım. Hukuktan da diplomam var!...

Kadın — Miskin.. Bir de : (Otuz yaşındayım) diye öğünürsün!... Şu Hitlere

Ziyaretçi — Aktör olmağa elverişli bir genç getirdim size üstad!...

Rejisör — Boyu 1,80 mi?...

Ziyaretçi — Hayır amma, ölümünden

(11/1/946 Dünyamızdan geçmekte olan cinayet dalgası münasebetiyle üstad Salih Murad'a:

Kısa dalga!... Orta dalga!... Uzun dalga!...

Onların ağzıyle : 3

MEHMET EMİN GİBİ..

— Dayı, dayı...

— Yok, arkadaş sen bu fikri değiştir!.

Amca devri girdi şimdi, dayı devri geçmiştir!.

Geçti artık, «mahkemede dayı»ların modası;

«Amcabey»i kapışıyor hep bayanlar, hep baylar;

«Amcabey»in nüktesine gülümsüyor Altaylar.

Velehu EYZAN

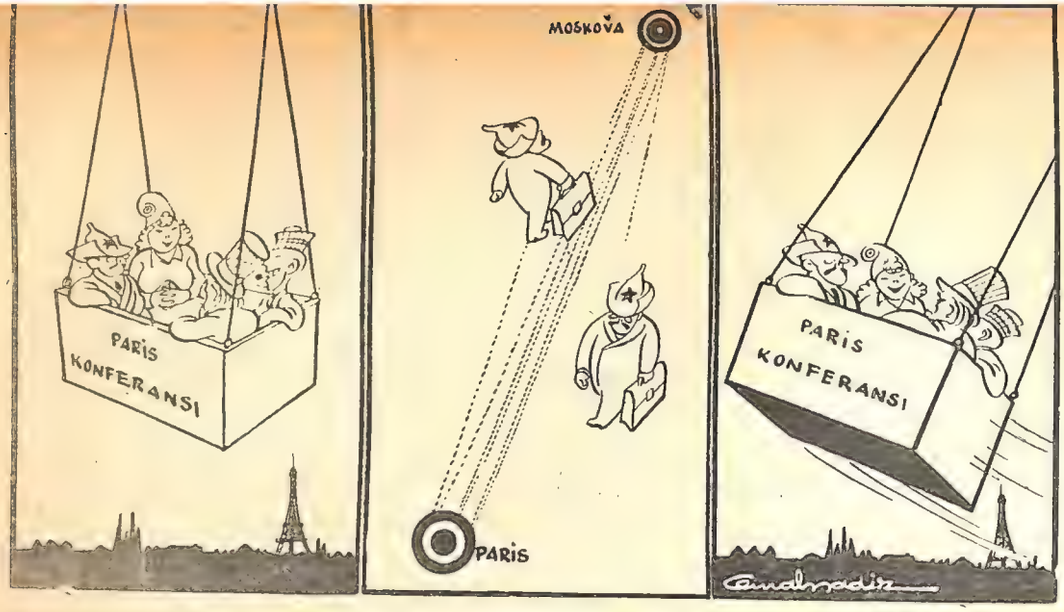

Parise kurdum asma salıncak, Yar gidip, yar gelip... Sallanacak!..

Onların ağzıyle: 4

FAİK ÂLİ GİBİ...

Cemali nadiren görsem dü çeşmin iltima eyler;
Kalem lerzan olur destimde çünki pek mübahidir;
Acep, şimdi benim eş'arımı kim istima eyler?
Hayalâtı sema pervazım arçünkü, mahidir.

Velehu EYZAN

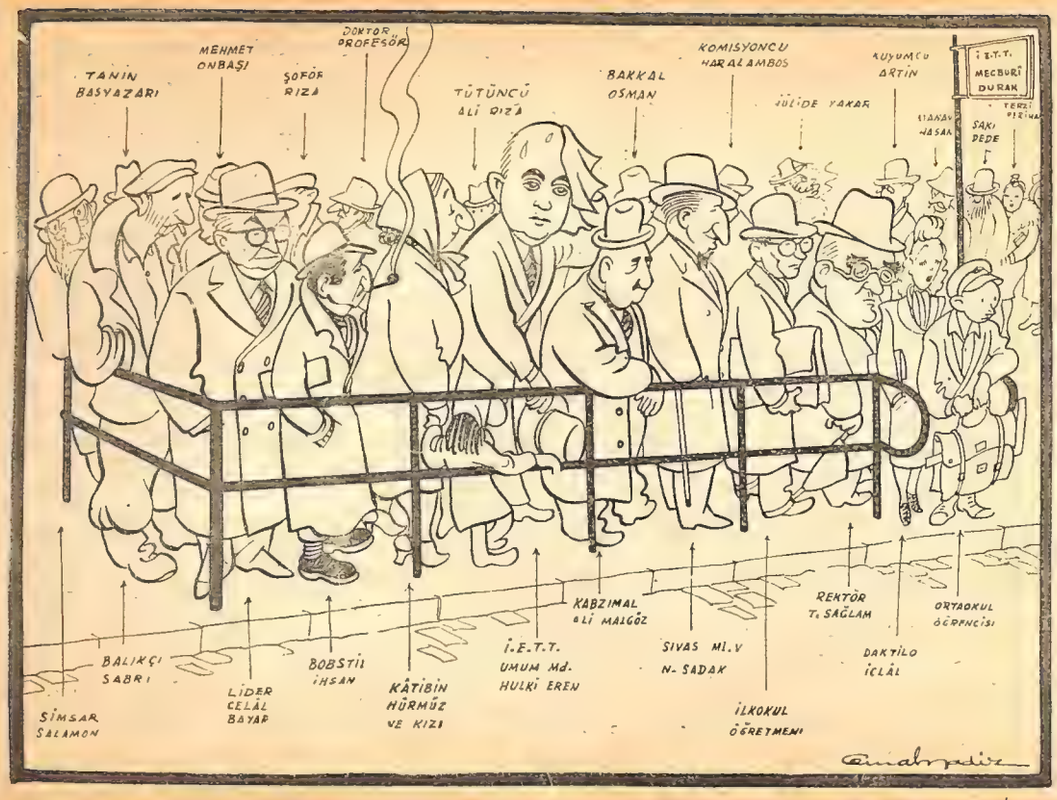

(Cumhuriyet : 23/2/946)

HAKİKİ DEMOKRASİ!..

Cumhuriyet : 7/1/946

YENİ PARTİ NASIL OLACAK?!..

Devletler hukuku

Şiir Kütüphanemiz :

— Neden ağlıyorsun oğlum?..
— Sen neden ağlamıyorsun amca

Sanatkâr ve aramak!

«O mahiler ki derya içredir deryay bilmezler.»

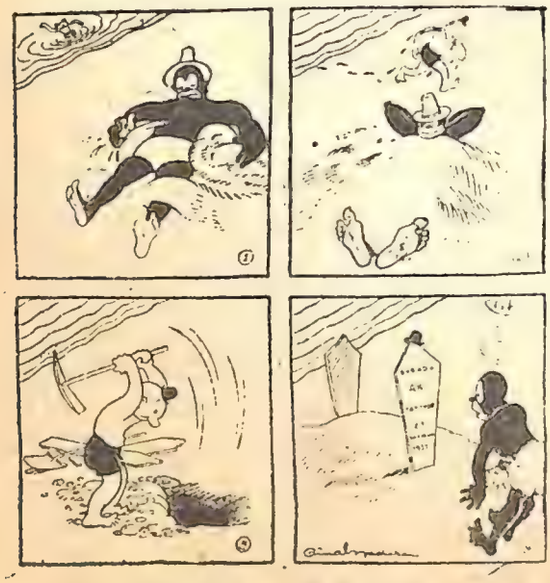

AK'LA KARA

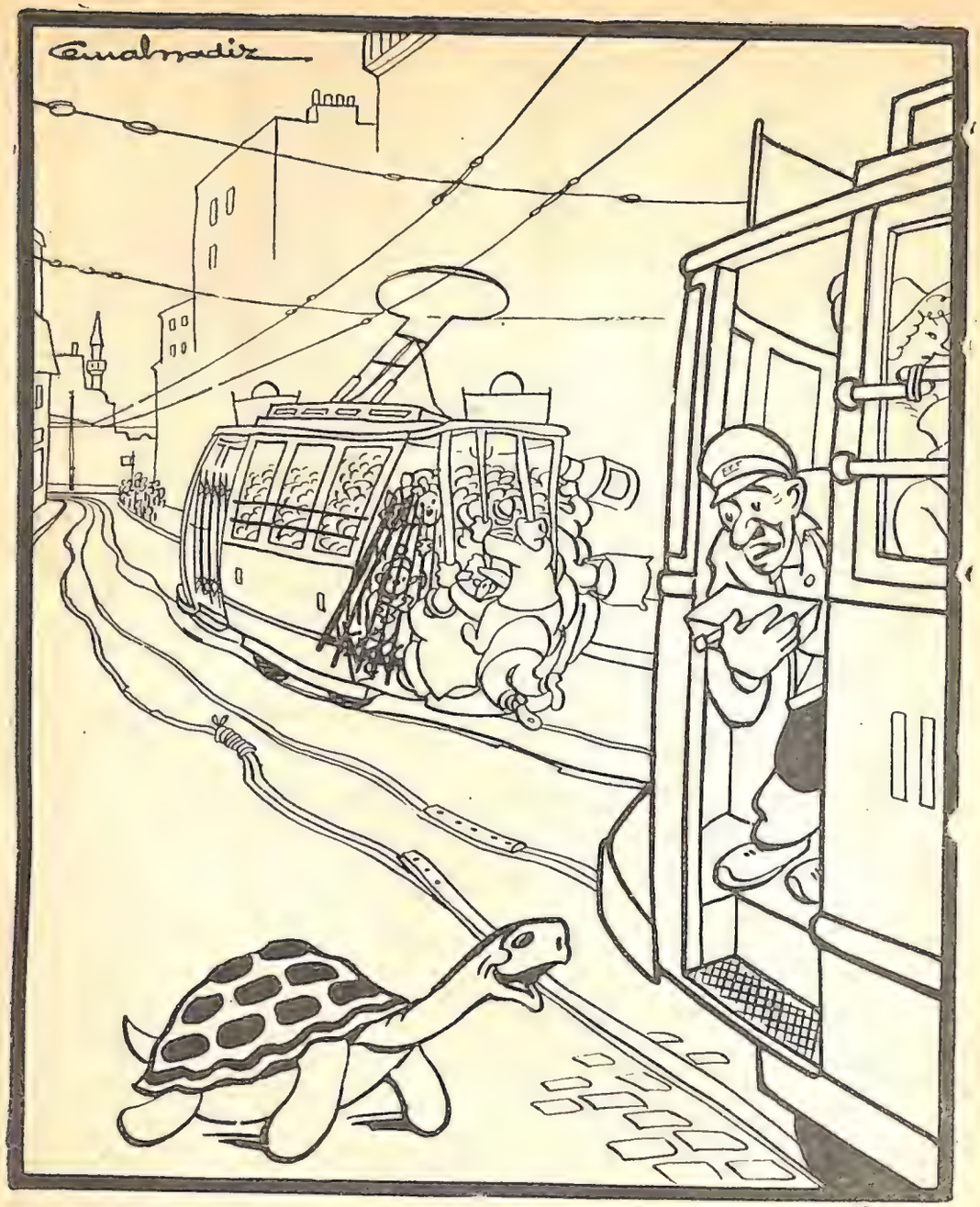

(26/10/946

(Raysızlıktan ötürü tramvayların sür'atı yarıya indikten sonra:)

Biletçi — Buyurun, tramvayla götürelim!..

Yolcu — Yağma yok, benim acele işim var!..

Cemal Nadir'in karikatürlerini başkalariyle ölçemiyorum... Gilberson'lar, Zille'ler, Trier'ler ne idilerse; Cemal Nadir de odur!.

Resimlerinde, ufacık bir karikatüründe bile muazzam valörlerle kompozisyon taşıyan bir ahenk vardı. Karakterlerini tam kondurduğu hareket ve ifadelerde öyle bir canlılık, öyle bir asıllık vardı ki... Kimin haddine o çizgilerin akışına, zengin ifade tarzındaki sadeliğine, süzme esprinin zarafetine ve ölçüsüne varabilmek?!

Prof. Kenan TEMİZAN (1/3/947 Cumhuriyet)

— Mektuba efendi diye mi, yoksa bey efendi hazretleri diye mi başlayayım?

— Nasıl istersen başla canım!.

— İyi ama borç para mı istiyeceksin. yoksa alacağın mı var, ben ne bilirim?..

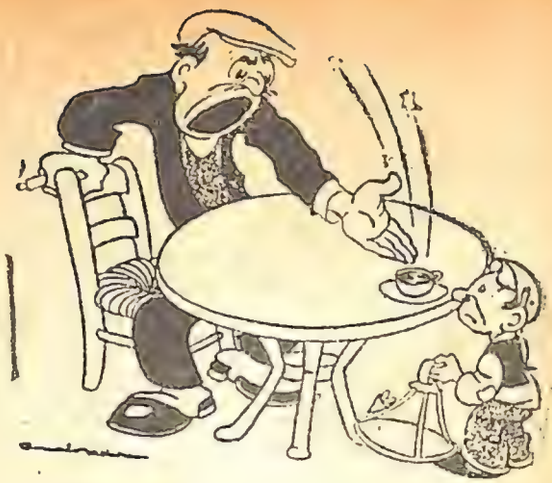

— Ulan bacaksız, bu kahve değil, halis arpa be!.. Ustan olacak herife götürde tatsın, bakalım yalan mı?

— Hacet yok beyim, bağırmanızdan anlaşılıyor!

— Hazreti Âdeme gıpta ediyorum birader!..

— Niçin?

— Düşün bir kere yahu: Kaynanası yoktu!...

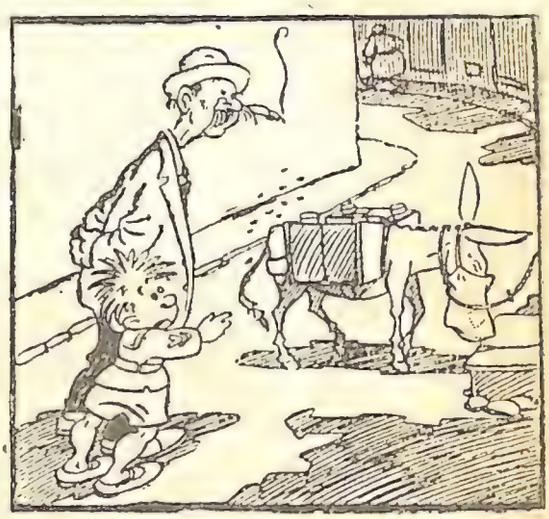

Çocuk — Zavallı eşek!.. Yem yemesin diye ağzına torba takmışlar!..

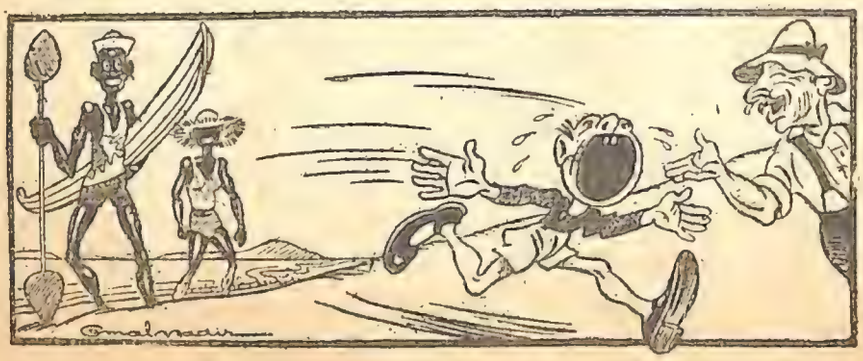

— Babaaaaaaa!.. Yamyamlar geliyor!...

— Korkma oğlum, onlar yamyam değil, Kâmuran ağabeyinle Jale ablan!.. Plâjdan geliyorlar!..

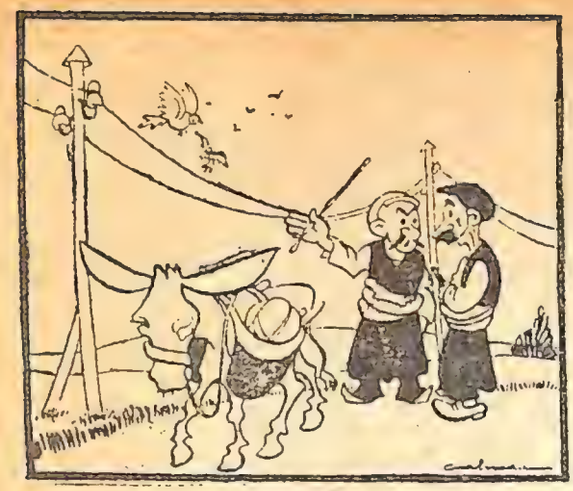

— İstanbulda senin bacanağı gördüm ortalığa duman attırıyordu!..

— Sahimi be?.

— Evet!.. Tanzifat amelesi olmuş!..

— Dünya nasıl da değişiyor, çocukluğumda bana «Adaların dört tarafı su ile çevrilidir» diye öğretmişlerdi, halbuki gazete, Adada bir damla su yok, diye yazıyor!..

★

Sosyete Konuşması!..

— Benimki daha üç aylık olmadı amma ablamınki tam beş aylık!..

— Kırk bir buçuk maşallah, adı ne?.

— Altı aylık ondülâsyon!..

— Veremden mi öldü?..

— Hayır, daha müthiş: Züğürtlükten!.

Sokak manzaralarından :

DALKAVUĞUN MACERALARI:

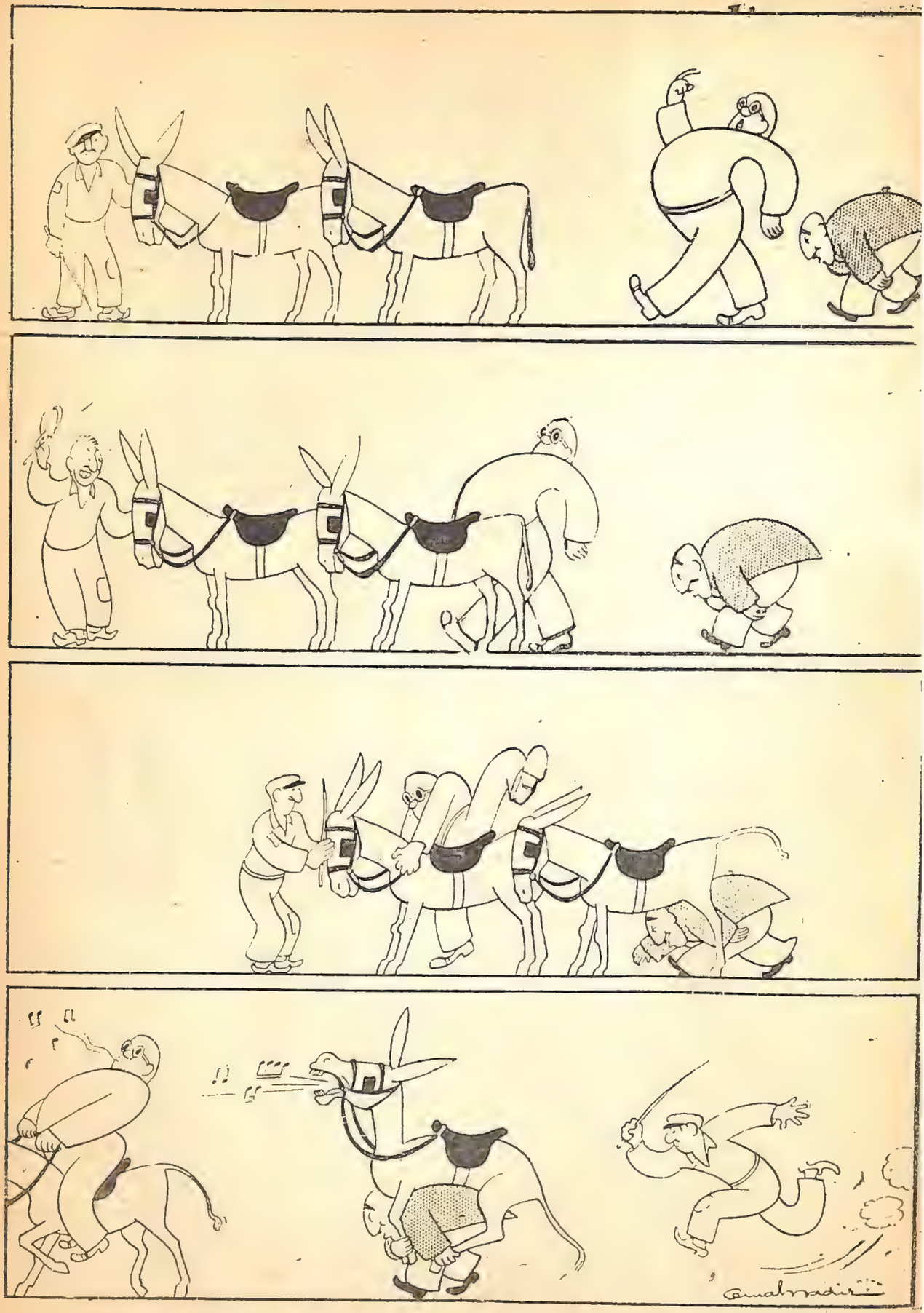

DALKAVUK ADA TURUNDA

(Akbaba : 27.7.939)

— Dünya nasıl da değişiyor, çocukluğumda bana «Adaların dört tarafı su ile çevrilidir» diye öğretmişlerdi, halbuki gazete, Adada bir damla su yok, diye yazıyor!..

— Veremden mi öldü?..

— Hayır, daha müthiş: Züğürtlükten!.

an :

— Deli mi dersin?

— Kim bilir.. Belki bir Gürcü profesördür. (945)

HEYECAN VERİCİ BİR MANZARA...

Cemal Nadire yapılan cenaze töreni, sırf halkın kendiliğinden iştiraki sayesinde, bütün Bayezit meydanını dolduruyordu; hemen hepsi hususî mahiyette olmak üzere (61) çelenk gönderilmişti. Cadde kenarlarında seyredenlerin de gözleri yaşlı idi. Halbuki Cemal Nadir, gayet münzevi yaşayan bir sanatkârdı. Bu manzara kaybettiğimiz karikatürist kadar halkın da lehine nottur: Demek hakiki kıymetler biliniyor, takdir ediliyor. Akşam: 1/3/947

★

Gerçekten Cemal Nadir; her çizgisi bir makale, her kelimesi bir tablo olan eşsiz bir sanatkârdı. O, yeri doldurulması güç ve hatta çok güç millî bir değerdi.

Sadun Galip SAVCI, Vatan : 1/3/947

—İnsan birisi hakkında uydurma sözler söylerse iftira olur çocuğum..
— Yazarsa?.
— O başka!.. O zaman muhalefet makalesi olur...

Büyük topluluklar hangi hasretlerde birleşiyor onu sezmek, bu hasretin hangileri sürekli ve asıldır onu kestirmek, bunlara en şifalı gelecek teselli merhemini hazırlamak : Büyük sanatkârın sanatı budur sanıyorum. Böyle düşününce, kurtuluştan bu tarafa Cemal Nadir Güler en büyük sanatkârımızdır. Her biri dile gelmiş bir teselli olan karikatürleri karşısında duyduğumuz derin minnet bu gerçeği tekrarlıyor.

Orhan BURİAN — Yücel

✶

Çizgi ile sosyoloji, felsefe ile edebiyat yapan ve Milletlerarası bir kudret olan Cemal Nadirin güzel çizgilerini ve çizgiler üzerinde Nasreddin Hocayı yetiştirmiş bir memleketin zekâ gamzelerini ben burada anlatamam, kendiniz alır görürsünüz.

Nurettin ARTAM — Ulus

— Yasak!.. Sen kimsin?

— Tanımadın mı aslanım!. Ben eski «hayat» yeni «emniyet» sahası!..

MİZAHIN MATEMİ

Cemal Nadir Güler, arkasında ağlar bir hayran kitlesi bırakarak, ebediyete göçtü... Sade Türkiye değil, belki milletlerarası çapta olan santkârın çizgileri ve zekâsı da, İsmi ile beraber nesilden nesle akacaktır. Çizgi ile tebessüm yaratmasını bilmek gibi ilâhî bir tılsım taşıyan, hattâ en gamlı zamanlarımızda bizi en ince zekâ ile avutmasını bilen sanatkâr, şimdi üst insan olarak hâtıralarımızın içinde yaşıyor : Onun ölümü karşısında karikatür ağlıyor, mizah hıçkırıyor. ağlamayan yalnız bir tek insan var : Zavallı Amcabey! Çünkü o da, ayni saatte, ayni dakika ve ayni saniyede babasiyle beraber bir yatakta can vermiştir.

YEDEKÇİ **(Vatan : 28/2/947).**

(Cumhuriyet : 20/9/946)

Bay X — Her şeyin fiatı artıyor doktorcuğum!...
Tımarhane müdürü — Yeni pavyonları biz boşuna yaptırmadık bayım!

Cemal Nadir reklâmdan hoşlanan, kendini beğendirmek için demagojiye başvuran bir adam değildi. Haklı olarak elde ettiği şöhrete bile ehemmiyet vermezdi. Kendi dünyasında, kendi imkânlariyle hür yaşamak ister çok defa bir ıstırap kaynağı olan hayatı, hiç bir ihtirasa kapılmaksızın, tefsir ederdi. Halkın onda ençok sevdiği şey bu tefsirlerde saklı duran realite payı idiyse, gençlik Cemal Nadir'i belki daha ziyade hür şahsiyetiyle kendine yakın buluyordu.

NADİR NADİ, Cumhuriyet : 1/3/947

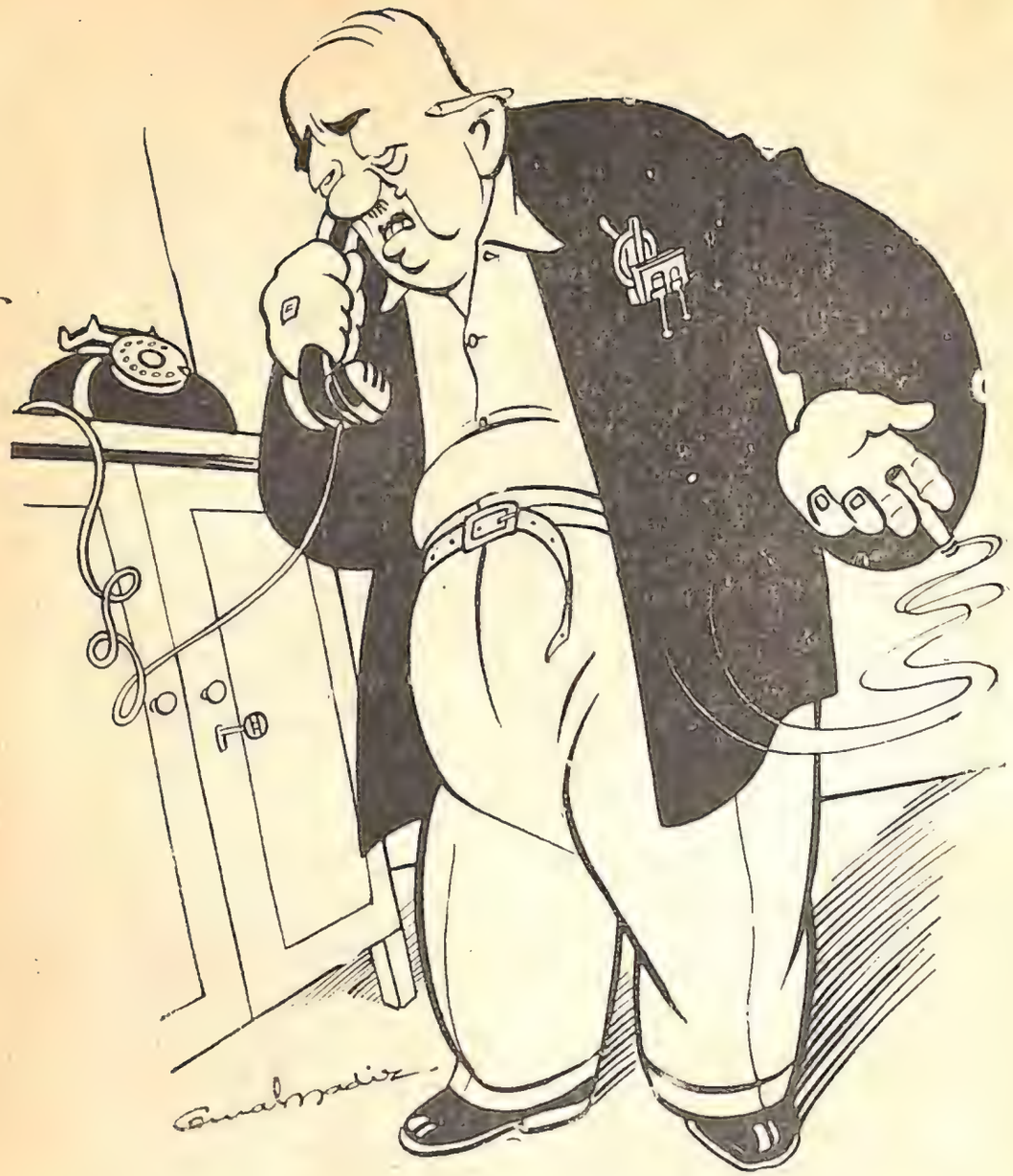

(Cumhuriyet : 15/9/946)

— Orası tımarhane müdürlüğü mü?.. Ben incesaz bahçesi direktörü falan filân!.. Efendim, adamcağızın biri gelmiş, bir masaya oturmuş, «Bana bir alkolsüz içki getirin!» diye tutturmuş.. Her halde bir tımarhane kaçkını olacak!. Rica ederim, delilere göz, kulak olun.. Yoksa başımız derde girecek...

Karikatürcülerimiz; Cemal Nadirin faziletli şahsında eşsiz bir sanatkâr yetiştiren bir milletin çocukları olduklarını hatırlarından çıkarmıyarak, güldüren, ve hemen akabinde düşündüren kaliteli eserler yaratmak yolunu tutmalı, ömrü pek kısa sürecek dahili siyasetle alâkalı karikatürlerden ziyade, daima yaşıyacak resimler çizmelidirler.

Yeni İstanbul : 27 - 4 - 950 Orhan KARAVELİ

ŞARKILARIN KARİKATÜRLERİ

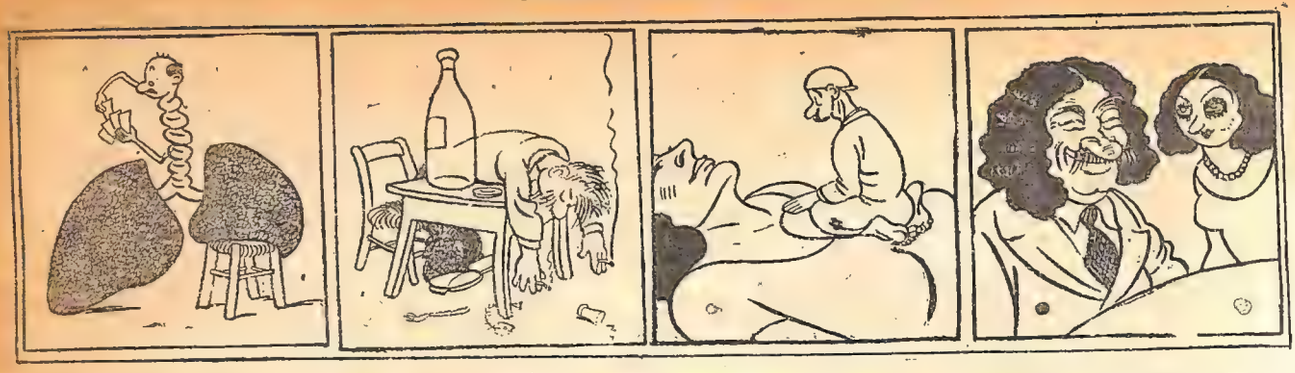

«Oturmuş kumar oynar,
Ciğerimin, ciğerimin köşesi!»

«Ehli aşkın neşvegâhı köşei meyhanedir..»

«Hanım etme bu nazı,
Gel bize bazı bazı!
Ak gerdanın üstünde,
Kılsam sabah namazı!»

«Sendeki saçlar bende de olsa vay!»

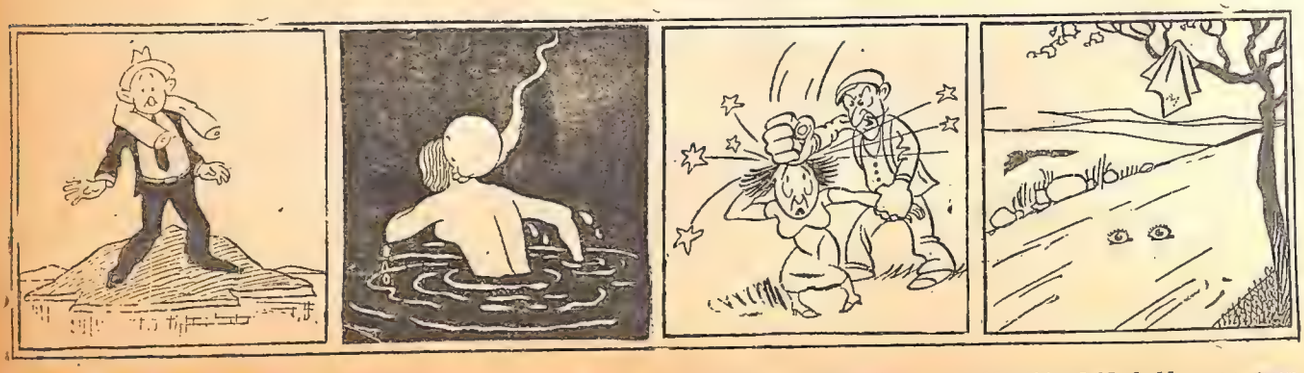

«Adaların ıssız tenha yolları,
Boynumda kaldı yârin kolları..»

«Aranırken ay'ın ölgün sesini,
Soluk ay öptü beyaz ensesini..»

«...Kız ben seni alacağım,
Başına vura vura!»

«Mendilim dalda kaldı aman aman,
Gözlerim yolda kaldı...»

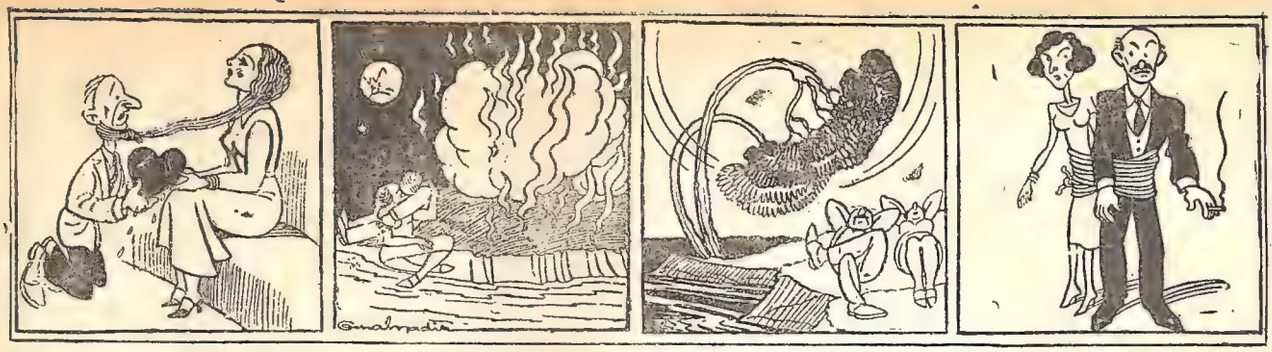

«Bağladım ömrümü kumral saçının tellerine,
Hıçkıran kalbimi verdim o güzel ellerine!»

Öpüşürken bizi mehtab görerek kıskanıyor,
Adanın çamları sevdaya tutulmuş yanıyor!»

«...Yelpazelesin ruhumuzu dildeki çamlar...»

«Bir fidan boylu güzel, esmer kıza bel bağladım!»

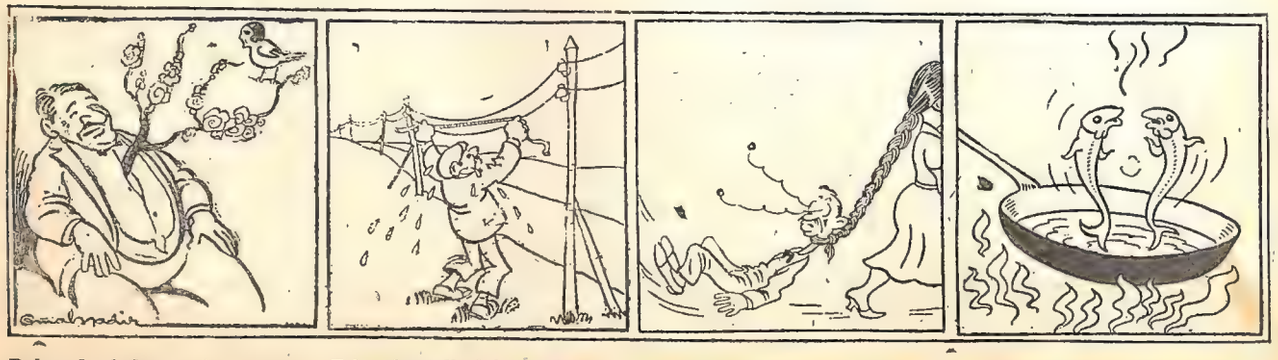

«Ruhumda bahar açtı, onun bülbülü sendin!..»

«Telgrafın tellerini arşınlamalı!
Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı..»

«Saçlarına bağlanalı ey peri,
Oldu dil enva cünun meşheri...»

«Hamsi koydum tavaya,
Başladı oynamaya...»

Akşam'dan

(4/12/946)

Sinema — Ben de size bir yardımda bulunabilir miyim?..
Bahçivanlar — Şimdilik gölge etme, başka ihsan istemez!..

O en karışık mevzuları zarif çizgileri ve ince ifadesiyle en güzel bir şekilde canlandırmasını bilen bir sanatçıydı. O, sanatından başka hiç bir şeyi düşünmüyordu. Yarattığı tiplerle insan karakterini çok iyi ifade etmesini bildi. Zaman oldu çizgileriyle bizi güldürdü, zaman oldu düşündürdü. İnce zekâsını ve kendine mahsus dünya görüşünü çizgileriyle ve ince ifadesiyle canlandırmaya muvaffak olan Cemal Nadir işte bu san'atıyla kendisini memlekette en çok sevilen bir insan haline getirdi. Onu unutmak mümkün mü?.

Mustafa ERTEM (Yücel)

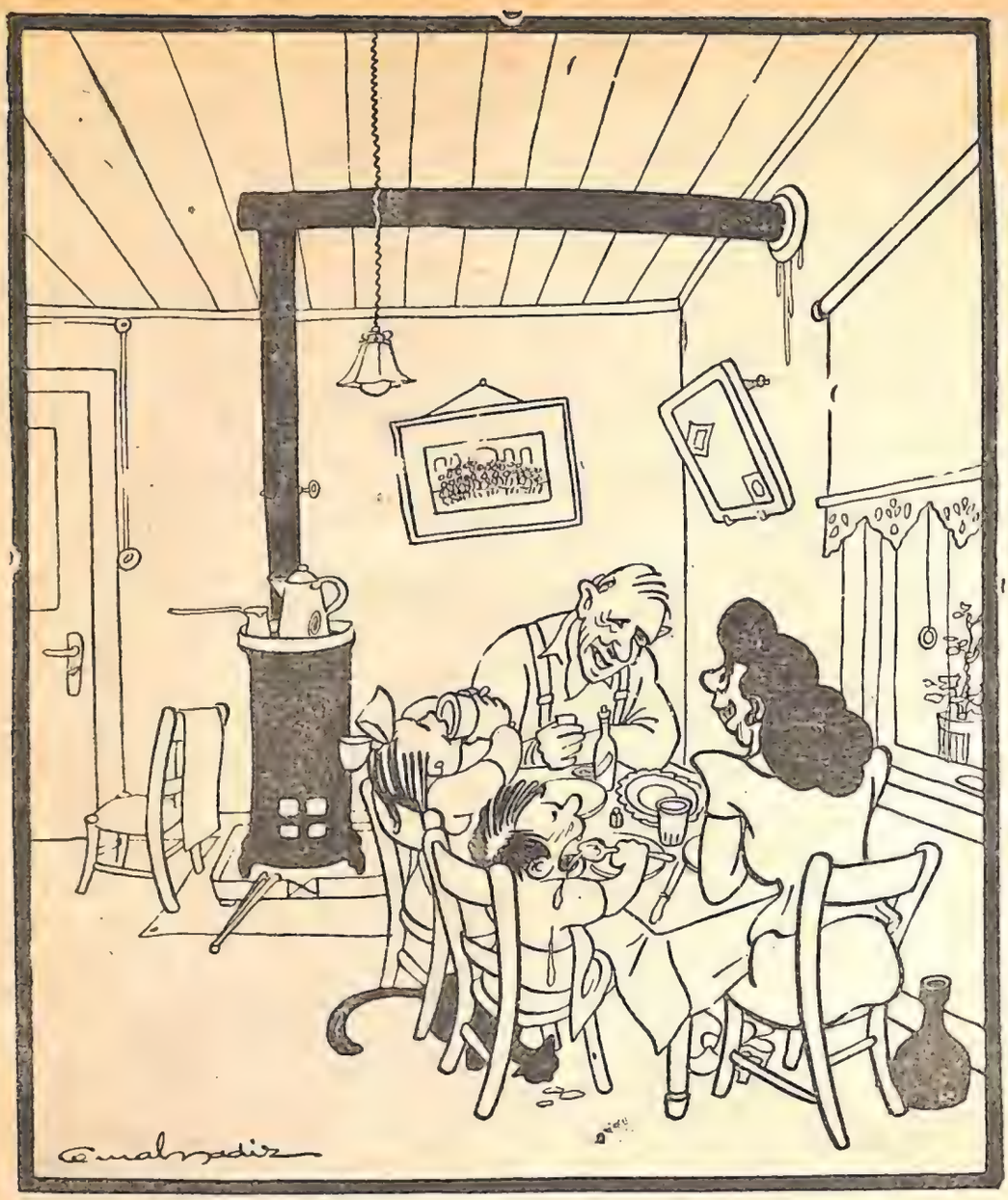

(Cumhuriyet : 28/10/946)

Kadın — Neden ikide bir benim yaşımı soruyorsun kuzum?..

Erkek — Ne yapayım karıcığım, artmıyan rakam bir o!..

Cemal Nadirde harikulâde bulduğum bir taraf ta şu oldu :

Eskiden bizde kadın mizahının karikatürü, siyasî karikatür diye iki şekil vardı. Birincisinde pek parlamayınca, Cemal Nadir, ikinciye geçti. Fakat ona:

«— Niçin menfi ruhla tenkitler yapıyorsun?.» diye serzeniş edince, sanatkâr yepyeni bir usul buldu:

Örf ve âdat sahasındaki «içtimaî» karikatür. Şeyh Galib'in ağzıyla Cemal Nadir, tâbutundan şöyle diyebilir :

Ben açtım o genci ben tükettim!

Belkide kendi sahasında benzeri dünyada da yoktu, yoktur.

Vâ — Nû AKŞAM 28/2/947

Cemal Nadir'de halk sevgisi

Yazan : **Selma EMİROĞLU**

Halk sevgisi büyük sanatkârın en mühim davalarından biriydi. O yıllarca her gün halkın ağzından konuştu. Amcabeyini bir gün bir esnafla, bir gün bir köylü veya memurla karşılaştırıp onun dertlerine ortak oldu. Ara sıra tatlı tatlı alayı da ihmal etmeyerek ona bazen de akıl öğretti. Kendisini samimî bir kalple seven, anlayan karileri için Cemal Nadir sadece bir karikatürist olmaktan çıkmış filozof bir arkadaş, bir öğretmen olmuştur. Üstelik eşsiz, tatlı çizgileriyle en karanlık günlerimize tebessümden bir ışık eklemiştir.

Hemen her gün kendisine hitap ettiği halkı bu kadar yakından nasıl tanırdı? Bu hakikaten incelenmeğe değer. Halbuki «üstad» bunu âdeta nefes alır gibi büyük bir kolaylıkla yapardı; meselâ Galata köprüsünü ele alalım. Orası günün her saatinde çeşit çeşit insanın gelip geçtiği mühim bir kavşaktır. Köprünün kenarlarına abanıp hayran ve şaşkın denizi, motörleri ve bütün harikalariyle İstanbulu seyreden en enterasan tipleri orada bulabilirsiniz. Hocam ile kaç defalar ben de ahalinin arasına sokulup aşağısını daha doğrusu etrafımızdaki tipleri seyretmişimdir. Ertesi günü ise o kalabalık içinde beraberce gördüğümüz tiplerden biriyle gazetede karşılaşınca hiç şaşmazdım... Sonra evden çıkıp, gazeteye kadar gitmek bile kâfiydi. Kuvvetle görmesini bilen gözler için sokaklar mevzu doludur. İşte, akşam üzeri daireden eve dönerken bir dükkândan ucuza bulup da aldığı pırasaları evrak çantasına sokuvermiş, yorgun argın memur tipleri... Annesinin kucağında simit için ağlayan gözü yaşlı çocuk, şıklığından, güzelliğinden emin adımlarla yürüyen ve eteğinden sarkan kombinezonun farkında olmayan kadın, pazardan dönen besleme kızın peşine takılmış serseri, ihtiyar, beyaz şakallı, sevimli kurabiyeci ve etrafımızı saran bütün öbürleri.. Üstadımın tatlı, alaycı ve şefkatli gözleri hayatın bu tabiî ve zengin sahnelerini dimağına âdeta nakşederdi.

Gazeteden eve dönüşte ise mevzular artık işlenmeye, yontulmaya başlanmış birer pırlanta gibiydi ve şakacı felsefesiyle süslediği zarif nükteler ertesi günü, öğleye doğru tamamen hazırlanıp biterdi. Neticeye hayran olmamaksa kabil değildir.

Cebinde taşıdığı ve «kafa defterim» diye isimlendirdiği küçük deftere aklına geliveren bir fikri, bir nükteyi hemen kaydederdi. Se-

İKİ HATIRA:

Üstte : Cemal Nadir 1936 da Bursada sergi açtığı sırada..

Altta : Cemal Nadir son yıllarında talebesi Selma Emiroğlu ve kızı Gönül ile bir arada..

vimli çehresiyle her gün karşımıza çıkan Amcabey ve bütün öbürleri kağıtlara, mürekkeplere serilmeden önce bu minik «kafa defteri» nin süzgecinden geçerdi.

Pek çok defalar hocamla sokağa çıktım. Her sefer benim için mühim bir anlama ve öğrenme devresi olmuştur... Ara sıra ikinci mevki tramvayla seyahati de ihmal etmezdi. Çünkü bu arabalarda insanlar daha açık, samimi, yani olduğu gibidir... Halk ekseriya kendisini tanır, yavaş sesle bir şeyler konuşup, dikkatli dikkatli bakanlar bulunurdu.

Cemal Nadir halk tarafından ne kadar sevildiğini tam mânasiyle göremediyse de bazı sevgi tezahürlerinin büyük bir kısmına şahit olmuş sayılır. Bu arada bir kaç samimî vaka benim hatıramda da derin izler bırakmıştır. Bir kış günü cereyan eden ufacık bir hatıradan bahsedeceğim. O sıralarda neşretmekte olduğu Amcabey gazetesi için hazırladığım bir iki karikatürü evine götürmüştüm. Üstadımın da tamamladığı eserlerini gazeteye götürmesi icabediyordu. Böylece apartımanından çıktık. Tramvaya kadar gitmek için İnönü gezisinin içinden veya yan tarafından geçmek lâzımdı. İkinci şekli tercih edip, yürümeğe başladık. Gezinin merdivenleri önündeki geniş, yaya kaldırımında bir alay çocuk futbol oynuyordu. Kış sonunun bu güneşli gününden istifade ederek deliklerinden fırlayan çocukların hemen hepsi sefil ve fakir kıyafetliydi. küçüklerden biri topa çıplak ayağının bütün şevkiyle vurunca lâstik top yuvarlanarak önümüze kadar geldi. Bunun üzerine sevgili sanatkârımız hemen gülümseyerek durdu ve bu defa da o gerilerek kuvvetli bir ayak vuruşu yaptı. Top tâ karşı uçtaki «kaleci» ye kadar gitti. O zaman küçüklerden yırtık pantolonlu, kıvırcık saçlı biri, «yaşa be Amcabey! Amma da şüt çekermişsin be!» diye bağırdı. İkimiz de şaşırdık. Bense emin olmak istedim, «küçük, sen bu amcanın hangi amcabey olduğunu biliyor musun?» diye sordum. Çocuk bütün dişlerile sırıttı ve «Tabii!» dedi, «gazetelerdeki Amcabey o, ama, göbeğini evde unutmuş!.» Cemal Nadirin o gün yüzü akşama kadar neşeli bir tebessümle apaydınlıktı, Çünkü bu minicik ve fakir mahalle çocuğunun onu tanıyışı ve candan iltifatı, halkın bütün sevgi ve alâkalarının en samimi tezahürü sayılırdı.

Vefatından iki yıl kadar evvel Eminönü, Halkevinde, bir konferansında, karşılaştığı heyecan ve alâkayı ise hatırlamadan geçemiyorum. Daha konferansa bir saat kala salon hıncahınç dolduktan maada içeri giremiyen lardı. Üstad bu konuşmasında projeksiyondan da faydalanarak dinleyicilerine fevkalâde bir sanat ziyafeti çekecekti. Fakat tam o sırada projeksiyon makinesinde bir bozukluk olduğunu öğrendik. Cemal Nadir sahneye çıkarak o nazik tavriyle özür diledi, konferanın öbür haftaya tehir edildiğini haber verdi!..

Kalabalıktan üzüntülü sesler yükseliyordu. Hele Halkevinin kapısı önünde sevgili sanatkârımızın etrafını sarıverdiler. Herkes bir sual soruyor. «Üstad, bizi bekletip de heyecanlandırmak hoşuna gidiyor galiba...», «Üstad dün sabahki karikatüründe kediyi nasıl da güldürmüşsün, nereden de gelir aklına bunlar?» Bir başkası, bir üniversiteli genç kolundan yakalamış, «Üstad, daha sık konferanslar bekleriz!» Etrafını saran çember gittikçe sıklaşıyor, sesler çeşitli sualler soruyor.. «Üstad... üstad... üstad...» Nihayet «üstad» kalabalığı zorla yarıp, caddeye çıkabildi. Otobüs durağına doğru yürürken çok heyecanlı ve oldukça da mesut görünüyordu. Kendisine dönerek, «Gördünüz mü?» dedim, «Sizi ne kadar çok seviyorlar?» Biraz durdu. «Evet», diye cevap verdi, «bana hakikaten çok samimî davranıyorlar, çünkü benim de kendilerinden olduğumu biliyorlar...» Biraz daha yürüdük. Hocam devam etti: «Buna rağmen, acaba ben ölecek olsam bu kalabalık ne yapar?» dedi. «Böyle şeyler düşünmeyiniz, sizi sevenler için yaşayacağınız çok seneler var daha..» dedim. Fakat o düşünceli ve müstehzi devam etti, «Belli olmaz kızım» dedi. «Eminim ki ben ölsem cenaze törenime bir alay çelek yollanır, ağlayanlar da olur ama... Bir müddet sonra herkes gibi ben de unutulur giderim!»

Bu sözler o zaman söylediklerinin imkânsız görünmesine rağmen bana çok dokunmuştu ve şiddetle itiraz etmiştim. Hâlâ da ediyorum. Hayır üstadım, büyük hocam her hadiseyi doğru gören ve bilen sen işte bunda yanılıyorsun. Çünkü sen hiç unutulmadın ve asla unutulmayacaksın da...

NADİR BİR İNSAN

Bir devir çöktü, asırlara sığmayan,
Beşer muhayyilesini inandırmayan,
Yaratılması nadir bir insan göçtü.
Sonsuz olan dehasını yâd ile anar,
Nemli gözler hüzünlü çehreler,
San'at, onsuz yaşadığı müddet ağlar,
Bu dünya bir daha yeşitirmez
Cemal, nadir bir insan.

(947) Necdet EVLİYAGİL

— Şu cam iskarpinler gibi cam elbise de moda olur mu dersin kız?

— Zannetmem, içini dışına vurmak hiç kimsenin işine gelmez!..

Mevzularını halktan seçen ve bu itibarla halkla, hepimizle beraber yaşayan Cemal Nadir Güler yüksek çapta bir sanatkârdı. Onun bütün memleketi sonsuz bir hüzne uğratan vakitsiz ölümü ile Türk milleti her şeyi gören ve gördüklerinin sakat taraflarını iki çizgi ile ve en zengin bir baş makaleden daha kuvvetli ve daha etraflı bir surette anlatmasını bilen bir varlıktan mahrum kalmış bulunuyor.

R. TESAL (Yücel)

Cemal Nadirin, cemiyete çevrilmiş kuvvetli birer adeseden farksız olan kalın camlı gözlüklerinin arkasında ışıldayan gözleri, faciaların bile derinliklerini didikleyip gülünecek bir nokta bulur, hepimize teselli sunmasını bilirdi.

... Bizleri, ağlanacak hallerimize bile güldürmesini bilen Cemal Nadir, gelecek nesillerin de sevgisini önceden kazanmış nadir fânilerdendi.

KAHKAHA : Mart 949

— Etmeyin ağalar... Eylemeyin baylar...

— Korkma yahu, biz döğüşmüyoruz, siyasî rüşdümüzü isbat ediyoruz!...

Cemal Nadir bey, mizah sanatımızı bedii bir dereceye yükseltmiş olan eşsiz bir sanatkârdır ve Amcabey de onun ibda ve irfan hayatına ihda eylediği eşsiz bir şahsiyettir. Şimdi kıymetli sanatkârın (Amcabey) namına çıkaracağı risalenin ise, millî matbuatımız için ölçüsüz bir zenginlik âmili olacağında şüphe edilemez.

EBÜZZİYAZADE VELİD

*

Cemal Nadir benzerleri arasında beynelmilel bir sıraya girenlerden daha geniş bir çaptadır. Türk mizahı Cemal Nadirin zeki ve nadir şahsında en kuvvetli gelişmeyi bulmuştur.

LÂEDRİ — Haber

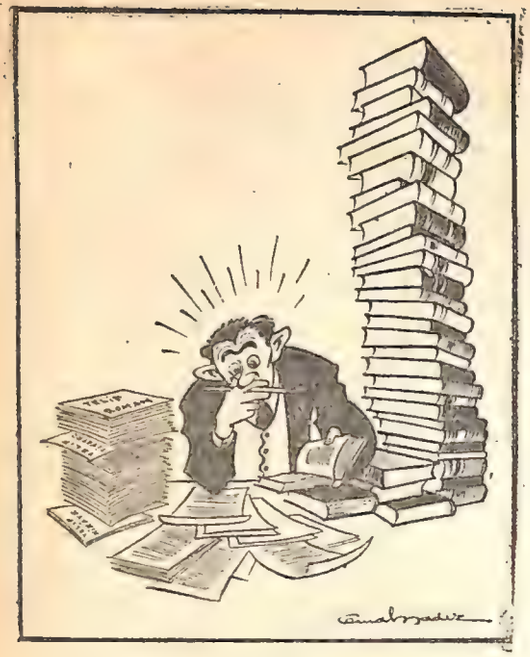

Sanat ve fikir hırsızı — İstediğimiz eseri, istediğimiz fikri rahatça apartabiliyoruz çok şükür!.. Ne elimize kelepçe vuran var, ne ayağımığa pranga!..
«Basın hürriyeti» diye tutturanlar acaba daha ne istiyorlar?!..

Kitapçı — Fakat üstad, tercüme ettiğin bu eserde senin yazdığın gibi vak'alar yokmuş.

Mütercim — Nasıl olur canım? .. Bana öyle anlatmışlardı!...

Gazetelerden :
Yandan çarklı vapurlar çürüğe çıkarılıyor :

Fazla istim tutmuş bir yandan çarklı!

Sokaklardaki serseri köpekler toplattırılıyor :

BİR TEGZİP

— Ne ağlıyorsun oğlum?

— Şey... Satacağım gazetelerin adlarını unuttum...

«Komşunun Tavuğu.....»

Öküz — Hakkınızı helâl edin arkadaşlar!.. Ben mezbahaya gidiyorum!.

At, eşek, beygir — Üzülme, üzülme, postmacı dükkânında gene buluşuruz!

— Modern caddeler ağaçsız yapılacakmış...

— Köşesiz yapılsa daha iyi olur!..

— Sabah sabah hepsi de sokağa fırladı : Bay Halk Partisine, bayan Demokrat Partiye, kız Kalkınmaya, oğlan Liberal Demokrata, hizmetçi de Sosyal Demokrata gittiler...

— Peki ama eve gelince ne yiyecek bunlar?

— Tabii birbirlerini!..

Edebiyat Mükâfatı!.

— Edebiyat mükâfatına sen de taraftar mısın?.

— Elbette!.. Öyle şiirler var ki bedava okunur gibi değil!.

— Yaşasın!.. Babam kendine bir pantalon aldı!..

— Sana ne be?..

— Bana ne olur mu, eskisini ben giyeceğim!

Cemal Nadiri kaybettik. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse henüz onu kazanamamıştık da. Çünkü bu çocuk, bizim hudutlarımızdan dışarı kaçan bir kıymetti ve bu kıymet lâyıkı veçhile takdir de edilemedi. Kimin hatırına gelirdi ki, ben, Cemal Nadir için mersiye yazayım. İki ay evvel böyle konuşsaydık, buna ilk gülecek kendisi olurdu.

Biz Cemal Nadirle, elimizdeki mikyaslarla ölçemediğimiz bir büyük adam kaybettik. Böyle kıymetlere de adam demek zaruretinde olduğumuz için böyle diyorum.

Kendinden naklen bir şey anlatacağım. O, bundan bir sene kadar evvel çocuklara bir konferans vermişti. Konferansta çocuklara sormuş:

— Siz beni nasıl düşünürsünüz?

Bir küçük yavru, bir kız çocuğu kalkmış:

— Ben sizi adam zannederdim; herkes gibi.

Ve biz, onu herkes gibi bir adam sandık. O, büsbütün başka çapta bir adamdı. Son senelerde tükenmez bir bedîî pınar olan karihasından bize nükte, zarafet, müşahade ve tenkidler verdi. Eserleri her gün biraz daha inceldi. Son zamanlarda enternasyonal sınıfında yerleşti. Ve tam bu devrede iken Allah onu aramızdan aldı.

Kabul etmek lâzım ki, esrarını bilmediğimiz kanunu tabiat, -bize göre- bazı haksızlıklar yapıyor. Cemal Nadirin ölümü bunlardan biridir. Mutekid bir adam olarak günaha girdiğimi biliyorum. İnsan ölçüsiyle duyduğumuz ıstırabın böylece ifadesi uğrunda günaha da girilebiliyor.

Bir sıcak ramazan günü tarlada çalışan bir Bektaşi dervişi susamış, ağaç dibindeki testiyi başına dikmiş. Sakalından aşağı su içerken oradan geçen bir sofu dervişin bu hareketine dik dik bakmış, Sofunun ne düşündüğünü anlıyan derviş hemen :

— Ne bakıyorsun erenler, ramazanı şerif gider bir daha gelir; fakir gidersem, bir daha gelmem, demiş.

İnsanların doğması, yaşaması ve ölmesi bir kanun icabıdır. Lâkin Ulu Tanrım! bir daha bir Cemal Nadir bu memlekete ne zaman gelir?

Doğrusu bu ölüm muvaffak olmamış bir karikatür oldu. Cemal sağ olsaydı, bundan daha iyisini yapardı.

Cennette şimdi kim bilir neler çizer!

Burhan FELEK (Cumhuriyet: 28-2-947)

(29/4/946)

— Ekmeğimizden kesüp Avrupaya gönderelim ama milyonlarca harp fakirini nasıl doyurabiliriz?..

— Merak etme, bu iş bir kaç harp zenginini doyurmaktan kolaydır!.

Cemal Nadir insanı, kendi kendisine karşı teşhir etmiş ve tanıtmıştır. İnsan, kendinin farkında olmadığı bir çok kusurlarını, zaaflarını, gülünçlüklerini onun sanatında tanımıştır. Belki de biraz istemeye istemeye, inanmaya inanmaya hepimiz onun karikatürlerinde kendimizi ve yaşadığımız hayatı seyretmişizdir. İnsanın kendi kendine gülebilmesi, sırasında kendi kendi ile de alay etmesini öğrenmesi ne büyük bir kuvvettir. Bu bakımdan büyük sanatçımız usta bir yetiştirici ve öğretici olmuştur. Onun devamlı tiplerinden biri olan Amcabey asırlar süren bir tebessüm olarak kalacaktır zannediyorum.

Saffettin PINAR (Yücel)

✶

Sevilen sanatkârın bir millî kahraman gibi tâziz edildiğini, Cemal Nadir'i ebediyete teşyi ederken gördük ve hissetitk. Onun son hizmetinde bulunmak için kimler koşmamıştı. Nâşı etrafında mahşerî bir sel vücude getirenler, kalplerini kazanmağa muvaffak olduğu onbinlerdi. O, bütün hayatı boyunca bu insanları san'atının nefis verimleriyle beslemişti.

Üst kattaki — Sizin yaptığınız düpedüz saygısızlık artık...
Alt kattaki — Vallahi değil komşucuğum, pahalılık grafiği!..

Cem'in, Refii'nin, Sedat Simavi'nin en sonra Cemal Nadir'in karikatürleri bu sanata karşı yalnız sevgimizi değil, saygımızı da arttırdı. Bu sanatı benimsedik, kendimizden bildik. Kübizm, fütürizm ceryanları gibi yabancı saymadık. Fakat bugün bu sanat kendini yeni yeni beceriksiz ellere teslim etmekte, her eğri böğrü çizgi, her esprisiz söz, karikatür mecmualarının baş köşelerinde yer aldığı da esefle görülmektedir. **Malik AKSEL (Şadırvan : 3/6/949)**

(11/10/946)

Millî Eğitim Bakanı — Ne istiyorsunuz?..
Radyo ve Sinema — Öğretmen sıkıntısı çektiğinizi duyduk ta...

Cemal Nadir, adı üstünde nadir, hatta ender bir sanatkârdı. Cemal Nadir, yalnız Türkiyede tanınmış, şöhret kazanmış bir şahsiyet değildi. Onun eserlerini, Cumhuriyet'ten iktibas ederek kendisine telif hakkını gönderen Amerikan gazete ve dergileri de vardı.

O, karikatürü, gerek içtimaî ve siyasî hayatımızın, gerekse dünya hâdiselerinin nükteli bir ifadesi halinde anlıyor ve öyle çiziyordu. Onun için de, bütün eserlerini herkes beğeniyor, seviyor ve arıyordu.

Yıllar boyunca Türk basınında çizgi ve yazı halinde şekli, tavrı ve sözlerile onun zarif nüktelerine tercüman olan «Amcabey» Cemal Nadirin yarattığı ölmez ve Türk karikatür sanatı bakımından tarihî bir şahsiyettir. Ne yazık ki onu yaratan Cemal Nadir, daha bir çok eserler yaratacak bir yaşta tarih oldu.

ABİDİN DAVER (Cumhuriyet : 28/2/947)

(Cumhuriyet : 946)

Muhalefet liderleri — Acaba seçimlere girsek mi, girmesek mi ..

Cemal Nadir, hâdiselere kâh biraz tuz, kâh biraz biber, kâh biraz şeker katarak, uzun yıllar boyunca ağzımıza az mı tad vermişti Alıştığımız, tiryakisi olduğumuz esprilerden hâtıramızda yaşayanlar ne kadar da çok! Kısacası, hâtıralarımızda bu kadar yer alan Cemal Nadir de kendi hayatımızdan bir parça değil de nedir? Onu kaybetmekle, kolumuzu, bacağımızı değilse de neşemizi, tebessümümüzü kaybetmiş olmuyormuyuz?

İşte, O'nun ölümünün topluluk üzerinde yarattığı büyük teessürü buna yoruyorum. O'nun şahsında kendi kaybımıza acıyoruz.

O, ne ferdin, ne milletin, ne devletin yardımı ile değil, sadece çok genç yaşta atıldığı, atılmaya mecbur olduğu hayat mücadelesinde karşılaştığı zorlukları yene yene, sırf kendi narin parmaklarına, zayıf gözlerine ve geniş alnının ardındaki ince zekâsına güvenerek ve dayanarak Cemal Nadir olmuştur. Bu bakımdan hiç kimseye, ne bir şahsa, ne de topluluğa tek bir santim maddî ve manevî borç bırakmadan aziz ruhunu teslim etti. Bıraktığı değer biçilmez büyük miras ise millî mefahirimiz arasında ebediyete kadar yaşayacaktır.

Ratip Tahir BURAK (Ülkü : 947)

Müdür — Bak, yanağımda bir sivilce çıkmış.

Karısı — Ne duruyoruz ayol, kalk Amerikaya tedaviye gidelim.

— Al şu kuruşu da git işine.

— Affedersiniz bayım beni bir müellife benzettiniz galiba.

Müşteri — Kadınların eteklerini alabildiğine kısaltıyorsunuz da, erkeklerin eteklerini neden uzatıyorsunuz?

Terzi — Tabii bayım, erkekler arasında etek öpme adeti vardır.

Yirminci asırda kadın hürdür!...

EDEBİYAT ÖRNEKLERİ: (AKŞAM) dan.

«Ben ana fitne, ol bana afet
Müteneffir ben andan, ol benden.
Ben ana gussa, ol bana mihnet,
Mütekeddir ben andan, ol benden!»

— Füzuli —

«Uzakta bir saat urdu yarımı,
Başımda hummalı bir uğuldama,
Gazabla sıktığım yumruklarımı
Dişimle kemirip kaçtım odama!»

— Halid Fahri —

«Başım avuçlarımda,
Bir ağır külçe hüzün.
Düşüyor gözlerime,
Çiğ taneleri güzün!»

— Kemalettin Kâmi —

«Bu acılarla çeşmi nücum olsun eşkbar,
Afakı tutsun âteşi dilden çıkan dühan!»

— Baki —

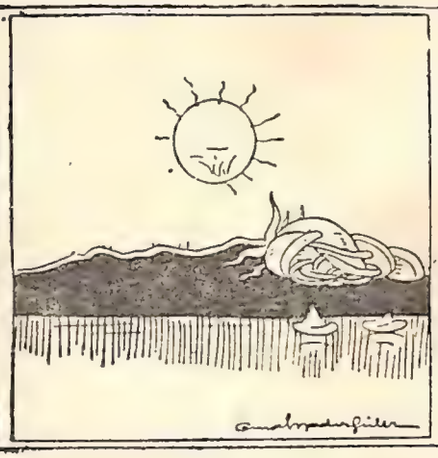

«Ufukta günün boynu büküldü,
Şimdi İstanbul solgun bir güldü!»

— Ali Canib —

«Beynim bir kazan gibi istiyor kaynamayı,
İçimde çırpınıyor kartalların alayı!»

— Behcet Kemal —

Her şeyin gülünecek, tuhaf tarafı vardır. Fakat vaka kalabalığı arasında bunları seçebilmek için dürbün gibi büyütüp yaklaştıran bir yardımcı lâzımdır.

Karikatürlerimle size bu yardımı yapabilirsem ne mutlu!. Mevzuların hayatla ne derece alâkaları olduğunu merak edenler nüktelerin sırtındaki mübalâğa elbiselerini atıp hakikate erebilirler!

Lâkin bunu da ben size tavsiye etmem. Çünkü bu albüm sizin can sıkıntınızı ve kederinizi dağıtmak için hazırlanmıştır.

Karikatür Albümü : 1933

CEMAL NADİR

EDEBİYAT ÖRNEKLERİ

«Sim ile zerri kendine kat kat siper etsen
Merk okunu geçmez mi sanursun siperinden»
— Ruhii Bağdadî —

«Çocuğa bir çocuk gibi uyarım,
Çünkü uymakta zevkler duyarım»
— İsmail Safa —

«Benim gönlüm bir kaynıyan pınar ki,
Genç ceylânlar gelib ondan içtiler...»
— Salih Zeki —

★

MEHMETÇİK

Kız — Kuru çeşmeler yıktırılacakmış..

Anne — Aman kızım, yavaş oku, baban duymasın, meraklanır!..

Sulhte, Harpte...

Cemal Nadir, ince zekâsını, kendine mahsus dünya görüşünü, çizgilerle ifade etmek hususunda eşsiz olarak yaşıyacaktır, denilebilir... O tevazudan örülmüş bir bünye içinde, yüreğinde milletin bütün ince kabiliyetlerini taşıyordu.

CİHAD BABAN (Tasvir : 28 - 2 - 947)

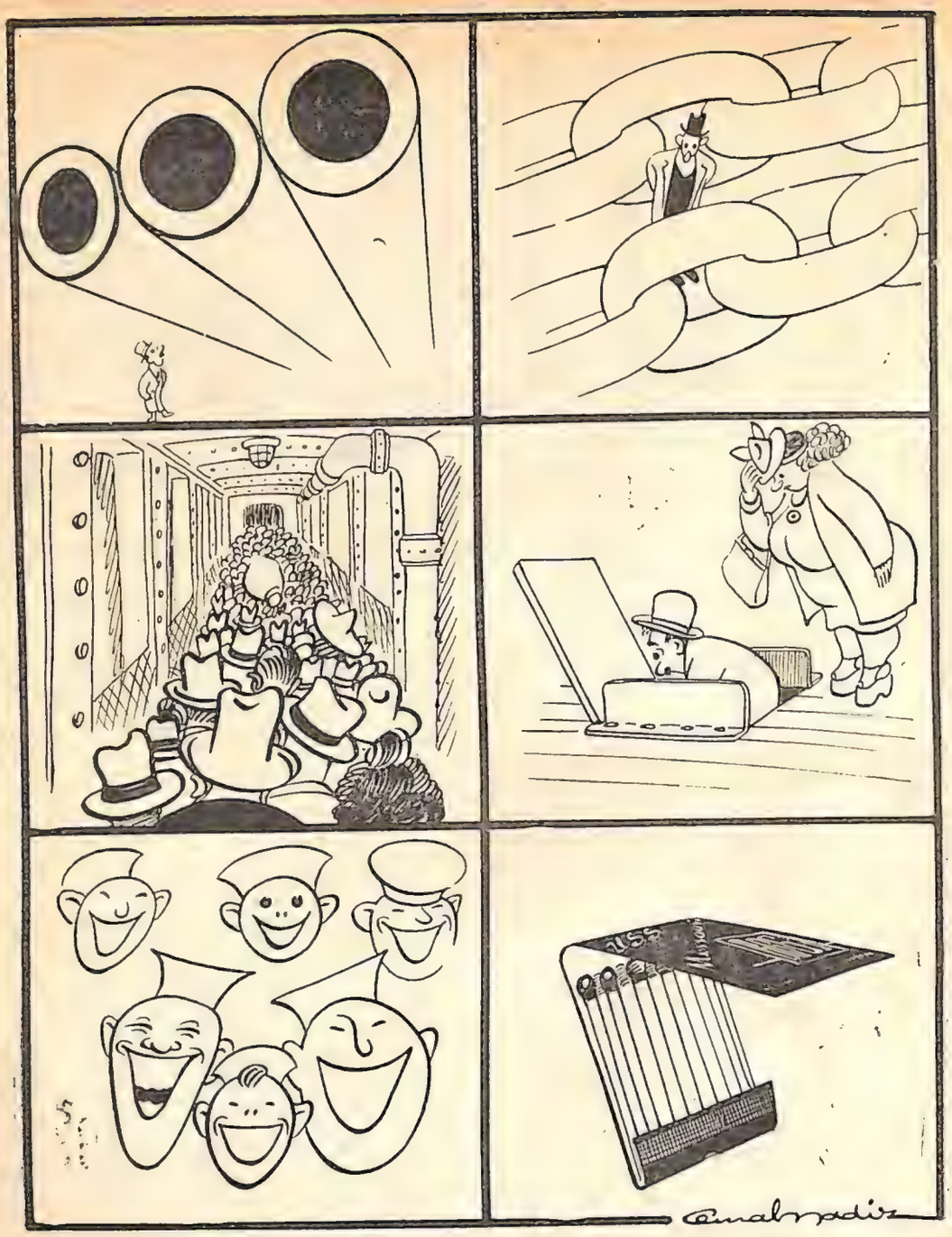

(7/4/946)

Missouri'yi ziyaretten aklımda kalanlar!..

BİR KONFERANSTAN:

Cemal Nadirin sanatı üzerinde bir kaç satır konuşmadan önce, sanatkârı çileden çıkartan ve nefrete sürükleyen bir nokta üzerinde durmak istiyorum.

Karikatür nedir?

Şunu kesin olarak bildirmek isterim ki ne Akbaba, ne Karikatür, ne de Şaka, ne de diğer mizah mecmualarında, karikatür denilen şeyden eser yoktur.

Vezin ve kafiye usulü sözler şiir yazmak için, gelişigüzel sürülmüş frapan renkler resim yapmak için, armonî kıymeti taşımadan yan yana konmuş notalar bir beste yapmak için nasıl kâfi değilse, bir yahudi resmi yapmak, çıplak bir kadın veya acayip burunlu, büyük bacaklı, şişman göbekli bir insanı tersim etmek te karikatür yapmak demek değildir.

Karikatür, her şeyden evvel atom haline gelmiş bir fikir dünyası, trajedi mahşeri, bir kahkaha yığını, bir müstesnalık kudreti, hasılı komple vaziyette bir fikir ve çizgi örgüsüdür.

Cemal Nadiri geçen sene bugün 40 bin kişinin omuzlarında yükselten kudret; şu ız-

— Aman bu ne lüks eşya çocuklar? Eviniz devlet dairesine dönmüş!..

tırabını söylemekten utanan, şu sevincini noksan ifade eden insanların içini, samimiyetle ve müstesna çizgilerle anlatabilmesidir. 20 milyon geçen sene bugün yandık. Hepimizde öyle bir duygu var ki, bizi anlatan ve çizen bir insan ölmüştür.

Cesaretimi affedin, ben iddia ediyorum ki, Cemal Nadir bu memleketin en dikkatli insanıdır. Esasen hakiki bir karikatüristte dünyanın en dikkatli, muayyen insanlarından birisidir.

Cemal Nadir, hiç bir ideolojinin kölesi olmamıştır. O tamamen bir insan olarak, müstakil bir insan olarak sanatını kullanmıştır. O, sanatını sosyal bir fonksiyon olarak kullanırken (san'at san'at içindir) sözünün de tam olarak hakkını vermesini bilmiştir.

Sosyal yaralara temas ederken, sıkıntılarımızı haykırırken yanlış ve hatalı olan şeylerle alay ederken, dünya meselelerini tersim ederken O daima bu insanların, bu memleketin, hakkın, doğrunun, iyinin ve faydalının ölçülü dünyası içinde kalabilmiştir.

Faruk TAŞKIRAN Bursa: 948

DEDİ KODU SERİSİ

Âşık olanları böyle çekiştirirler :

Abayı yaktı!.. Gönlünü kaptırdı!.. Meyletti!..

★

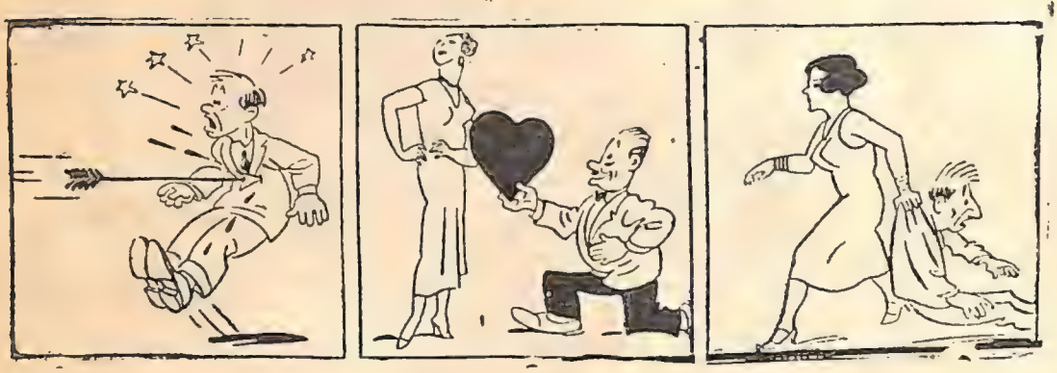

Vuruldu!.. Gönül verdi!. Tutuldu!..

★

Sarhoş olanları böyle çekiştirirler :

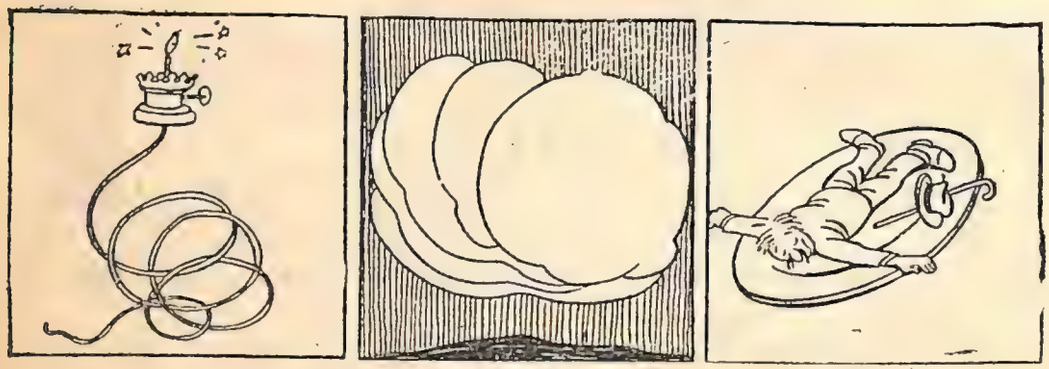

Fitil oldu!.. Bulut!.. Turşu gibi!..

YAZI İLE KARİKATÜR

Cemal Nadirin ters yüz ederek komikleştirdiği Atasözlerinden :

★ Eceli gelen yiğit, cadde ortasından yürür..
★ Borçlu dumanlı havayı sever!..
★ Borç dediğin vermekle tükenmiyendir!...
★ Çok okuyan bilmez, çok kazanan bilir!..

Zenginleri böyle çekiştirirler :

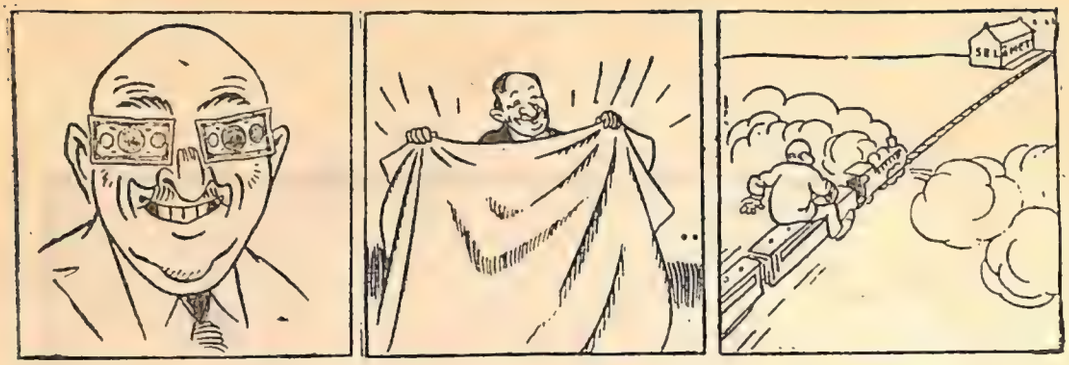

Etrafını görmez oldu!. Çulu düzdü!.. İşi tıkırında!.

★

Ötmeğe başladı!. Yükü tuttu!.. Biti kanlandı!..

Sarhoş olanları böyle çekiştirirler :

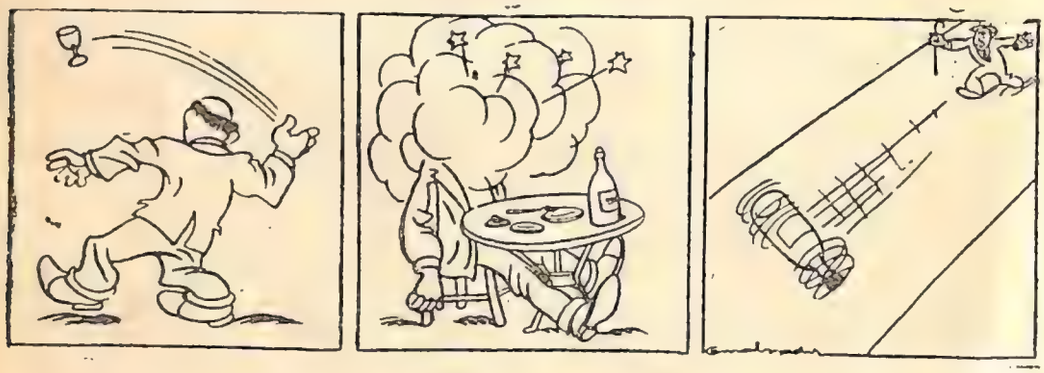

Attı!.. Kafayı dumanladı!.. Yarım okkayı yuvarladı!..

(A K Ş A M) dan.

Y A Z I İ L E K A R İ K A T Ü R

★ Zenginin hakkından batakçı gelir!...
★ Akılsız kadının zahmetini erkek çeker!...
★ Garip mübadilin yuvasını İskân Müdürü yapar!...
★ Para gelecek yerden senet esirgenmez!...
★ Kadının güzelliği dibine şevk vermez!..
★ Gönlünü kaptıran tentürdiyotu hazırlar!...
★ Vermeyince d e f t e r d a r, neylesin v e z n e d a r !...

Bursa : «Millî Sinema Mecmuası — 1927»

Edirne

(Bulgarca Mir Gazetesine)

Uzaktan!...

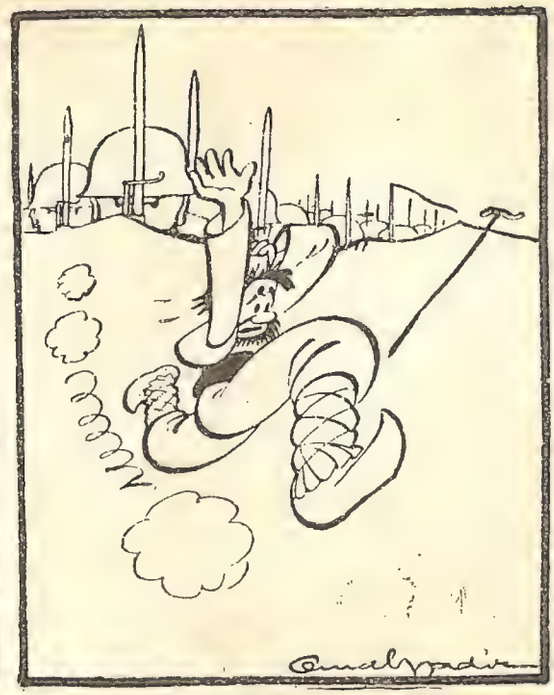

Yakından!...

23/11/940

Memur — Fakat ne zaman sizden bir şey istesem hep hayır cevabını veriyorsunuz..

Âmir — Tabiî!... Ben daima ağzımı hayra açan bir adamım!..

(21/9/946)

Perhiz...

Lahana turşusu...

Bobstiller Anadoluda :

— Haydi dağılın be çocuklar, siz hiç insan görmediniz mi?

— Gördük amca, gördük amma böyle gün ortası boş oturan insan görmedik!..

«Ata» mızın ölümünden sonra :

Harp ve Sulh — İkimiz de kahramanımızı kaybettik!.. (Akbaba : 938)

★

— Hello, nereden böyle?.

— Mektebin bahçesine ağaç diktik!..

— Pardon, edebî tasfiyeden geliyorsun zannettim!...

— Ooof, of!. Günler de amma uzadı, bitmek tükenmek bilmiyor..

— Zo, zatınız da mebus namzedisiniz, nedir?..

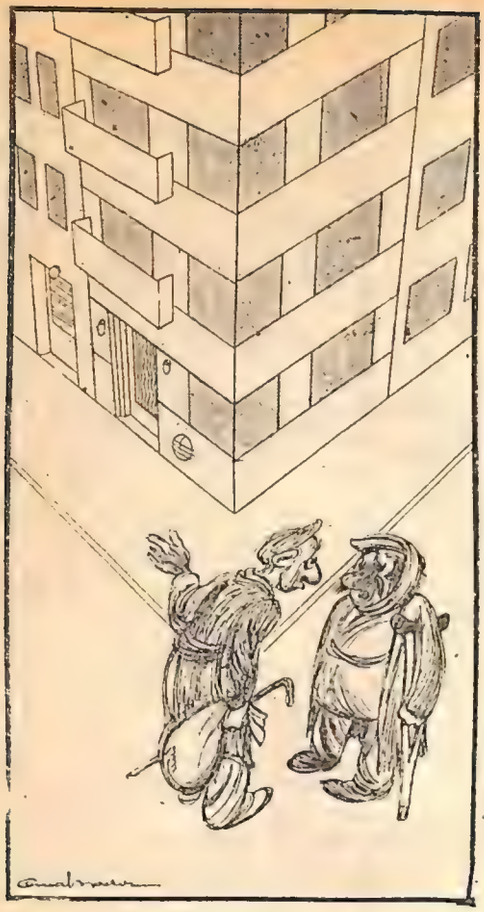

— Neye şu apartımanın köşesinde durmuyoruz?. Orası daha işlek...

— Ayıp olur yahu, o benim apartımanım!...

— Reşad Nuri ile Esad Mahmud!..

— Hangisi daha kuvvetli muharrirdir?...

— Tabiî Esad Mahmud... Baksana ötekinin üçü kadar!..

★

Niçin sevişirler?...

— Sevgilim, tıpkı (Jeon Harlow) a benziyorsun!..

— Sen de tıpkı (Clarke Gable) sin!..

Romeo - Juliette'i seyrederken

— İyi ki bu devirde dünyaya gelmemişiz sevgilim!..

D ö n ü ş ! .

Plâjda :

— Kızım niçin ağlıyorsun?.

(25/1/946)

— Bu kara kediler de ne sevgilim?..
— Kara günlerimizin hâtırası!..

Hayran olduğumuz Cemal Nadir :

Bu gün karikatürsüz gazeteye hemen hemen rastlanmıyor. Kemiyet bakımından bu bolluğa diyecek yok; acaba keyfiyet ne âlemde? Bu suali sorduğumuz an şu hep hayran olduğumuz Cemal Nadir nasıl akla gelmez! Şüphesiz bu gün onun âyarında bir «as» ımız yok. Onu ölçebilmek için şöyle hudutlarımızı aşıp da Fransaya kadar uzanmamız gerekiyor.

... Karikatür, mühim şahsiyetlere çamur atmak değildir; güzel kadın resmi yapmak olmadığı gibi... Burada rahmetli Cemal Nadiri gene nasıl hatırlamayız! Onu çizgilerinden tutun da mevzularına kadar taklit eden hattâ kopye edenlerimiz bu hususlarda da örnek olarak alsalardı, biraz olsun kendilerini affettirebilirlerdi. Cemal Nadir, şu veya bu şahsı tenkid edeceği yerde sadece insanı, o değişmeyen insanı hicvetmiş, böylece, her eseserini âdeta zamanı hiçe sayacak bir sanat eseri olarak yarına bırakmıştır. Gelelim gene bu güne... Bugünün genç karikatüristinin tutacağı yola! Her kolda olduğu gibi burada da san'atkâr eserine şahsiyetinin damgasını vurduğu gün iftihar etmelidir. Evet Cemal Nadir'in tesirini her genç sanatkârda muhakkak göreceğiz. «Her büyük adam bir tesircidir.» Bu tabiî bir şey! Gelgelelim, sanatkârın çalışması, bu tesirden ayrılmak gayesini gütmelidir. Ama işin kötülüğüne bakın ki, çok kimselerin anlayışı ve ölçüsü, aksi yolda gelişmiştir: Eseriniz Cemal Nadir'inkine mi benziyor? Muvaffak olmuş sayılırsınız. Tipleriniz onunkinden apayrı mı? Acayiptir. Kompozisyonlarınız değişik mi? «Canım Cemal Nadirinkine baksana nasıl» derler. Bu sakat anlayışa karşı durmak genç karikatüristin vazifesidir. Taklitle elde edilecek kolay şöhrete, gerçek kıymetini sağlayacak yolu feda etmemelidir. Henri de Regnier «O henüz sen olmıyan içindeki kardeş» demiş. Bu kardeşi bulmak gerek. Yoksa Cemal Nadiri takip edenler zirveye tırmanamadan çok aşağılara yıkılıp kalacaklar, bu gayretlerdense Türk karikatürü hiçbir şey kazanamıyacaktır.

Yeni İstanbul : 950 Turhan Selçuk

ALTIN YAĞMURU!..

Türk hayatı ve tarihi neşe ve nükte kaynakları ile dolu olduğu, mizah alanında bir çok şahsiyetler idrâk ettiği halde bu güne kadar bir (Mizah tarihi) nin yazılmamış olması bu nevin nankörlüğüne bir delildir. Bir kaç nesil sonra Cemal Nadirin unutulmasından korkuyoruz· Neden? Çünkü Cemal Nadir bir karikatürlük günlük hadiselerin bir aynasıdır. Gazete ve mecmua sahifelerinin arasında unutulmağa mahkûmdur. Yeni nesilden üstad Cem'i tanıyan kaç genç vardır? Nadir'in de nisyan bulutlarına gömülmesinden korkmakta elbet haklı bir endişe duyuyoruz· Ufak bir sokağın ismini değiştirip. Üstadın adını takmak onu asla ebedileştirmez· Cemal Nadir heykeli dikilecek adamdır., bütün eserleri bir resmî makam tarafından toplanıp güzel bir albüm haline getirilecek insandır, hayatı ve san'atı tahlil edilip kitaplaştırılacak san'atçıdır· Hatta eserleri levha ve tablo büyüklüğünde bastırılıp duvarlarımıza asılacak değerdedir, dünyanın her tarafında değerli sanatkârlar için yapılan daimî sergi ve müzeye lâyık bir Türktür.

Cemal Nadir'i alelâdelikten kurtarmak gerektir· Zira sanatkâr buhranı kıymet bilmezlikten gelir. **Enver Naci GÖKSEN (Yeni Adam : 2/3/950)**

(10/4/946)

Müflis Avrupa sosyetesinden arda kalanlar!..

O, hayatında alâyişi asla sevmezdi. Onu sevenler de acaba hâtırasına hürmeten mi ismini anmaktan âdeta kaçınıyorlar?

İleri ve derin görüşlü o hassas insan hayatta iken bugünleri tahayyül ettiği için mi dudak kıvrımlarına o acı tebessüm yerleşmişti? Kim bilir?

O kendine has tebessümün hakikî mânasını kimse öğrenememiştir. Çünkü o, ruhunda fırtınalar hüküm süren bir insandı. Ve genç yaşında ebediyete göçmesinin sebebi de bu fırtınalarla boğuşmaktan yorgun düşmesidir.

Türk karikatür ve mizah edebiyatının altın sayfalarından biri Onun ölümü ile yarım kalmıştır.

Bu altın işlemecinin eserlerinin paha biçilmez birer kıymet olduğu sanat otoriteleri tarafından artık tamamen teslim edilmiştir. Fakat hepsi bu kadar... Hudut, teslim etmede sona eriyor. Oradan bir adım ileri gidilemiyor.

Hikmet SABRİ (Akşam : 27 - 2 - 950)

(16/9/946)

— Şu güzelim yaş meyveler Avrupaya ihraç edilecekmiş!..

— Bırakalım, biraz da oradakiler seyretsinler!.

O gözkamaştırıcı bir kır çiçeği gibi bu toprakta kendi kendine yetişti, kendi kendini yetiştirdi. Bütün ahlâk zaaflarımızı, insanlık kusurlarımızı yüzümüze vurdu ve biz güldük geçtik. O da gülerek ve güldürerek aramızdan göçtü gitti...

Onunla (18) yıl bir masa başında çalıştık. Cemal Nadir san'atın esrarını zahmetsizce bulan bir zekâ ve istidat hârikası idi.

... Ruhu hüzün dolu, fakat zekâsı o hüznü göstermiyen keskin bir istihza hazinesi idi. Ne gariptir, Ona :

— Bu san'atta ekmek arama! diyen meşhur profesör Fındıklı sarayının dıvarları arkasında unutulup giderken Cemal Nadirin san'at eserleri Berlin'de, Londra'da teşhir ediliyor, Amerikalılar tarafından hararetle bekleniyor.

Serbest fikre serbest san'at hayatına girdiğimiz bu devrin dünya çapında ilk şöhreti Cemal Nadir oldu. Bu bakımdan, kaybımız millîdir, büyüktür.

Burhan Cahit MORKAYA (Akşam: 1/3/947)

Bakan — Vallahi, billâhi tetkik seyahatı değil baylar! İstanbula, annemi ziyarete geldim!.

Cemal Nadir'in kalemi :

Süpürgecinin iğnesi ile Cemal Nadirin kalemi arasında hiç bir fark görmedim. Süpürgecinin süpürgesini dikerken parlak, biraz yassı ve oldukça sivri iğnesi elinde kaybolur sanki. Onunda ucu ekseri az açılmış ve oldukça ufak kalemi kâğıt üzerine değerken elinde adeta kayboluyordu.

... Hayrani olduğum dâhi Cemal Nadir, bizi san'atın şahikasında bırakıp gittiği zaman arkasından ne yapacağımızı şaşırdık. Bir iki sokağa adını verebildik. Üzerine bir mezar taşı dahi koymadık. Seni bizden karanlık toprak ve ağır sallanan selviler ayırıyor. O taprak ki arkasından olup bitenleri sana geçirmiyor, o selviler ki anten vazifesini görmüyorlar.

... San'at hayatında eriştiğin zirve nesilden nesile akacaktır. Huzurunda hürmetle, minnetle ve büyük bir mahcubiyetle eğilirim sevgili Cemal Nadir.

Cihan Borçbakan (Türk Yolu: 26 - 2 - 950)

Şarkıcı kadın — «Bu ne beyaz ten,
Yaktın beni sen,
Aç kollar nı,
Geliyorum ben!..»

— Bu apartıman kimin?
— Meşhur sol açık (X) in!..
— Bu kulübe?..
— Meşhur âlim (X) in!..

★

— Neden Üniversite programına «Münazara» koydular acaba?...
— Gelecekteki edipleri küfürsüz münakaşaya alıştırmak için olmalı!..

— Seninle parka gidemiyeceğim kardeş!.. Bugün nöbet ortanca kızda!.. İskarpinleri o giyip sinemaya gitti!.. Yarın da büyük kız giyip çaya gidecek!.. Sağ olursak perşembe günü sıra bende!.

— Anne ağzına sürdüğün o kırmızı şey karın doyurur mu?
— Hayır doyurmaz ama tok gösterir!.

A. O. — «Bu memlekette kalem ve kelâm hürriyeti yoktur!..»

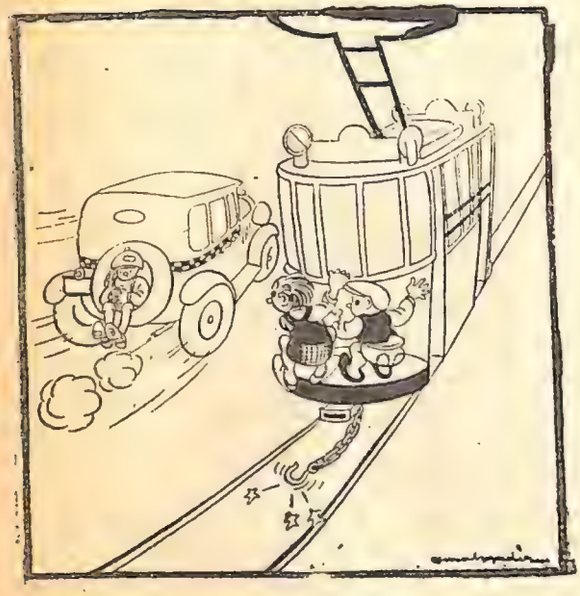

Tramvaydakiler — Bizimki işi arttırmış!.. Artık Otomobille gidip geliyor!..

— Âmaya on para ver efendi!..
— İyi ama senin bir gözün görüyor?!.
— O halde beş para ver!..

Cemal Nadir kimdi? Bir halk çocuğu! Yalnız bir halk çocuğu mu? Büyük bir halk sanatkârı! Yalnız bir halk sanatkârı mı? En akademik mânasiyle büyük bir karikatürist! Yalnız karikatürist mi? Onun, tarihte ancak büyük sanatkârlara nasib olan bir vasfı vardı: Her şeydi.

ALİ RAUF AKAN (Son Telgraf : 28/2/947)

Cemal Nadir'in Esprisi

Onunla beraber kültür hayatımızın bir güneşi söndü. Hayat şevkimiz azaldı: O, her gün keskin neşterini vurup içimizdeki iltihapları deşer. irinlerimizi boşaltırdı da, bir günlük hayat dövüşüne daha az zehirlenmiş olarak katılırdık. Esprisi, insanı hiç bir vakit bezdirmezdi. Hicvi, yıkıcı ve kasvet verici değildi. Esprilerinden kendimizi kendi gözümüzle küçülten, kapkara bir ye'se düşüren ve daima hayvanlığımızı hatırlatan hoyrat ve kaba bir hava esmezdi. Tam tersine, bizi daha iyi, daha güzel, daha yaşanmağa değer bir hayatın yaratılabileceğine kandırırdı. Bütün hoyratlıklarına ve kahpeliklerine rağmen insan oğlunu sevmesini öğretirdi.

Onda Nasrettin Hoca'nın iyimser hayat felsefesi en asil bir devamını bulmuştu.

Vedat Nedim TÖR, (Cumhuriyet : 27-2-948)

—Meşhur piyes muharrirlerimizden, Matbuat Umum Müdürü Bay Nedim Tör: (Refah, sanatkârı öldürür!) buyurmuşlar... Ne dersiniz üstad?..

— Merhumun hakkı var!...

Matem Edebiyatı!..

— (Gazeteden okuyarak) Büyük sanatkâr Mehmed'i de kara topraklara verdik... Merhum, yeryüzünde eşi bulunmıyan değerli bir sanatkâr, büyük bir üstad, yüce bir dâhi...

Muhtar — Bizim oğlandan mektup geldi: «Pederim, desti şerif'ini pus ederim, Yılbaşında izinli geleceğim» diyor, acaba kânunsanide mi gelecek?

İmam — Muharremülharamda olsa gerek!

— Bizde demokratik ruh yokmuş ha!. Bak şu lâfa!. Yahu, bizim aramızda kış geceleri, otomobille, taaa Şişli'den Vefaya boza içmeğe giden; eğlence sabahları işkembeci dükkânlarına oğrayan nice adamlar vardır...

Deli — Ah şu Tımarhaneden bir çıksam!..

Zırdeli — Vazgeç birader, Deli mi oldun?..

İstanbulun yeni eğlencesi :

— Canım sıkılıyor!..

— Apartıman yaptır!.

— Gelecek sene şu arsaya yapılacak apartımanın birinci katını zatıâliniz kiralayacakmışsınız.. Şayet ertesi sene çıkar da apartımanı bana devrederseniz, size beş bin lira hava parası takdim ederim...

— Olmaz!. On bin lira veren var!..

Cemal Nadir'in sanatındeki en büyük hususiyet - bence - eserlerine hâkim olan «merhamet» duygusudur. Fikir ve ilham karikatürlerinde de - hattâ en hırpalayıcı ve hicve kaçanları dahil - daima bu duygu hâkimdir. Hâdiselerin bozuk ve çarpık taraflarını belirtirken, cemiyetteki mânasızlıkları, tuhaflıkları, zavallılıkları, garabeti, düzensizlikleri, kusurları, eksiklikleri tesbit ederken çocuğunun gidişini beğenmeyen ve bunu düzeltmeğe çalışan bir baba kadar merhametli ve müşfiktir. O, insanları sever. San'at hakikatte bu insanî sevgiyle başlar. Cemal Nadir, benzerlerini gördüğümüz bazı mizahçılar gibi, zâlim ve amansız bir sanatkâr değildir. Cemiyetin çirkinliklerini ve bozukluğunu gözümüzün önüne sererken bunları aşağı gördürmez; tezyif edici ve müstehzi değildir, için için gülmez. Tersine tebessümlerinde sıcaklık ve şefkat vardır.

Faruk DEMİRTAŞ, (Altın Işık: 15-3-937)

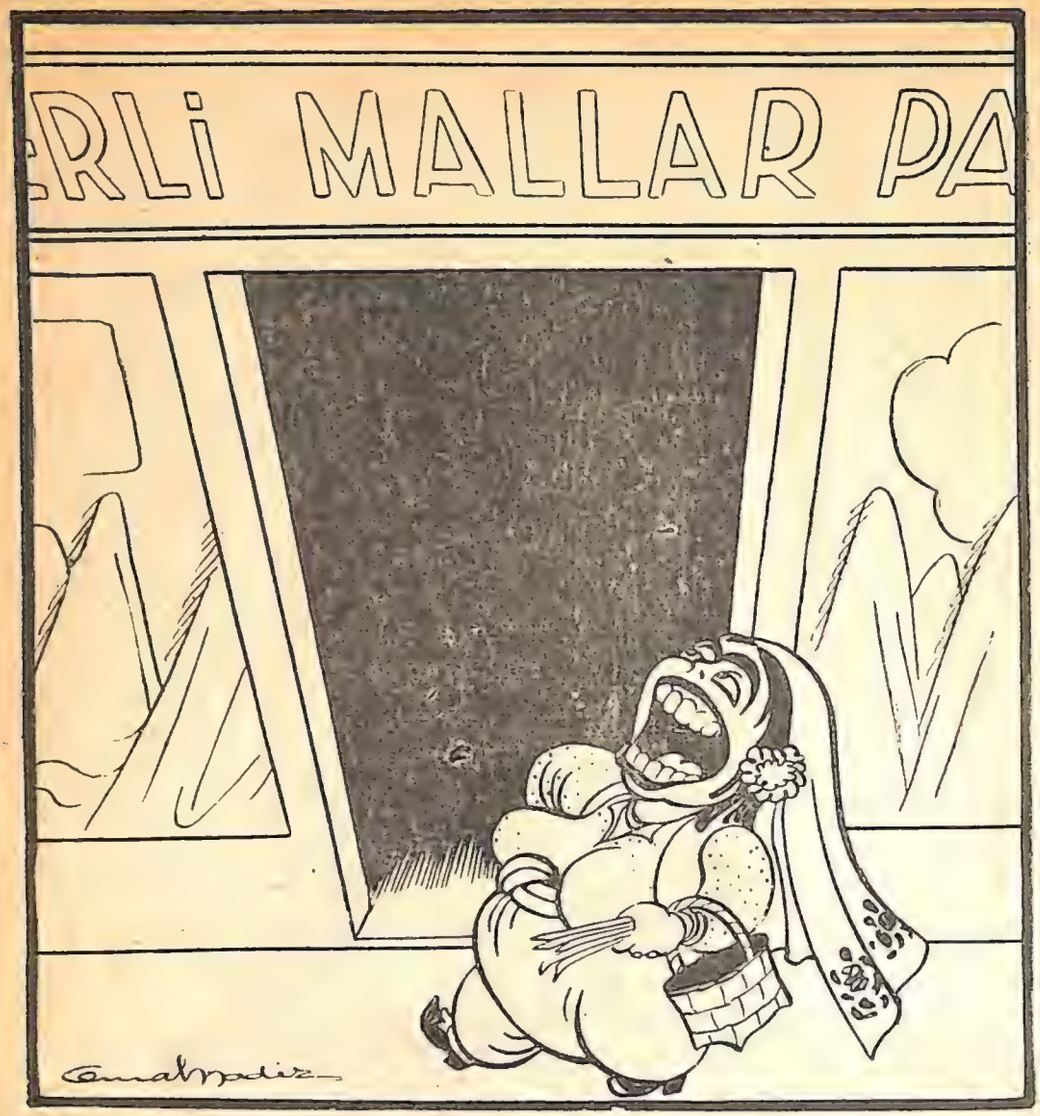

Fal bakar, niyet açar, falcını!..

—Nihayet keşfettim: Bu çantayı düşüren bir genç kızdır!

— ? ? ? . . .

— İçinde bir sürü artist resmi var!

— Dünkü konferansımda tam üç saat lâf söyledim!

— Mevzu ne idi?.

— «Lâfla peynir gemisi yürümez!»

— Eski «Koordinasyon» culardan olduğunu nereden anladın yahu?...

— Görmüyormusun, konuşurken ikide bir karşısındakine el koyuyor.

İstanbul Şehir Meclisinin susuzluğa karşı bulduğu en pratik bir çare!..

(2/11/946)

— Kırk köye iki doktor, bir ebe, bir şöför, bir sağlık memuru!..
Hepsini anladım ama şöför ne için?..
— İlâç aramak için olmalı!..

(28/4/946)

Göz doktoru — Bu kaç?..
Hasta — Dokuz!..
— Mükemmel!.. Hiç durmadan bir muhalif partiye yazılın bayım!

Cinayetsiz geçen bir günde gazeteci :
— Havadis!. Yarınki cinayeti yozıyooor!.

★

Gene (Deve) meselesi

— Gel de şimdi (Himayei hayvanat) cemiyetinde âza olduğunu anlat bakalım!...

— «Çek deveci develeri yokuşa amaaaan...»
— Kız kime taş atıyorsun?...

— Şeytan diyor ki, yapış şu yere tüküren adamın yakasına, götür Saygısızlıkla mücadele cemiyetine!..

— E, neden yapmıyorsun?..

— Cemiyeti tatlı uykusundan uyandırıp saygısızlık ederim diye çekiniyorum!.

—Pardon müdür bey, benden evvelki kâtibi niçin azletmiştiniz?

— Bırak şu musibeti Allahı seversen, dairenin sükûnetini ihlâl ediyordu!...

— Horulduyor muydu efendim?...

— Ortalık hakikaten kesat!.. Altı aydır şu köşede el açıyorum, hâlâ bir apartıman yaptıramadım!..

Yeni «Hatır sorma» lar :

— Nasılsınız hemşire?

— Teşekkür ederim. Çok şükür suyumuz akıyor, gazımız yanıyor... Sizler nasılsınız?...

— Hamdolsun, sobamız yanıyor, tramvayımız işliyor...

Dinleyici — Bütün san'atkârların deli olduğuna nereden hükmediyorsunuz üstad?...

Konferansçı — Nereden hükmetmiyorum ki: Salonları yok, konser verirler; sahneleri yok, piyes oynarlar; galerileri yok, sergi açarlar; alıcıları yok, heykel yaparlar...

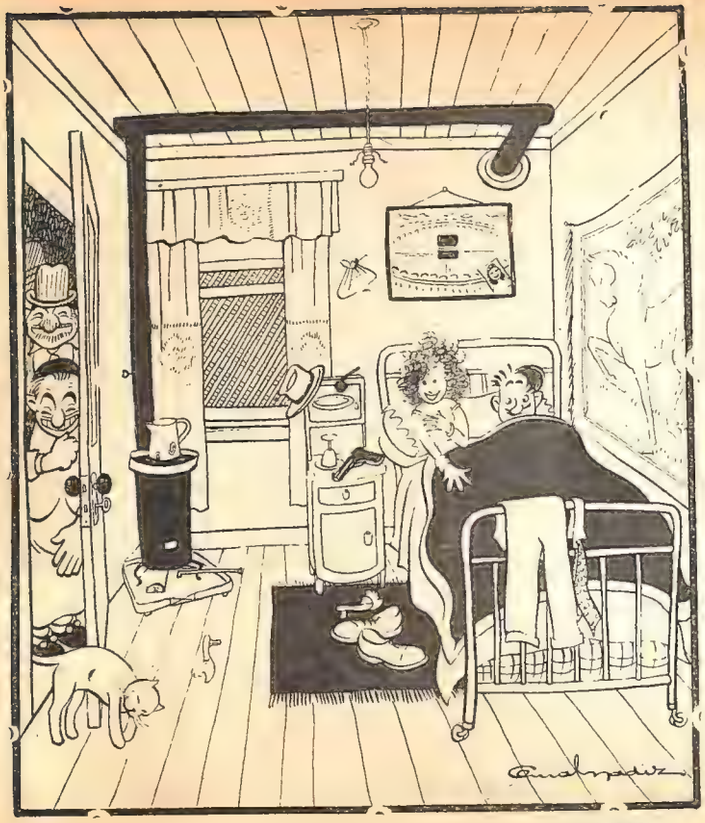

(11/2/946)

(Modern aile):

— Aysel.. Mahmut!.. Kalkın artık çocuklar... Nikâhınızı kıymağa gideceğiz!...

— Allah seni inandırs n Abdi'ciğim, bizim semtin bütün çocukları babalarına benzerler!.

— Bu zamanda... Pardon doğrusu!.

— Evet.. Hepsi de babalarının eskilerini giyerler!.

— Öğretmeni «Çocuğa deve göstersinler» demiş..
— Öyleyse buradan ayrılmayın!. İçeride tasfiye var diyorlar.

— Onbeş, on altı yaşlarında dört çocuk lokantada oturup kafayı çekmişler. Bu ne cür'et yahu?..
— Ayıplama, onlar da demokrasiyi böyle anlamış olacaklar!..

Bayan — Ayol, kalk ta bir traş ol bârî!.
Müdür — Dur.. Vekâlete soralım!.

— Belediye seçimi tozu dumana katacağa benzer.
— Tabii, bizde temizlik hep böyle olur.

Müşteri — Nasıl ucuzlamaz yahu?. Bu mal yeni değil mi?
Tezgâhtar — Bu mal yeni ama bayım, içerdeki mal eski!..

Balkanlı — Merak etme, sınırına dokunmuyorum!.
Delikanlı — Evet amma sinirime dokunuyorsun!.

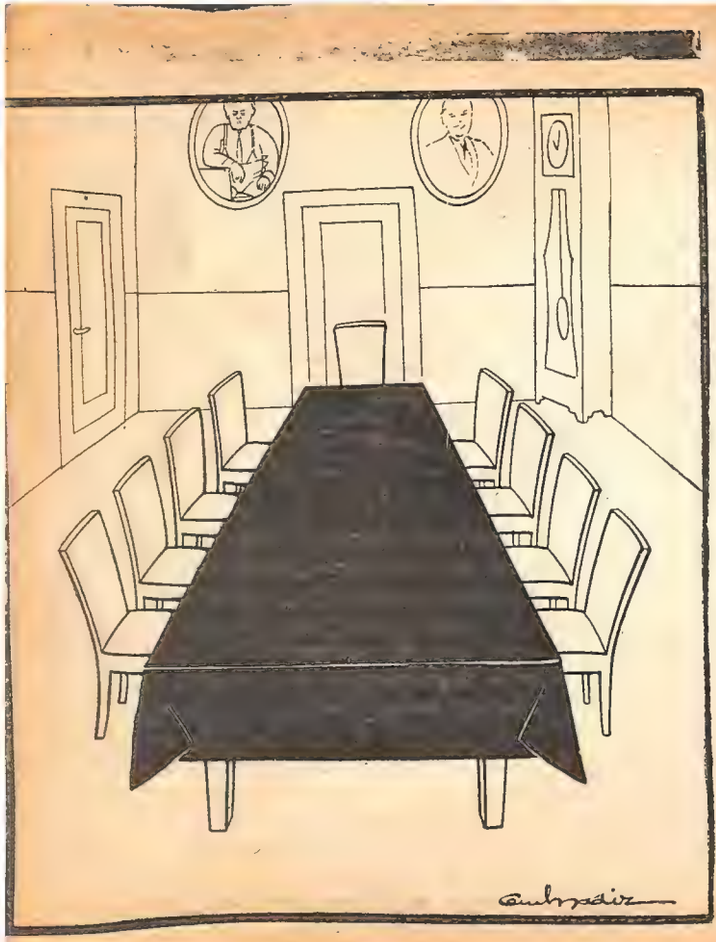

(23 - 10 - 946)

İnsan Haklarını Koruma Cemiyetinin ikinci toplantısı!.,

(24 - 3 -946

Millî kalkınma partisi liderinin tüzükte tâdilât yaptığının resmidir!.

Cemal Nadir ve Amcabey

Cemal Nadir'i gömerlerken kabre Amcabeyin de resmini koydular ve ertesi gün: «Amcabeyi da onu yaratanla beraber gömdük.» diye yazdılar. Öyle mi? Hayır, sanatkârlar, insan oldukları için fânidirler. Fakat sanatkârların yarattıkları... Onlar Hızır elinden hayat suyunun ebediliğini içtiler. Ölemezler.

İsmail Habip SEVÜK, (Cumhuriyet : 5-3-947)

★

Cemal Nadir'in ölümüne pek acındım. Gündelik basının tatlı bir gülüşü idi. Gazetelerimizin bir haylisindeki soğuk ve bayağı edebiyattan ikrah duyduğum günler zevkimi onda avutur ve dinlendirirdim. Altındaki yazıyı silerseniz Cemal Nadir'in resmi dilsizdir. Bu resim, bizim anlayışımızda bir karikatür de değildir : çizgi, rahmetli sanatkârımızda nüktenin bir vesilesi idi. Ona, mizah edebiyatımızın gündelik dehası diyebiliriz. bu dehanın günle gelir günle geçer eserler üstünde harcanıp gitmiş olmasına acınsak yeri vardır.

AMCABEY'i büyük bir romanın devamlı karakteri gibi tasarlayınız: Düzlüğüne ve yayvanlığına nüktedanlığı derinliğe doğru çeviriniz. Belkide asırların yıpratamıyacağı bir anıt kazanırdık. Cemal Nadir'in alayı ve hicvi kötücül, kırıcı ve behimî değildi. Mizahı içine almış olduklarını bile sadece eğlendirmiştir. Amcabey, Hoca ve Karagöz geleneğine bağlıdır. İğreti ciddiliğin maskesini düşürür, somurtkanlığı gülünç eder, huysuzluğun acılığını giderir. Keyif denen iksir olmasa bu gam sofrasında ne yapardık? Neş'e veren ömür verir. Her sabah, gazetesinin köşesinde, Cemal Nadiri arardık. O, günümüzün ferah ve açık bir başlangıcı idi. Kızgınsak bile yumuşar, ve:

«— Adam sen de!» derdik. Edebiyatın iyisi vazifesini böyle görür.

Falih Rıfkı ATAY

Amcabey ve Toprak Bayramı!.

— Pazar günü bizim köye gelseydin kendini kalkınma partisinin ziyafetinde sanırdın Amcabey!..

... Kuzular, helvalar yedik..

... Davullar, zurnalar çaldık...

...—Milli oyunlar oynadık!... Malûm Toprak bayramıydı!.

Şehirlerde de o günü kutladılar mı acaba?

A. — Sanmıyorum. Şehirlerimizin çoğu şimdi beton veya asfalt bayramı içinde!..

Amcabey ve Mide!..

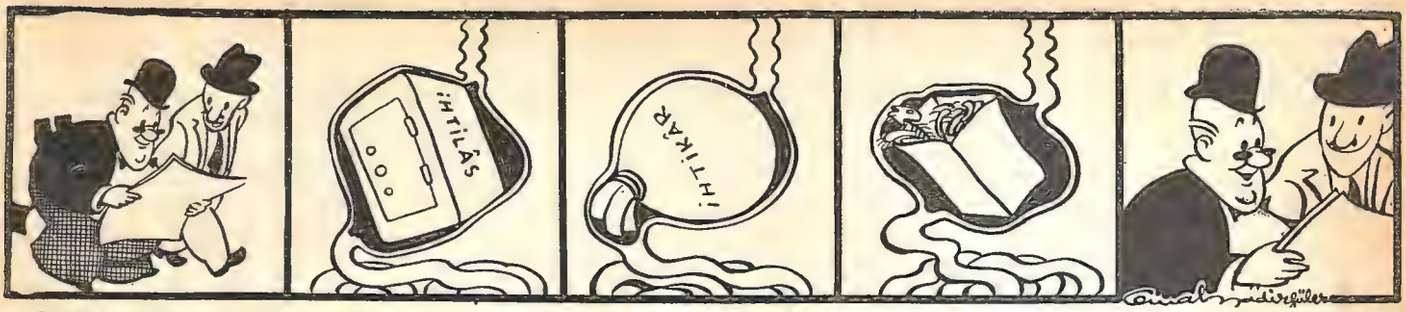

— Sosyal demokrat parti lideri, prensiplerini sayarken «Her vatandaşın midesi bir-dir.» buyuruyor Amcabey ama hiç sanmıyorum...

... çünkü, mide vardır: bir devlet kasasını eritir...

... Mide vardır: koca bir milletin hakkını sömürür...

... Mide vardır: kontrolsuz gazino ve lokantaların pisliklerini yer... değil mi?..

A. — Evet mideler de vardı ki liderin uçurduğu bu prensip sineklerinden bulanır!...

Amcabey ve Sular

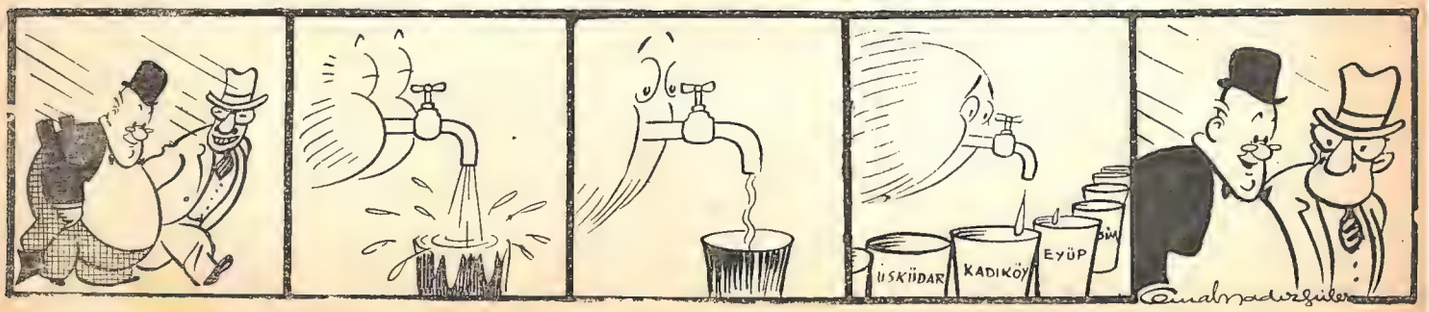

— Seçimden önce hemşerilere bazı şeyler vaad etmiştik Amcabey...

...bunların en önemlisi daha bol su idi. Fakat aksiliğe bak ki...

Seçim biter bitmez Sular İdaresi bir tebliğ çıkardı: ... Sularınız azalıyor...

... İşi nöbete bindiriyoruz!. diyor. Bu işte bir ihtiyatsızlık var ama kimde bilmem?...

A. — Adaylarda bayım! Seçilinceye kadar döktükleri terleri bir yere toplamalıydılar!..

Amcabey ve Spor!.

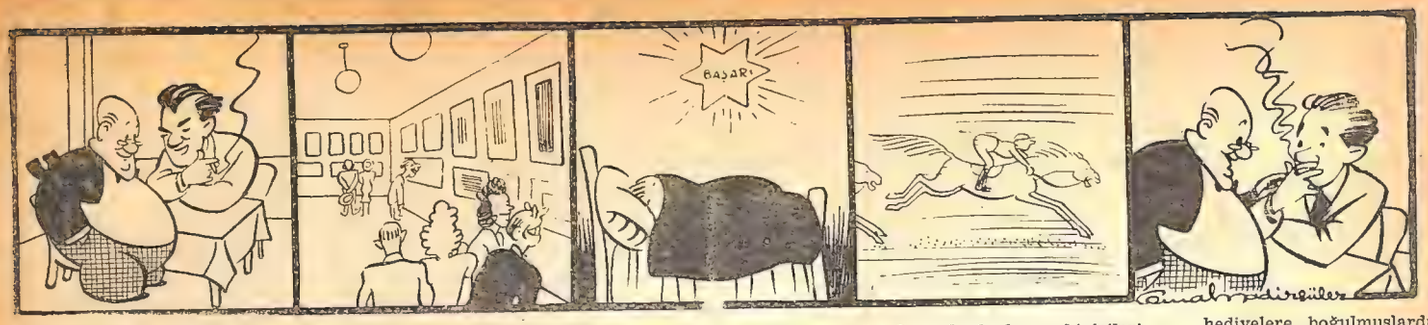

— Milli Eğitim Bakanımızın bir sporcu kafilesini tebrik edişi bende bir hâtıra canlandırdı Amcabey :

... 1935 senesinde bir Avrupa şehrinde on iki millet san'atkârlarının katıldıkları bir sergiye eser göndermiştik...

... Bizim köşenin birinciliği kazandığı duyuldu. Fakat ne devletten, ne milletten bu olaya bir ilgi gösteren olmadı!.

O sıralarda bazı binicilerimiz gene bir avrupa şehrinde bir at yarışına girmişler ve birinci geldikleri için omuzlarda taşınmışlar...

...hediyelere boğulmuşlardı! Tuhaf değil mi?.

A. — İşin asıl tuhaf tarafı, o zamandanberi san'atkârlar arasında halâ bir spor klübü kurulmamasında!.

Amcabey ve Musluk!.

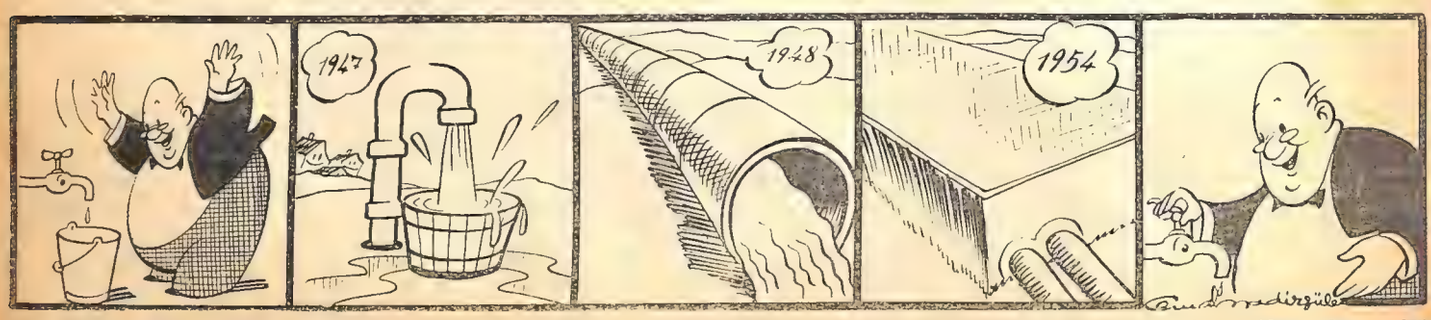

A. — Tebrik ederim muşlukçuğum, maşallah akıyorsun!..

— Fakat bu su değil, ağzımın salyası Amcabey! Su plânınıza hayran oldum da!.

...Eğer Karabük fabrikası boru yaparsa bir sene sonra Bakırköyünde arteziyen kuyusu açılacakmış!.

...Amerikaya bir metre kutrunda boru ısmarlanırsa 2 sene sonra Kâğıthaneye su gelecekmiş...

... Kırk milyon lira sağlanırsa 8 sene sonra bir galeri yapılacakmış!. Böyle bir plâna nasıl ağzımın suyu akmasın?..

A. — Aksın aksın.. Eğer böyle plânlar senin ağzını sulandırıyorsa bizde bir de 6 senede yapılacak tiyatro plânı var, onu da getireyim!

Amcabey ve Eşek ihracı!..

— Boşuna mahmuzlama Amcabey koşamam, hiç neşem yok...

A. — Hayır ola, adanıza gene Salamon akını mı başladı?.

— Hayır, dünkü gazeteleri okumadın mı, devlet baba, eşek ihracı hakkındaki yasağı kaldırmış...

... Şimdi, para canlısı sahiplerimiz bizi kimbilir hangi arpasız, yulafsız ülkelere satacaklar!.

A. — Üzülmekte haklısın ama, anlaşılıyor ki, devlet baba artık, bu yurdda yalnız insan görmek istiyor!.

Amcabey ve Savaş!

— Şehir ve kasabalardaki Güzelleştirme Cemiyetlerinin en çalışkanlarından biri de Adaları güzelleştirme cemiyetidir Amcabey...

Gerçi adaların dünyanın en güzel yerinde bulunuşunun ve insan güzellerinin daha ziyade adalarda toplanışının yardımı çok!.

... Fakat cemiyetin hizmetlerini de inkâr etmemeli. Netekim bu pazar yapılacak çiçek bayramı da bu hizmetlerden biridir...

Yalnız o gün geceki eğlencelerden başka bir de savaş var, deniyor yani muharebe!.. Bunu anlayamadım!...

A. — Anlamayacak ne var bayım, pazar günü eğlencelerden sonra vapura binip şehre dönebilmek demek!.

Karikatür Mesleğinin Kutbu Cemal Nadir

«Söz gümüşse, sükût altındır» diyen halk filozofunun, Cemal Nadirsiz bir devirde yetiştiği ne kadar belli.

Sözü ve fırçayı göz kamaştıracak bir hale getiren bu arkadaşım, yaz akşamları gökyüzünde kayan parlak bir yıldız gibi dünyamızdan ayrılırken, efsane diyarlarında yaşayan eski Yunan ilâhlarının mermerleşmiş sembollerinden daha kuvvetli olarak içimizde nefes alıyor.

Ona bir taraftan göz yaşı dökerken, öte taraftan sanatın yükselinmez ufuklarında kanat çırpan emsalsiz bir kuş gibi bakıyor, bize kalan göz alıcı maddî varlığının neşe taşan hâtırasiyle doluyorum.

Ona artık, «Cemal!» diyememek ıztırabiyle yanarken, ebedî sanat âleminin onu koynuna bastığını düşünüyor, bir teselli iksiri bulmuş gibi oluyorum.

Dudaklarımızda donan tebessüm, hâtıralarımızda yaşayan Cemal Nadir, bizden sonraki nesillere bile seslenmesini bilecektir.

Sanat âleminde nasıl doğduğunu, nasıl büyüdüğünü, nasıl şöhrete kavuştuğunu adım adım takip ettiğim bu halk çocuğunun çok genç yaşındaki ölümiyle, ben, vefalı bir arkadaş, sanat âlemi doldurulması imkânsız bir kıymetten mahrum edilmiş bulunuyoruz.

Bu biricik f rça ve sanat arkadaşımın boş bıraktığı koltuğu düşündükçe, boynum büküldükçe bükülüyor, kayb mızın azameti karşısında teselli bulamamanın azabını daha kuvvetle hissediyorum.

Yalnız, sevgili ve büyük milletimizin eşsiz kadirbilirliği ve san'at duygusudur ki, kalplerimize ıstırabımızı dindirecek olan bir sükûn veriyor.

Fanî âlemin (Cemal Nadir) ine bu âkibet mukadderdi. Fakat ebedî âlemin (Cemal Nadir) i ile bütün Türk milleti iftihar edecek, onunla öğünecek, onu millî dehanın sonsuz bir kaynağı olarak daima ve daima gösterecektir.

Biz, onu tan yan ve sevenler kalblerimizde sönmez bir acı hissederken, gelecek neslin çocukları onun doğum gününü kutlayacaklardır.

Onun aziz hâtırası önünde, sükûtu altın kıymetine vardıran atalar sözünün simsiyah renkli tül perdesinin altına giriyor, göz yaşlarımı dindirmeğe uğraşıyorum...

Ramiz GÖKÇE, (Mizah : 7/3/947)

(9/8/946)

Cezaevi müdürü — Şuraya yeni bir pavyon, şuraya yeni bir koğuş yapılmalı bayım.

Müfettiş — Şimdiki bina dar mı geliyor?

— Hayır amma «rakı fiyatları ucuzlayacak» deniyor.

— Sen beni ne sanıyorsun be, evel allah bileğimde altın bilezik var!...

— Ne duruyorsun be enayi, satsana!..

Cemal Nadir'den Hâtıralar

Cemal Nadir ve (Arkadaş) Mecmuası

1941 de birlikte çıkardığımız *Arkadaş* adlı çocuk mecmuasının 17 nci ve son sayısını, bütün YÜCEL'cilerin askere çağrılması üzerine tek başına Cemal Nadir hazırlamıştı. Artık devamına maddeten imkân kalmayan *Arkadaş*'ın bu son sayısına yazdığı bir vedâ başyazısında : «*Hakiki arkadaşlık, tıpkı sıradağlar gibi aralarında geniş boşluklara, derin sulara rağmen yine bir yerde birbirlerini bulur ve her buluştukları yerde zirveler vücuda getirir*» demişti.

Hakikaten aramıza bir çok boşluklar ve akar sular girdi. Fakat bunların hiç biri derin ve geniş olmadı.

Hepimiz onun ortaya koymağa çalıştığı büyük esere ufak bir yardım yapabilmek endişesiyle canla başla çalışırdık.

Bugün çocuk mecmuacılığı bakımından hâlâ rakipsiz olarak ortada duran 17 sayılık *Arkadaş* koleksiyonu, başından sonuna kadar resimlerile, yazılarıyla onun memleket çocuklarında «güzel ve iyi eserlere karşı temiz, öz sevgi ve alâkanın doğmasına hizmet etmek» için uğraştığı ve başardığı bir büyük eserdir.

Arkadaş'ın kapanacağını duyan Millî Eğitim Bakanlığının bir değerli rüknü «*Arkadaış'ı* kaparsanız çocuğumu kaybetmiş gibi ağlarım ve üzülürüm» demişti.

Son defa hastalanmadan evvel yepyeni albümler hazırlamağa ve Cumhuriyet'te neşrettiği renkli karikatürler gibi renkli eserlerini Amerikada kartpostal şeklinde ve renkli olarak bastırmağı kararlaştırmıştı. Fakat araya bu sefer de bambaşka bir boşluk ve alelâcayip bir akar su girdi. Elden ne gelir... Nur içinde yatsın.

Muhtar F. ENATA (Yücel - 1947)

★

Cemal Nadirin *Arkadaş* adlı bir mecmua çıkarmak fikrini kat'i olarak benimsemesi şöyle bir tesadüfün eseri oldu .

1939 yılındaydı. Cemal Nadir, Foto Sabah'ta bir sergi açmıştı. Sergiyi gezenlere, o zaman, yeni yayınlanmış olan *Akla Kara* imzalı olarak satılıyordu. Bir gün, sergiye, tanınmış doktorlarımızdan biri geldi. Doktor, karikatürleri, zoraki, adeta resmî bir ilgi ile seyrediyor, çabuk çabuk geçiyordu. Halbuki, çocuğu her resmin önünde büyük bir anlayış ve hayranlıkla mıhlanıp kalıyor, onu oradan ayırmak güç oluyordu. Çocuğa sergiyi terkettirmek doktor babası için pek kolay olmadı. Çıkmadan önce, oğlunun ısrarı üzerine *Akla Kara*'dan bir tane almak zorunda kaldı. Doktor, Cemal Nadirin imzalayarak uzatığı kitabı alırken, kendini mazur gösterir bir eda ile: «Çocuk için alıyorum. Böyle şeylere çok meraklı da,» dedi.

Cemal Nadir, Uzun zaman, aydın kişilere yaraşmıyan, bu sözün tesiri altında kaldı. Ve terbiye meselesinde işe, çocukla başlamanın zarureti karşısında dâvamıza katıldı. *Arkadaş* mecmuasının 17 hafta süren kısa ömründe Türk çocuğunun ne kadar istidatlı iyiye susamış, hevesli, heyecanlı olduğunu memnuniyetle gördü. Onun emeli, çocuklarda «güzel ve iyi eserlere karşı temiz, öz sevgi ve alâkanın doğmasına hizmet» etmekti.

Ömrü kısa süren *Arkadaş* mecmuası ile çocuklarda uyandırmağa çalıştığı bu sevgi ve alâkayı, geniş ölçüde, bütün karikatürleri ile koca bir millette uyandırmağa muvaffak olduğunu görmek, arkasından ağlayan biz dostları için en büyük tesellidir.

Vedat GÜNYOL (Yücel - 947)

Karikatürün iyi yapılmışları hoşuma gider. Meselâ Cemal Nadir'in Vitamin mevzulu karikatürü gibi.. Bir eşek yapmıştı. Ortadaki karpuzun kabuğunu insanlar yiyor, içini de eşeğe veriyorlardı. Altına da : Vitamin nazariyesi devam ettikçe yakında göreceğimiz manzaralardan.» yazılı idi.

Ne güzel bir karikatür ve buluş idi o...

Akşam : 22/3/950 **Eski Başvekil Şükrü Saracoğlu**

MEZAR TAŞINA

NÜKTENİN yıldızı, resmin o büyük üstadı,
O mizah mübdii, hürriyetin eşsiz ra'dı,
Ne çabuk gürleyerek göklerimizden kaydı.

Öyle NADİR'di kemaliyle o üstün insan,
O CEMAL sırrına mazhar, o zarif, terbiyeli,
Bir dehâ tılsımı vermişti doğarken Yaradan
Mütevazı'dı, çizişlerde hünerliydi eli.

Amcabey bir düşünen kahkahanın mucididir
En zeki sözle gelir matemi birden giderir,
Şimdi son bir sözü var bizlere: Kutsal Tekbir,
Taş atan fırçasının darbesi tam cür'etle
Yaşatan âbide olmuş onu her millette,
YÜCEL'in düşmüş EL'iyle yazılır târihi:
Ebedî ömre kavuşmuş yaşıyor Cennette.

Yusuf MARDİN (YÜCEL : 1947)

FİLOZOF AMCABEY

Bir gün ona bir çok arkadaşlar gibi soyadının neden GÜLER olduğunu sorduğum zaman «Her şeye gülüp geçtiğim için» demişti. Bunun üzerine, «Hayyamvâri bir cevap» dedim. Dudaklarında hafif bir tebessüm belirdi ve şöyle devam etti: «Hayat beni filozof yaptı, Amcabeyi iyi tetkik edersen görürsün ki günün hadiselerini karikatürize eden bayağı bir resim değil, o her şeyi bir filozof gözü ile görür, her hâdiseyi felsefe süzgecinden geçirir bir tiptir.» Evet, o genç ve fakat büyük ve yaşlı filozof, on saatlık bir koma devresinden sonra bir aralık biraz kendine gelir gibi olmuş, «ALLAH» diye bir tek kelime söylemiş, ismi çağrılınca da hafif bir tebessümle cevap vermişti. Bu, son gülüşü idi onun. Ulu Tanrı, onu bizden daha çok seviyormuş. **Dr. Cevad GENCELİ (Cumhuriyet)**

Onların ağzıyle : 5

MEHMET AKİF GİBİ...

— Güler misin?
— Gülemem, gülmesem de mâzurum!..
— Neden olacak? Karşımızda bir uçurum,
Ayırdı nükteden avare kıldı çünkü bizi;
Soğuk soğuk şakalar pek kaçırdı neş'emizi.
Epey zaman oluyor isterim ki bir tadayım zarafetin tadını...
— Dur fıkra anlatayım :
Güzelce, nükteli, hoş bir hikâye anlatılır,
Duyan hikâyeyi kim varsa, gülmeden katılır,
Fakat bu fıkrayı dinler ve anlamaz da herif
Gülümsemez bile.....
— Yahu, herif de amma zarif!
— Susundu, bitmedi, sabret, hikâyenin tamamı.
— Onun gibiydi bizim de mahallenin imamı...
— Hikâye bir daha tekrarlanır, herif gülmez;
Hikâye anlatanın, galiba, değil canı tez.
Üçüncü defa gene anlatır hikâyesini.
Duyar mı şimdi bütün ev o sersemin sesini.
Atar mı kahkahalar, gözlerinden yaş belirir,
Sanırsınız ki adam neş'eden hemen delirir.
— «Nihayet anladınız!» der atıp da bir kaç adım,
Cevabı şu alığın :
— «Yok efendi, anlamadım.»
— « Sebep ne kahkahana öyleyse?»
— «Anlamaz oluşum!»

.....

Yapınca nükte bizim «Amcabey» de şimdi GÜLER,
Ümidim bu ki, anlar da âlem, öyle güler!..

(Amcabey Mecmuası : 1942 - 1943) Velehu EYZAN

Amcabey ve Saat!

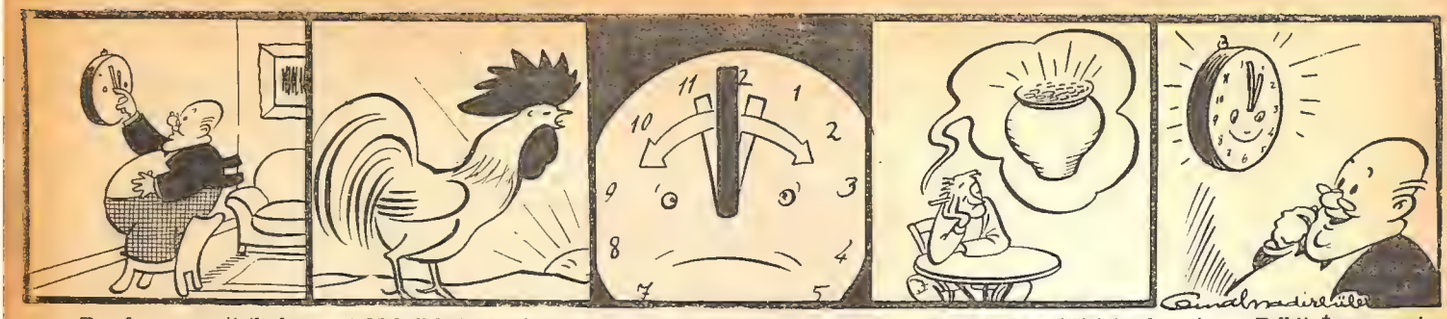

— Ben bu yaz saati ile kış saati meselesine bir türlü akıl erdirememişimdir Amcabey...

... Mahallelerinizin, kasabalarınızın çoğunda zaman ölçüsü hâlâ horozun sesi iken...

... Benim ayarımı yazın ileriye, kışın geriye almanız bana bir acayip geliyor!

... Bu işde, bir züğürt teselisine kapıldığınızı sezer gibi oluyorum!

A. — Belki! İnsan, saatını ilerletince, ileriki barış dünyasına yaklaştığını sanıyor!.

Amcabey ve mesken

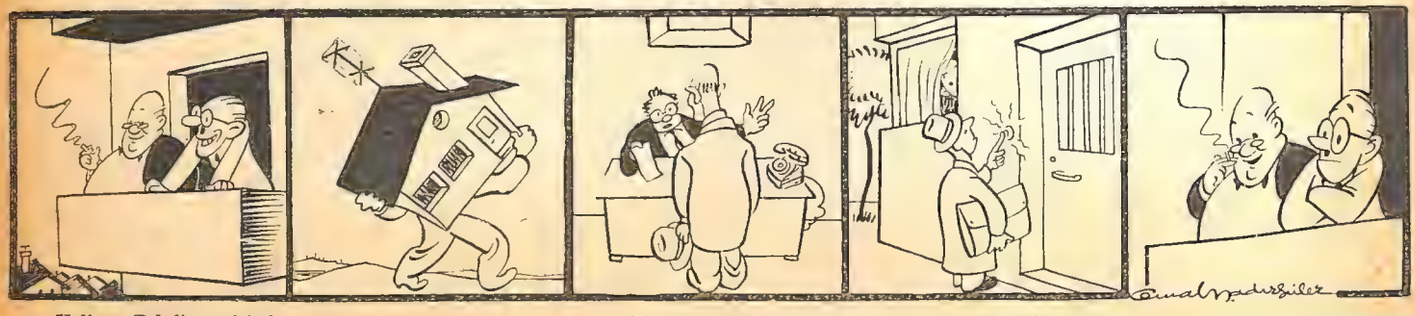

— Vali ve Belediye reisimizin son bayramlardan birinde İstanbul halkına bir müjdesi vardı Amcabey...

... «Ev yaptıramıyan orta hallileri de birer mesken sahibi edeceğiz!.» diyordu...

... Bu iş için hazırlanan plândan tabii haberim yok. ama tahminime göre, halk gidip belediyeye borçlanacak..

Belediye de buna karşı lâhzada bir ev yapıp verecek ve borç ödeninceye kadar da aydan aya parasını alacak!

A. — Doğrusu büyük sür'at ve kolaylık; Allah vere de her daire bu eksprese ayak uydurabilse!.

Amcabey ve Kazananlar

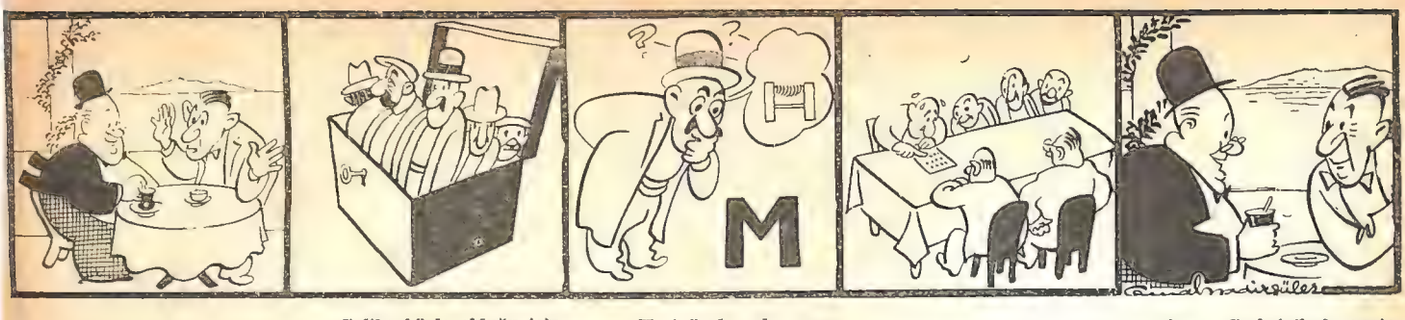

— Herkese ve her işe birer kulb takıldığı devirdeyiz Amcabey!

... Galiba böyle olduğu için, Hatay Belediye seçimlerinde kazananlara da birer kulb takılmış...

... «Yeni üyeler okur-yazar değiller!» demişler. Aksini isbat etmek isteyenler de tutmuşlar...

... Yeni üyeleri imtihandan geçirmişler! Ama kimlerin kazandığı daha belli değilmiş..

A. — Şerbetçilerle pastacılar kazanmıştır!.

— Ne münasebet?.

A. — İmtihan şerefine elbet tören yapılmıştır!...

Amcabey ve İstanbul!.

— Dün gece bir kaç arkadaş şöyle bir Beyoğlu piyasası yapalım dedik Amcabey...

... «İstiklâl» gibi kutsal bir kelime ile adlandırdığımız caddeden geçerken...

... Gördüğümüz mağaza levhaları arasında belki yarı yarıya yabancı kelimeler okuduk...

... Bizim kasabada böyle şeyler görmeğe alışmadığımız için, İstanbul gibi bir Türk şehrinde bunları görünce şaştık.

A. — Şaşmayın, bu bir zarurettir!

— Ne zarureti?

A. — Satış yerlerinin adlarını, sattıkları karışık nesnelere uydurmak zarureti!...

Amcabey ve Yalancının Mumu!.

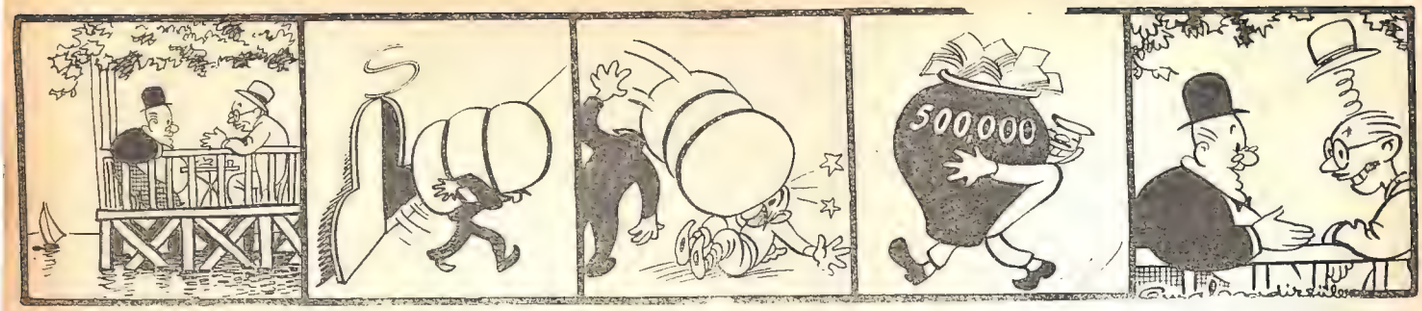

— Son günlerde dillerde dolaşan bir memleket hikâyesi anlatayım sana da dinle Amcabey :

... Bizim Elazığ taraflarında açıkgözün birisi 6 senedir Sümerbanktan mal alır...

... Yüzde yetmiş kârla köylüye satar dururmuş. Sümerbanktan aldığı komisyon da caba!.

... Nihayet köylüler bu işi meydana çıkarmışlar ama adam küpünü doldurmuş!.

... Mumu sönünceye kadar altı yıl geçmiş!.

A. — Elbet geçer bayım, bu sönen mum değil, lüküs lâmbası!.

★

Amcabey ve Hacıağa!.

— Allahaısmarladık Amcabey.. Gayrik bizlere yol göründü. Kasabaya gidiyoruz...

Bir kaç yıldır şu koca şehirde yedik, içtik, çaldık, oynadık..

Şimdi aklımız başımıza geldi, aydık emme iş işten geçti, milyonlar elden gitti!...

... Lâf aramızda, bu işte kârımız ne oldu, onu pek anlayamadım...

A. — Ne olacak ticaretin vurgunculuk olmadığını öğrenmiş olmak da bir kârdır!.

Dostları hayatının safhalarını anlatıyor

Yazan : **Faruk FENİK**

Cemal Nadir ölecek gibi bir insan değildi. Eserleriyle, tarihin malı olmuştu.

Babıâli'yi dolaşıyorum. İlk uğradığım yer, üstadın son çalıştığı Cumhuriyet müessesesidir. Kapıdan girer girmez Doğan Nadi ile karşılaştım.

— Başınız sağ olsun demiyeceğim, dedim. Başımız sağ olsun. Çünkü O, yalnız sizin, yalnız bizim değil, hepimizindi. Bütün Türk milletinindi. Türk milletinin başı sağ olsun!...

Doğan Nadi çok müteessirdi. Kendisini, babasını kaybettikten sonra ilk defa böyle müteessir görüyorum.

— Yeri doldurulmaz, dedi. Kim giderse gitsin, çoğunun yerini derhal doldurabiliriz amma, Cemal Nadir'inkini asla!...

Önünde bir sürü telgraf duruyordu. Bir iki tanesine göz attım. Bir tanesi Paris sefiri Numan Menemencioğlu'ndan gelmişti.

«İstediğiniz ilâcı tayyere ile gönderiyorum. Parasını adresime yollayınız.» Diğeri, Cevat Açıkalın'dandı. «Cemal Nadirin ilâcını Londrada bulduramadım. Amerikadan yollayacaklar, parasını Amerikaya gönderiniz.» Üçüncüsü, Gazeteci arkadaşımız Feridun Demokan'dandı. Paradan filân hiç bahsetmiyordu. «İlâcı Pan Amerikan tayyare ile yolladım. Tayyare meydanından aldırınız.» diyordu. Doğan Nadiye dönerek .

— İlâçlar yetişmedi mi? diye sordum.

— Yalnız Feridun Demokanın gönderdiği geldi, dedi. Fakat ancak bir enjeksiyon yaptırabildik...

Doğandan müsade isteyerek, Cumhuriyetin emektar ve sevimli sekreteri Ahmet İhsan'ın yanına çıktım. Ahmet İhsanın masasının üstü Cemal Nadirin resimleriyle ve karikatürleriyle doluydu.

«Kelle sağ olsun, cihanda nevazil eksik olmuyor.» Bu ne diye sordum. Cemal Nadirin en son yolladığı karikatürle birlikte yolladığı yazı, dedi. Ahmet İhsan da çok müteessirdi. Adeta ağlayacak gibi idi. Kendisini daha fazla üzmemek için müsaadesini istedim.

Bundan sonra ilk uğradığım yer Akşam gazetesi oldu. Cemal Nadirin en yakın arkadaşı Vâ-Nû idi. Vâ-Nû ile konuşmadan geçmek olmayacaktı. Kapıdan yukarı haber gönderdik. Genç bir çocuk nefes nefese merdivenleri indi. Vâ-Nû yok efendim, dedi. Kendisi ile konuşmak istiyorsanız Salı ve Cuma günleri öğleden sonra 3 ve 5 arası Köroğlu gazetesine uğrayınız.

— Aman evlâdım, dedi. Bu iş başka iş. Biz gazeteciyiz. Kendisini muhakkak görmemiz lâzım. Delikanlı biraz imana gelir gibi oldu. Ve biraz evvel «yok» dediği Vâ-Nû ile bizi karşılaştırdı. Vâ-Nû kardeşini kaybetmişten daha müteessirdi.

— Sokağa çıkıyordum, dedi. Hem gideriz, hem konuşuruz. Kabul ettik ve beraberce Köroğlu gazetesine doğru yürümeğe başladık. Vâ-Nû hâtıralarını şöyle bir süzdükten sonra dedi ki :

— Kendisini ilk defa 1925 senesinde Babıâli'de Reşidefendi Hanında gördüm. Orada bir mizah mecmuası çıkıyordu. Cemal Nadir de oranın ressamı olmak istiyormuş. O gün bir kaç resim getirmişti. Mecmuanın sahibi resimleri şöyle bir süzdükten sonra Cemal Nadiri rencide edecek şekilde :

— Sen resim yapmasını beceremiyorsun! dedi. Ramiz gibi yapmalısın.

Ramiz o zaman çok güzel kadın resimleri yapıyordu. Cemal Nadirin ise janrı bambaşka idi. Ağlamaklı bir hale gelerek kapıdan çıktı.

Vâ - Nû'nun burada sözünü kestim.

— Üstadım, dedim. Kimdi bu mecmuanın sahibi?

Müsaade edin de söylemiyeyim, diye cevap verdi.

Israr etmedim. Konuşmasına şöyle devam etti :

— Çok fena giyinmiş bir vaziyetteydi. Korkunç derecede zayıftı. Peşinden dışarı çıktım. Kendisiyle kapının önünde konuştuk. Hali bana çok hazin gelmişti. Ortaköyde oturduğunu, parası olmadığı için yaya gidip geldiğini söyledi.

İşte Cemal Nadirle 1925 senesinde böyle tanışmıştık.

Vâ - Nû ağlayacak gibiydi

— Sonra? Üstadım, diye konuşmasını temine çalıştım.

— Evet, dedi. Cemal Nadirle işte böyle tanışmıştık. Ne ben, ne o bu tanışmamızı unutmadık. Hattâ Cemal Nadir sonradan bana dedi ki:

— O zaman sen dikkat etmemişsin. Mecmuaya geldiğim gün ayağımda çorap yoktu. Potinim delik olduğu için ayağım beyaz gözükmesin diye delik kısmını çini mürekkeple boyamıştım.

Vâ - Nû bundan sonra derin bir sükûta daldı.

Onu dakikalarca kendi âlemine bıraktıktan sonra tekrar uyandırdım :

— Hayatına dair başka bildikleriniz yok mu?

— Var, dedi. Ve şöyle devam etti :

— İşte o gün mecmuaya kabul edilmeyince, Babıâlînin başka yerlerinde tutunmak için uğraştı.

Olmadı. Lânet olsun Babıâliye diyerek inkisarla Bursaya, aile ocağına döndü. Bursada tabelâcı dükkânı açtı. Zaten hayata kasnakçı çırağı olarak atılmıştı. Muzayaka içindeydi. Açtığı tabelacı dükkânında çalışıp duruyordu. Mekteplerin birisinde bir de resim muallimliği bulmuştu. Yeni harfler çıkınca Babıâlide resme ihtiyaç arttı. Akşam başmuharriri Necmettin Sadak kendisini hatırlayarak bir mektup yazdı. Bursadan gelmek istemiyordu. Necmettin Sadık ısrar etti ve aşağı yukarı Babıâliye dönmesini o temin etti.

O zamanlar iki türlü karikatür vardı. birisi kadın etrafında yapılan karikatürler, ikincisi de siyasî karikatürlerdi. Kadın tarafından bizar olmuştu. Onun için siyasî tarafa geçti Siyasî mizah yaparak hükûmeti tenkit ediyordu.

Onun için Cemal Nadirin adı bir zamanlar menfi ruhlu adam olarak ortada dolaşmaya başladı Bir çıkmaza girmişti. İşte bu sırada mühim bir şey keşfetti: «İçtimaî karikatür janrı».

Örf ve âdatın bir takım nüanslarını bulmak suretiyle karşısına devleti değil, cemiyeti aldı. Cemiyet tenkitten yılmıyor, bilâki hoşlanıyordu. Hayatın iyi ve fena taraflarını bildiği için çok iyi tenkitler yapıyordu. Esprisi kuvvetli idi. Ve bu espri âdeta kendini deforme etmişti. Bir espri makinesi halinde idi. Zannedersem rüyada bile espri görüyordu. Bünyesi çok zayıftı. İhtiyatla yaşardı. 4 kere evlenmiştir. Hayatında tahavvül arayan bir insandı. Gönül isminde gayet sevimli bir kız çocuğu bırakarak gözlerini kapadı. Koleji bitiren çocuğu şimdi yüksek tahsiline devam ediyor. Babası Bursada ve hayattadır. Hattaklıkla geçinir. Cemal Nadir yalnız karikatürde değil yağlıboya resimlerde de dehşetli muvaffak olmuştur.

Bursada yaptığı bir duvar resmi harikulâdedir. Amca beye çok kıymet veriyordu. Ve zannediyordu ki, kendisini popüler yapacak olan Amca beydir. Halbuki günlük karikatürleri daha kıymetli idi. Köroğlu gazetesinin senelerce imzasız karikatürlerini yapmıştır.

Vâ - Nû'dan ayrıldıktan sonra Şaka mecmuasına uğradım. Şakanın sahibi Cemal beyle karikatürist Orhan Ural da çok müteessirdiler.

Cemal Bey kendisini son defa pazar günü görmüş.

— Gözlüklerini çıkarmıştı., dedi. Beni gayet iyi tanıdı. İnşallah iyileşirim de gene beraber çalışırız, diyordu. Karısı etrafında pervane gibiydi.

Teşekkür edecek hali yoktu. Eliyle karısının elini tutuyor ve âdeta ona böylece minnetini ifade ediyordu.

Orhan Ural .

— Ah, dedi. onun yeri bir daha doldurulamaz. Yarın cenazesine gideceğim, amma; nasıl gideceğim bilmiyorum. Senelerce herkesi güldüren adamın cenazesinde bulunmak ne kadar hazin...

Şaka mecmuasından çıktım. Bütün Babıâlî ayni teessür içindeydi. Ve herkes yarın Asrî mezarlığa gömülecek olan Cemal Nadirle beraber onun yarattığı ve onunla beraber yarın toprağa girecek Amca Bey içinde ağlıyorlardı.

(Vatan : 28 - 2 - 947)

— Artık evlenecek çağa geldim zannederim baba ..

— Dur bakalım oğlum, daha bir kadın çorabının markasını bile bilmiyorsun!..

O dört yüz dirhem bir insandı

Uzun süren hastalığına üzülüyor, arada sırada, uzaklardan olsun sıhhhat haberlerini almağa çalışıyordum. Kasabanın eczahanesinde otururken Vilâyette çıkan «*Yeni Adana*» gazetesi müvezzii «Cemal Nadirin ölümünü yazıyor.» diye seslenince yerimden fırlamış, sokağa düşmüşüm. Taksimdeki apartımana, yatağının yanıbaşına heman koşabileceğim sanki... Kendime geldiğim zaman teessürümü gizliyemedim. Aziz ölünün hâtırasına bir şey yapamamış olmaklığın verdiği üzüntü, dostluğu ile övündüğüm büyük sanatkârın ebedî yokluğa gidişinin yarattığı teessür ve keder yanında hiç kalıyor... «Adanaya gitsem de portakal bahçelerinde, limon ve turunç çiçeklerinin buğuladığı havayı teneffüs etsem...» derdi... Her sene yenilediğim daveti, çok yüklü olan günlük çalışması yüzünden fırsat bulup kabul edemezdi.

Çukurovanın bir köşesini dolduran kasabada her kes, onu karikatürleriyle, Amca beyleriyle tanıyan ve seven her insanla onu konuşuyoruz, birbirimize, konuştukça gözlerimizde canlanan resimlerinden ve nüktelerinden anlatıyorz. Onu bir daha seyredememek, nüktelerine bir daha ibretle gülememek acısı sanatına karşı duyulan hayranlığın bir ifadesidir. Cemal Nadir'i tanıdığım ve bana «dostum.. arkadaşım..» diye hitabettiği için, ben kasabamda adeta bir şöhrettim. Bugün, yakın tanıdıklarım, kasabanın münevverleri bana tâziyeye gelmek suretiyle o büyük sanatkâra karşı besledikleri derin hayranlığı ve sevgiyi sembolleştirmeğe çalışıyorlar..

O çok mütevazi, çok terbiyeli, çok şendi. Kalın camlı, kalın çerçeveli gözlüğünün ardında parlıyan munis ve alaycı gözleriyle her olayın alaylı tarafını görür, ince ve oynak zekâsı sanat dağarcığına her gün, her an yeni şaheserler hazırlardı. Dostlarına içten bağlı idi. Samamiyeti ve dostluğu benliğinin her zerresinden adeta fışkırır, karşısındakine kendini muhakkak sevdirirdi.

O, dört yüz dirhem insandı.

Arif H. ÖZBİLEN (Yücel - 947)

✶

Cemal Nadir içki içmez, sigara içmezdi. Kahve bile kullanmazdı. Müfrit denecek derecede evcildi. Muayyen saatlerde evine gider, erken yatar, sabahtan öğle saatlerine kadar resimlerini hazırlar, saat beş sularında da Cumhuriyet'e getirirdi.

— Merhaba üstad!

— Merhaba yahu.

— E... Vakit geldi. Haydi bakalım ısmarlayın çayı.

Arkadaşlardan biri, elbette büyük bir memnuniyetle, Cemal Nadir'in çayını söylerdi. Çay gelince :

— E... Yahu, hani benim sigaram?

Hepimiz davranır, paketleri uzatırdık. Onunkisi sigara içmek değil, sadece püfürdetmekti.

Az sonra Beyoğluna çıkacak olanlar, Taksimde oturduğu için, Cemal Nadir'i de beraber alırlardı. Beyoğluna çıkınca :

— Gel şurada biraz oturalım...

— Yooo... İmkânı yok.

— Neye canım... Yarım saatçik...

Cemal Nadir, hiç unutmıyacağım o sevimli tebessümiyle gülümser ve evlilik hayatını kastederek, cevap verir :

— Hele durun bakalım çocuklar, ben de bir senemi doldurayım, sonra görüşürüz.

Doğan Nadi (Mizah : 7 - 3 - 947)

O bir halk çocuğu idi

Cemal Nadir bir halk çocuğu idi. Ve halk çocuğu olarak kaldı. Çizgilerinde sevgi ve merhametle karışık acı bir nükte birinci plânda yer alırdı. Onun (Madmazel kes bir paradi) adlı bir karikatürü vardır ki, bu eserin içinde dalgalanan dram,

Yunusun meşhur :

Bir garib öldü diyeler
Üç gün sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Böyle garip bencileyin,

mısralarında ruhumuza döktüğü dramdan daha keskin ve daha insanî meseleleri ihtiva etmektedir.

Cemal Nadir, hiç bir mektebe mensub değildi. Ona mutlaka bir ced aramak gerekirse, Anadolunun hemen her köyünde nükteleriyle, tuhaf sözleriyle tanınmış, sohbetleri sevilen insanlar vardır; bunların hepsini Nasreddin Hocanın kollektif şahsiyetine bağlamak mümkündür; işte merhum Cemal Nadire böyle bereketli bir kaynaktan ced bulmak lâzımdır.

Cahit TANYOL (Cumhuriyet: 27/2/950)

BEN KARİKATÜRİSTİM BE BİRADER

Park Otelde İbrahim Hoyi ile beraber yemek yiyorduk. Söz yine dönüp dolaşıp Cemal Nadir'e geldi. Arkadaşım:

«Ne garip tesadüf!. dedi. Geçen sene yine burada, bu masada hep beraber oturuyorduk. Missouri zırhlısı ile memleketimize gelen Amerikalı bir muhabir Cemal Nadirden ısrarla bir mülâkat istemişti. Tercümanlık vazifesini üzerime alarak merhumu kandırdım. Konuşmamız bir aralık siyasete döküldü. Amerikalı:

«Lütfen üstada sorun», dedi. «Halk partisinden mi yoksa demokrat mı?»

Suali aynen tercüme ettim. Cemal Nadir, zeki gözlerini kıpıştırarak:

«Ben karikatüristim be birader», dedi.

Bu zarif nükteyi Amerikalı dostumuz tam yarım saat sonra anlıyarak gülmeğe başladı. Bizi de yeniden güldürdü. İbrahim Hoyi'ye:

«Müsaade ederseniz bu hikâyeyi arkadaşlara vereyim.» dedim.

«Olur», dedi. «Yalnız be birader, yazma belki kaba düşer. «Be» kelimesinin Cemalin ağzında ne kadar tatlılaşıp, güzelleştiğini ancak onu yakından tanıyanlar bilir.»

Ben maalesef sözümde duramadım. Cemal Nadir de sözünde durmamıştı. Bizi bu kadar iyiye, doğruya, güzele alıştırdıktan sonra yarı yolda bırakıp gitmeyecekti... Onu az tanıdım, çok sevdim. Ne diyeyim Allah rahmet eylesin.

FAY-KA- ALPAR (Yücel - 1947)

Kadın — Sen de mi harp sonrası dünyasını düşünüyorsun?

Erkek — Hayır!.. Neden şu zavallı hayvancağızın ağzını tasmalamışlar, onu düşünüyorum.

Ona ait son hatıram

Doktorunun anlattığına göre Cemal Nadirin son sözü «Allah» olmuş... rahmetliye ait son hâtıram şudur : Millet'te Hazreti Peygamberin hayatını tefrikaya hazırlanıyorduk. Bu çeşit işlerle hiç meşgul olmadığı halde şahsi dostluğumuza dayanarak bir başlık istemiştim. Önce telefonla görüştük, sonra buluştuk,

— Üstad, dedim. Böyle bir başlaığı sizin çizdiğinizi duyarlarsa size de «Mürteci» demesinler. Güldü :

— Amca beyin, softa olmamakla beraber Allah'a ne kadar inandığını bilmez misin?

Cemal Nadirin halk vicdanındaki büyük yeri, onun mukaddesatı top yekûn bir tarafa koyarak inkârcı olmamasından kuvvet almıştır. Fırçasına hâkim olan ilhamda, bu memleketin millî tarih ve an'anesiyle alâkalı kıymetlere değer vermesi başlıca meziyetleri arasında idi. Son nefesinde büyük ve ebedî Allah'ı anması da bunu anlatıyor. Şimdi Tanrının mağfireti, elbette ki onunla beraberdir.

Talihsiz Cemal Nadir... Geçen her gün bıraktığı yerin dolmazlığını isbat edecek. Bu çapta, dört başı mamur bir kıymetin sanat ufkunda doğacağına hiç bir belirti de yoktur. Çok yazık oldu...

Cemal KUTAY (Millet : 13/3/947)

—o—

Cemal Nadir Güler, çok eski bir dostumdu. Son zamanlarda da oda arkadaşımdı. Ben yazılarımı yazarken o, karşımdaki masada gözlüğünün camları arkasından herşeye ve herkese gülen zeki bakışlı gözlerini bir an boşluğa dikerek nüktelerini bulur. Sonra hemen başını önündeki kâğıda dikerek çevik ve çâlâk parmaklarile karikatürlerini çizmeğe koyulurdu. Bu büyük sanatkârla aynı havayı teneffüs ederek çalıştığım müddetçe fikrimde bir başka açıklık, ruhumda bir başka ferahlık duyardım.

İkimiz de yorulduğumuzu hissettiğimiz anlarda biraz başımızı dinlendirmek ihtiyacile herhangi bir mevzuu ele alarak konuşmağa girişirdik. Teati ettiğimiz cümle daha bir kaçı aşmadan merhum mutlaka konunun gülünç bir noktasını bulur ve hemen nükteyi yapıştırırdı. Bunlar, zannetmeyin ki eserlerine bol bol harcadığı dâhiyane esprilerden tasarruf ettiği güzel ve dokunaklı sözlerdi. Hayır.. o, meslek hayatında ne derece eşi bulunmaz bir artistse, hususî hayatında da o nisbette hoşsohbet ve meclisâra bir insandı.

Ahmet Hidayet REEL (Cumhuriyet - 947)

(12/3/946)

Demokrat Partisi Başkanı — Açılma töreninde ne diye caz çaldırı yahu?

Sosyal demokrat partisi başkanı — Hiç!. Bir az gürültü olsu dedik...

— Masrafa yazık!.. Siz de 12 maddelik bir tasarı neşretseydiniz!

O gerçekten dünya çapında bir sanatkârdı. Mukallit değildi. Büyük bi dünya karikatüristinden ilham almış değildi. Beynelmilel karikatür tekniğil Türk karikatürünü yaratmış ona beynelmilelliğinden zerre kaybettirmiyere yerleştirmiş büyük bir sanatcıydı.

NUSRET SAFA COŞKUN (Son Posta : 4/3/947)

Ona dair bir iki hatıram

Cemal Nadir merhumun ölümünün üstün-
len bir yıl daha geçti. Fakat geçen bu yılların
nu bize daha fazla yaklaştırdığı muhakkak.
Çünkü merhumu içimizde, bütün heybetiyle
aha ılık ve daha canlı hissediyoruz.

Merhum, en yakın dostlarımdan biri idi
iyebilirim. Hattâ sadece dost değil, ayni za-
anda sırdaşımdı da. Çünkü ne zaman bir
züntüsü olsa derhal bana koşar ve dert ya-
ardı.

Yine böyle sıkıntılı günlerinden birinde
ana geldi ve bir mecmua çıkaracağından, fa-
at parası olmadığından bahsetti. Bir miktar
ırdım edebileceğimi söylediğim zaman âdetâ
zdı. Çünkü hayatını alın teriyle kazanmayı
vdiği için dostlarından gelebilecek herhangi
yardıma sadaka nazariyle bakardı.

— Hayır, dedi, mecmuadan evvel başka
tasavvurum var. Evvelâ Amcabeyin biblo-
ını çıkaracağım. Muhsin isminde heykeltraş
dostum var. Kalıbını yapacak. satılır mı
sin? Ben yirmi beşer kuruşa vermek niye-
leyim.

— Sen bibloları yaptır da ötesine karışma,
im.

Bir iki hafta sonra bana 250 adet biblo
rdi. Ben bunları bütün dost ve tanıdıkla-
a sattım.

Günün birinde Amca Beyleri 250 şer ku-
sattığımı görünce güldü:

— Yahu, halkı, İnhisar gibi kazıklıyorsun,

Bütün Amca Beyler satıldıktan sonra ona
zarf verdim. Açıp da 625 lirayı görünce
i sarardı. Bir an durakladı. Sonra da
cup mırıldandı :

- Sen, yüzdeni almamışsın ama... dedi.

Bir öpücük verirsin olur biter, dedim.

'blolarla kazandığı para ile Amca Bey
le bir mecmua çıkarmağa başladı.

lk zamanlar oldukça satılan mecmua za-
a düştü ve masrafını bile koruyamaz bir
geldi. Bana :

— Ne yapayım? diye sordu.

— Biraz havasını değiştir. Baldır bacak
dedim.

— Sanatımı feda edemem, dedi.

Merhum sanatını feda etmedi ama... sa-
onu feda etti ve mecmuasının kepenkle-
ıizat kapamak mecburiyetinde kaldı.

Maddî imkânsızlıklar içinde kıvranması-
ığmen yüzündeki tebessüm hiç eksik ol-
ı.

— Dar yakalı elbiseler giydiğim halde
ıkamı bir türlü bir araya getiremiyorum.

Fakat «Cumhuriyet» gazetesine girmesiy-
le rahata kavuştu.

— Şu yokuş, Yunus Nadi gibi birkaç ba-
bacan patrona daha sahip olsa idi Babıâlî mu-
harrir ve sanatkârların Darülâcezesi olmak-
tan kurtulurdu, dediğini sık sık duydum.

Yunus Nadi Merhum ile oğullarını çok se-
verdi. Hattâ Yunus Nadi merhumun cenazesi
İsviçreden geldiği gün :

— Her iki Cumhuriyet de öksüz kaldı,
dedi.

Bu sözlerle Cumhuriyet hükûmetiyle Ata'-
yı, Cumhuriyet gazetesiyle de Yunus Nadi'yi
kasdettiği malûm.

Günün birinde kader beni topal bıraktı.
Dansetmesini sevmediğim için pek üzülmedim.
Hastahanede, Topal Karganın Hatıraları isim-
li bir kitap çızıktırdım. Kapağın güzel olma-
sını arzu ediyordum. Derhal Cemal Nadire
Telefon ettim ve mevzuu verdim. Bir saat
sonra resimle beraber geldi.

— Borcum nedir? diye sordum.

— Bir öpücük, diye cevap verdi. Maama-
fih seni öpmek de tehlikeli birşey birader.
İnsanı baştan çıkarıveriyorsun...

Topal Karga, onun son resmi oldu diye-
bilirim. Çünkü bir iki gün sonra hastalandı.
Kendisini hastahanede sık sık ziyaret ettim.
Bir gün bana :

— Hayat da, «Büyük Münekkitlerimizden
biri» kadar boşmuş, dedi.

Ne demek istediğini derhal anladım.

Merhum bir gün, boş bir çerçeve yapmış.
Altına da «Büyük münekkitlerimizden biri»
diye yazmıştı. Fakat Cemal Nedir bu karika-
türün çıktığı günün akşamı bana uğradı :

— Azizim, sen bu karikatüre hayran ol-
dun ama... Kodamanlardan biri olmadı. Çünkü
bugün bana telefon etti ve «Bana bak, Cemal
Nadir (Bey demeye bile tenezzül etmedi)
bizde sansür olmadığını bilmiyor musun? Çer-
çeveyi neye koymadın? diye payladı.

Gülüştük.

— Keşke o çerçevenin içine onun resmini
koysaydın bari, dedim.

— Aman Avniciğim, sen hayat adamısın,
yaşamanın sırlarını bana da öğret de ben de
bir parça yaşayayım, dedi. İstersen sendeki
hayattan biraz borç ver de canlanayım.

— Peki, bir hayat bonosu doldur da imza
et, diye takıldım.

Fakat ne yazık kı, seve seve vereceğim,
hattâ ödetmiyeceğim bu bonoyu imzalayacak
zamanı olmadı. Zamansız göçüp gitti.

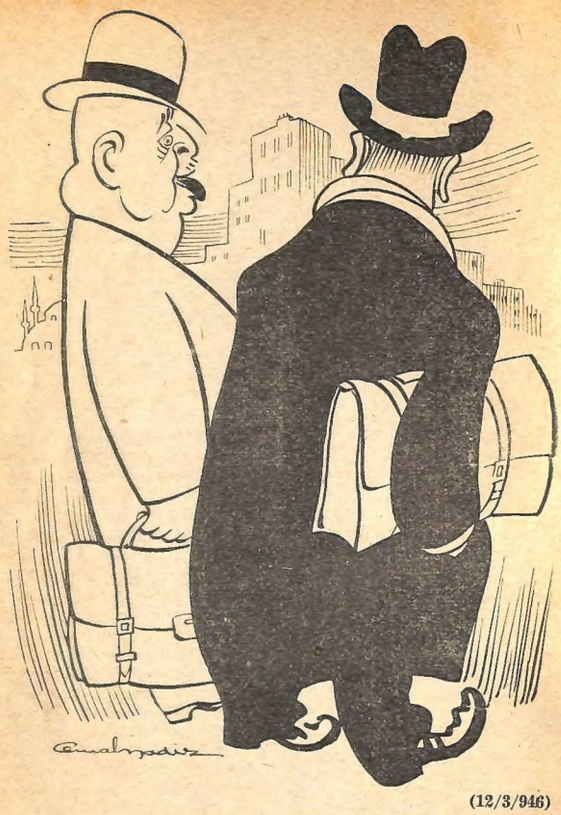

(12/3/946)

Demokrat Partisi Başkanı — Açılma töreninde ne diye caz çaldınız yahu?

Sosyal demokrat partisi başkanı — Hiç!. Bir az gürültü olsun dedik...

— Masrafa yazık!.. Siz de 12 maddelik bir tasarı neşretseydiniz!.

O gerçekten dünya çapında bir sanatkârdı. Mukallit değildi. Büyük bir dünya karikatüristinden ilham almış değildi. Beynelmilel karikatür tekniğile Türk karikatürünü yaratmış ona beynelmilelliğinden zerre kaybettirmiyerek yerlileştirmiş büyük bir sanatcıydı.

NUSRET SAFA COŞKUN (Son Posta : 4/3/947)

Ona dair bir iki hatıram

Cemal Nadir merhumun ölümünün üstün- n bir yıl daha geçti. Fakat geçen bu yılların u bize daha fazla yaklaştırdığı muhakkak. inkü merhumu içimizde, bütün heybetiyle aha ılık ve daha canlı hissediyoruz.

Merhum, en yakın dostlarımdan biri idi yebilirim. Hattâ sadece dost değil, ayni za- anda sırdaşımdı da. Çünkü ne zaman bir üntüsü olsa derhal bana koşar ve dert ya- rdı.

Yine böyle sıkıntılı günlerinden birinde na geldi ve bir mecmua çıkaracağından, fa- t parası olmadığından bahsetti. Bir miktar rdım edebileceğimi söylediğim zaman âdetâ zdı. Çünkü hayatını alın teriyle kazanmayı diği için dostlarından gelebilecek herhangi yardıma sadaka nazariyle bakardı.

— Hayır, dedi, mecmuadan evvel başka tasavvurum var. Evvelâ Amcabeyin biblo- unı çıkaracağım. Muhsin isminde heykeltraş dostum var. Kalıbını yapacak. satılır mı sin? Ben yirmi beşer kuruşa vermek niye- leyim.

— Sen bibloları yaptır da ötesine karışma, im.

Bir iki hafta sonra bana 250 adet biblo rdi. Ben bunları bütün dost ve tanıdıkla- a sattım.

Günün birinde Amca Beyleri 250 şer ku- sattığımı görünce güldü:

— Yahu, halkı, İnhisar gibi kazıklıyorsun,

Bütün Amca Beyler satıldıktan sonra ona zarf verdim, Açıp da 625 lirayı görünce i sarardı. Bir an durakladı. Sonra da cup mırıldandı :

- Sen, yüzdeni almamışsın ama... dedi.

Bir öpücük verirsin olur biter, dedim.

bloları kazandığı para ile Amca Bey le bir mecmua çıkarmağa başladı.

lk zamanlar oldukça satılan mecmua za- a düştü ve masrafını bile koruyamaz bir geldi. Bana :

— Ne yapayım? diye sordu.

— Biraz havasını değiştir. Baldır bacak dedim.

— Sanatımı feda edemem, dedi.

Merhum sanatını feda etmedi ama... sa- onu feda etti ve mecmuasının kepenkle- izat kapamak mecburiyetinde kaldı.

Maddi imkânsızlıklar içinde kıvranması- ğmen yüzündeki tebessüm hiç eksik ol- ı.

— Dar yakalı elbiseler giydiğim halde ıkamı bir türlü bir araya getiremiyorum, takılırdı.

Fakat «Cumhuriyet» gazetesine girmesiyle rahata kavuştu.

— Şu yokuş, Yunus Nadi gibi birkaç babacan patrona daha sahip olsa idi Babıâli muharrir ve sanatkârların Darülâcezesi olmaktan kurtulurdu, dediğini sık sık duydum.

Yunus Nadi Merhum ile oğullarını çok severdi. Hattâ Yunus Nadi merhumun cenazesi İsviçreden geldiği gün :

— Her iki Cumhuriyet de öksüz kaldı, dedi.

Bu sözlerle Cumhuriyet hükûmetiyle Ata'yı, Cumhuriyet gazetesiyle de Yunus Nadi'yi kasdettiği malûm.

Günün birinde kader beni topal bıraktı. Dansetmesini sevmediğim için pek üzülmedim. Hastahanede, Topal Karganın Hatıraları isimli bir kitap çızıktırdım. Kapağın güzel olmasını arzu ediyordum. Derhal Cemal Nadire Telefon ettim ve mevzuu verdim. Bir saat sonra resimle beraber geldi.

— Borcum nedir? diye sordum.

— Bir öpücük, diye cevap verdi. Maamafih seni öpmek de tehlikeli birşey birader. İnsanı baştan çıkarıveriyorsun...

Topal Karga, onun son resmi oldu diyebilirim. Çünkü bir iki gün sonra hastalandı. Kendisini hastahanede sık sık ziyaret ettim. Bir gün bana :

— Hayat da, «Büyük Münekkitlerimizden biri» kadar boşmuş, dedi.

Ne demek istediğini derhal anladım.

Merhum bir gün, boş bir çerçeve yapmış. Altına da «Büyük münekkitlerimizden biri» diye yazmıştı. Fakat Cemal Nedir bu karikatürün çıktığı günün akşamı bana uğradı :

— Azizim, sen bu karikatüre hayran oldun ama... Kodamanlardan biri olmadı. Çünkü bugün bana telefon etti ve «Bana bak, Cemal Nadir (Bey demeye bile tenezzül etmedi) bizde sansür olmadığını bilmiyor musun? Çerçeveyi neye koymadın? diye payladı.

Gülüştük.

— Keşke o çerçevenin içine onun resmini koysaydın bari, dedim.

— Aman Avniciğim, sen hayat adamısın, yaşamanın sırlarını bana da öğret de ben de bir parça yaşayayım, dedi. İstersen sendeki hayattan biraz borç ver de canlanayım.

— Peki, bir hayat bonosu doldur da imza et, diye takıldım.

Fakat ne yazık kı, seve seve vereceğim, hattâ ödetmiyeceğim bu bonoyu imzalayacak zamanı olmadı. Zamansız göçüp gitti.

Avni İNSEL (Kahkaha : Mart - 950)

ONDAN BİR KAÇ HATIRA

Yatağa düştüğün ilk günler... Hastanede başucundayim. Yarı alay, yarı sitemli, yalancıktan sana çıkışıyorum :

— Nasıl, dokunur diye rüzgârdan kahveye kadar her şeyden o kadar korkar mısın? Bak netice neye vardı.

— Doğru be birader...

— Haydi söz ver bakayım bana, hastaneden çıkar çıkmaz şöyle karşılıklı sızıncaya kadar içeceğiz... Ha, ne dersin?

— Yaparız, yahu, olur be birader...

Ah senin o «be biraber» lerin... O çocuk gülüşün, o ılık, berrak, saf bakışların...

Ne içmeyi kararlaştırmıştık, ne içtin? Ah be birader...

——o——

Saat beş... «Cumhuriyet» teki odamdayım. Kapı açılıyor, sen giriyorsun... Kış, yaz, sabah, akşam, kederli, neşeli, sıhhatli ve hasta zamanlarında bir dostunu gördüğün zaman gözlerinde kanad çırpan bir kuş gibi oynaşan, o pırıl pırıl, sevinçli bakışla...

— E, ver bakayım, benim tayınımı!

Paketimi uzatıyorum. Bir cıgara alıyorsun. Bu senin 24 saatte içtiğin bir tek cıgaradır.

Fazlası... Yoo, iştahını kapar, değil mi? Şimdi eve gidip yemek yiyeceksin... Ah be birader...

——o——

Evinde, sofrandayım... Masamız yiyecl lerle dolu... Benim önümde rakı kadehi, nin önünde su bardağı... Biraz sen de içser Yoo hayır, dokunur, değil mi?... Karaciğ taş... Halbuki ne kadar içmek isterdin... be birader!

——o——

Mihnetle geçen uzun senelerden sonra t hakettiği refah ve huzura kavuşmuşken, vilmişken, tanınmışken bütün bunlara lâhza olsun kanmadan tersyüzü geri dör bahtsız kardeşim benim... Sanki sen mes olmaktan da korkardın. Nen vardı? Niçin d ma mustaribdin... Niçin o içi gülen gözler de ayni zamanda sonu gelmez bir hüzün reşirdi? Bir kâinat yaratıp bir karış toprağ sahib olamıyan, gülüstanlar yetiştirip bir dal koparamıyan, 19 milyonu senelerce g dürüp kendisi bir tek defa şöyle arzulad gibi rahat rahat, bol bol gülemiyen nasib Cemal Nadir, yoksa Feleğin bu en şeni, en tüyler ürpertici kahpeliği sana malûm olmuştu?

Her şey yoluna girmişti. Asude bir yuv vardı. Senin dostluğunla iftihar eden dost rın vardı. Bütün bir memleket üstüne titriy du. Şöhretin dünyaya yayılmıştı. Daha gençtin. Asıl bundan sonra çok şeyler yapac çok şeyler verecektin.

Ah be birader, neye öldün?

Cevat FEHMİ (Cumhuriyet: 28-2-9

Hilmi YÜCEBAŞ'ın Basılan Diğer Eserleri:

1 — Trakya Köylerinde, 1935.

2 — Namık Kemal ve Vatan Sevgisi 1937

3 — Tekirdağlı Şairler, 1939.

4 — Gazi Osman Paşa ve Plevne 1943

5 — Mithat Paşa, 1944.

6 — Türkün Sesi, 1945

7 — Namık Kemal, 1946.

8 — Millî Şairimiz Mehmet Emin Yurdakul 1948.

9 — Bütün Cepheleriyle: RIZA TEVFİK, (1950).

«Amcabey» bir halk filozofu kılığı memleketimize yayılmış ve sevilmiş bir tir. Eserlerinde Türk nüktesinin zekâ pa tıları görünürdü. Yıllarca bir milleti ke geleneklerinden gelen ince ve duygulu bir zahla düşündürdü, neşelendirdi ve güldürd

H.Y. ŞEHSUVAROĞLU, (Yüc

(DAMLA) Dergisi Yayını : 3

Basıldığı yer:

DUYGU MATBAASI

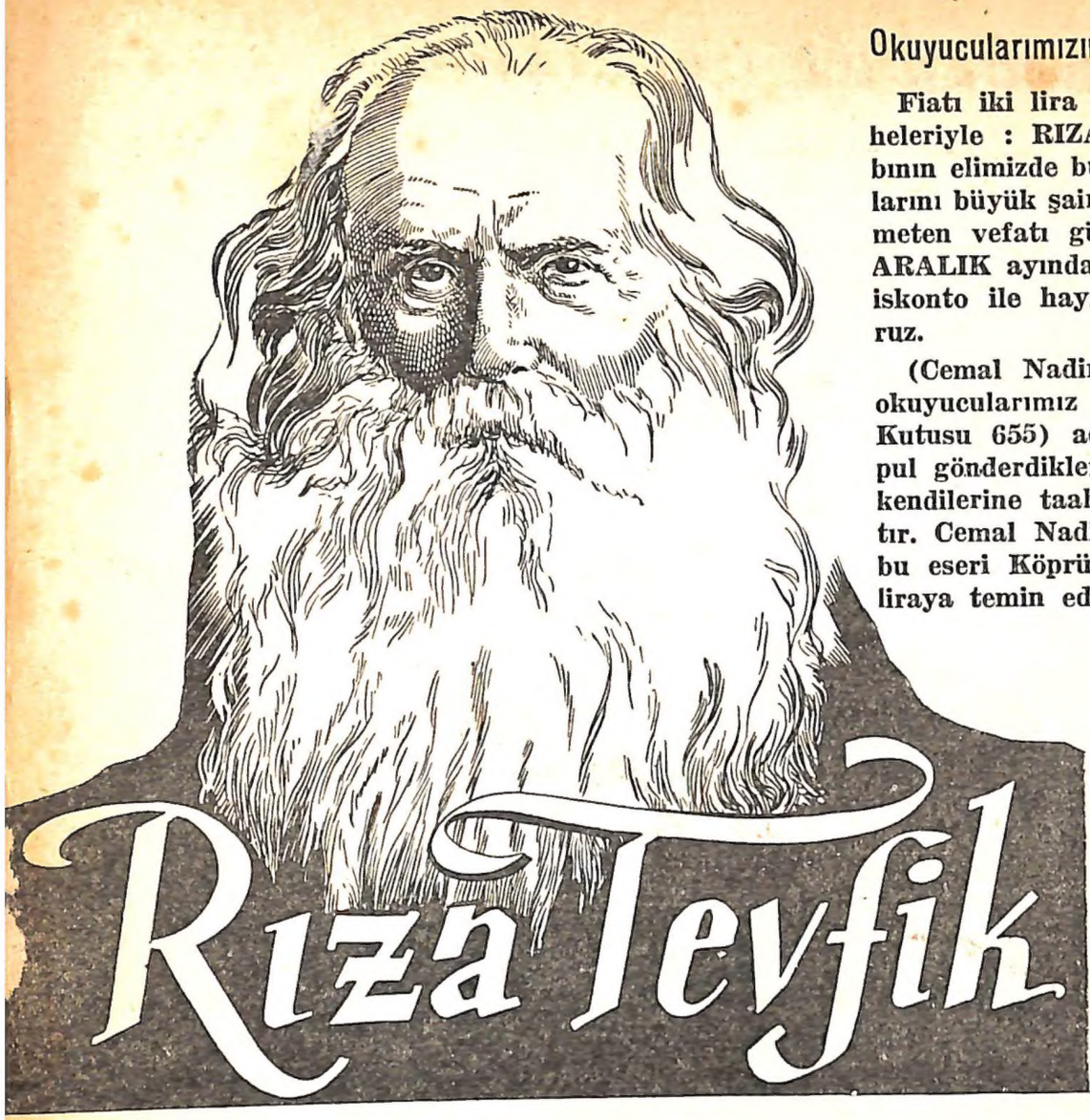

Okuyucularımızın dikkatına :

Fiatı iki lira olan (Bütün cepheleriyle : RIZA TEVFİK) kitabının elimizde bulunan son nüshalarını büyük şairin hâtırasına hürmeten vefatı günlerine rastlayan ARALIK ayından itibaren % 50 iskonto ile hayranlarına sunuyoruz.

(Cemal Nadir) kitabını alan okuyucularımız (İstanbul Posta Kutusu 655) adresine bir liralık pul gönderdikleri takdirde kitap kendilerine taahhütlü yollanacaktır. Cemal Nadir kitabını alanlar bu eseri Köprü Kitabevinden bir liraya temin edebilirler.

KADİRCAN KAFLI, 23 Şubat 950 günlü (YENİ SABAH) Gazetesinde di-
or ki :

«Muharrir arkadaşlarımızdan Hilmi Yücebaş bir müddet evvel hakkın ahmetine kavuşan filozof **Rıza Tevfik** *hakkında güzel bir eser yayınladı.*

Bu (190) sahifelik değerli kitabı okuyunca her şeyden önce şair ve cnra bir çok şeyler olan **Rıza Tevfik Bölükbaşı'yı** *(bütün cepheleriyle) tanıyoruz. Baştanbaşa hareket halinde ve hâdiselerin ön saflarında geçen bir ömrün hikâyesi hiç şüphesiz pek meraklı olur; hele tanınmış kırk kadar muharririn kalemleriyle anlatılırsa.»*

Tanınmış (40) muharririmizin kalemiyle meydana gelen ve her kütüphaneyi kıymetlendirecek olan bu eserde şu bahisler vardır : Riza Tevfik'in binbir safhalı hayatı, Gurbette geçen günleri ve seyahatleri, 40 yıl önce Riza Tevfik hakkında yayınlanan ilk eserin tam metni, Feylesofa dair fıkralar, Türk edebiyatı tarihlerine göre şiiri, sanatı, edebî değeri (Serâb-ı ömrüm) ün tenkit ve tahlilleri. En güzel şiirleri, Feylesofun bektaşiliği ve Muhibban gazetesinde başmuharrirliği, dindarlığı ve vatanseverliği, neşesi, ahlâkı, şairliği, hatipliği, pehlivanlığı, hamallığı, Zaptiye Nazırlığı, softalarla mücadelesi, hürriyet yemini, Gümülcinede ittihatçılardan dayak yemesi ve bu hâdise üzerine Tevfik Fikret ve Hüseyin Kâmi'nin şiirleri, Riza Tevfike dil

Doldu mecmua, risale sürüsüyle her yer;
Bu kadar çok işe şair mi muharrir mi yeter?
Ankara caddesini sardı çocuklar artık;
O kadar toylara bir Amcabey elbet ister!.

Hüseyin Rıfat

Fiatı 150 Kuruş